

ПРИРУЧНИК
ЗА НАСТАВНИКЕ ОСНОВНОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА
– РАДНО –

У изради приручника учествовали су:

Предраг Дамјановић	Републички педагошки завод Републике Српске
Слађана Танасић	Републички педагошки завод Републике Српске
Милица Марјановић	Републички педагошки завод Републике Српске
Дајана Глувић	Републички педагошки завод Републике Српске
Силва Добраш	Републички педагошки завод Републике Српске
Милица Тителски	Републички педагошки завод Републике Српске
Бранка Ловрић Боснић	ЈУ ОШ „Доситеј Обрадовић“ Бања Лука
Гордана Гајановић	ЈУ ОШ „Доситеј Обрадовић“ Бања Лука
Далиборка Зељко	ЈУ ОШ „Свети Сава“ Дубраве
Јадранка Метлар	ЈУ ОШ „Младен Стојановић“ Лакташи
Зора Бојанић	ЈУ ОШ „Свети Сава“ Бања Лука
Ранка Телић	ЈУ ОШ „Милош Црњански“ Поточани
Немања Вукановић	ЈУ ОШ „Петар П. Његош“ Бања Лука
Весна Зекановић	ЈУ ОШ „Петар Кочић“ Приједор
Драгана Бркић	ЈУ ОШ „Бранко Ћопић“ Приједор
Слађана Поповић	ЈУ ОШ „Георгиј Стојков“ Бања Лука
Невена Ђукић	ЈУ ОШ „Доситеј Обрадовић“ Бања Лука
Јованка Срдић Вучић	ЈУ ОШ „Доситеј Обрадовић“ Разбој, Лијевче
Стојанка Радановић	ЈУ ОШ „Змај Јова Јовановић“ Бања Лука
Бранка Шпирић	ЈУ ОШ „Бранко Ћопић“ Бања Лука
Драгана Требовац	ЈУ ОШ „Георги Стојков Раковски“ Бања Лука
Јелена Станишић	ЈУ ОШ „Свети Сава“ Бања Лука
Свјетлана Марић	ЈУ ОШ „Петар Кочић“ Приједор
Милена Дринић	ЈУ ОШ „Бранко Радичевић“ Бања Лука
Марин Милутиновић	Факултет лијепих умјетности - НУБЛ, Бања Лука
Мирослав Дрљача	Филозофски факултет Бања Лука
Дарко Ратковић	Филозофски факултет Бања Лука

Садржај:

УВОД	5
ИЗУЧАВАЊЕ ПРЕДМЕТА ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА	6
ЦИЉЕВИ ПРЕДМЕТА ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА	7
ТЕМАТСКИ ПРИСТУП ИЗУЧАВАЊУ ПРЕДМЕТА ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА	9
ТЕМАТСКА ПОДРУЧЈА (МЕЂУПРЕДМЕТНА)	10
ИСХОДИ УЧЕЊА	11
ТЕМА: КУЛТУРА СЈЕЋАЊА И ПАМЋЕЊА	22
Подтема: Страдање Срба, Јевреја и Рома	22
Географија 9. разред	22
Подтема: Дани сјећања (Значајни датуми и манифестације).....	28
Моја околина, говор, изражавање, стварање; спорт, ритмика и музика, 1. разред	28
Подтема: Дани сјећања (Значајни датуми и манифестације).....	31
Природа и друштво, музичка култура, ликовна култура, 4. разред	31
Подтема: Споменици и стратишта	43
Географија, 7. разред	43
ТЕМА: МОЈ ИДЕНТИТЕТ	47
Подтема: Лични идентитет.....	47
Српски језик, музичка култура, природа и друштво и ликовна култура, 2. разред	47
Српски језик, историја, ликовна култура, музичка култура, 9. разред	56
Подтема: Национални идентитет.....	58
Историја, српски језик, ликовна култура, 9. разред	58
Подтема: Православље	63
Познавање друштва, српски језик и ликовне културе 5. разред	63
Подтема: Интеркултуралност	70
Природа и друштво, српски језик и ликовна култура 4. разред	70
Историја, српски језик, православна вјеронаука и ликовна култура 3. разред	83
ТЕМА: СРПСКИ ЕТНОС	89
Подтема: Фолклор (народне ношње, храна, музика и игра)	89
Географија 9. разред	89
Ликовна култура 9. разред	94
Подтема: Обичаји	97
Природа и друштво, српски језик, ликовна култура, физичко васпитање 4. разред ...	97
ТЕМА: СРПСКИ ЈЕЗИК	105
Подтема: Српска књижевност и писци од националног значаја	105

Српски језик 2. разред.....	105
Српски језик, ликовна култура 2. разред.....	112
ТЕМА: ДОБРОЧИНСТВО И ЗАВЈЕШТАЊЕ	118
Подтема: Ктиторство и задужбинарство	118
Географија 9. разред	118
Подтема: Завјештање језика.....	121
Музичка култура, српски језик и ликовна култура 5. разред.....	121
ТЕМА: СРБИ КРОЗ ИСТОРИЈУ И СРПСКИ ГЕОПРОСТОР	134
Подтема: Туристичка географија.....	134
Природа и друштво, ликовна култура, српски језик, музичка култура 4. разред	134
Подтема: Туристичка географија.....	148
Географија 9. разред	148
Подтема: Историјско-географски развој.....	152
Географија 9. разред	152
ТЕМА: ЖИВОТ РОДА МОГА.....	156
Подтема: Српске хероине и хероји.....	156
Српски језик 6. разред.....	156
Подтема: Знаменити Срби.....	158
Познавања друштва, српски језик и музичка култура 5. разред.....	158
Музичка култура 6. разред	171
Српски језик, историја и ликовна култура 9. разред.....	192
Литература РН:.....	196

УВОД

Очување националног интереса једног народа означава потребу трајног етничког препознавања и очувања заједничке историје и културне баштине, без обзира на временска и просторна одређења. Потребне савременог друштва захтијевају модернизацију и иновативни приступ у реализацији васпитно-образовних циљева, али и трајну потребу, тежњу и обавезу очувања националних вриједности.

У јеку реформских процеса и иновирања наставних програма и увођења савремене технологије у наставном раду, Министарство за научно – технолошки развој и високо образовање Републике Србије и Министарство просвјете и културе Републике Српске препознали су потребу и обавезу заштите и јачања националног идентитета. Потписивањем Споразума о специјалним и паралелним везама између Републике Србије и Републике Српске, Министарство за научно–технолошки развој и високо образовање Републике Србије и Министарство просвјете и културе Републике Српске и Споразума између Завода за унапређивање васпитања и образовања и Завода за вредновање квалитета васпитања и образовања из Републике Србије и Републичког педагошког завода Републике Српске, преузета је одговорност и част у реализацији ових задатака.

Ради лакше практичне проводљивости већ постојећих циљева наставних програма и ефикаснијег остваривања очекиваних исхода учења, сачињен је Приручник ***Очување српског националног интереса и националних вриједности у контексту основног васпитања и образовања***. Овај Приручник намијењен је наставницима који реализују наставу: српског језика и књижевности, историје, географије, познавања природе и друштва, музичке културе и ликовне културе. Овакав облик стручне публикације наставници до сада нису имали као избор и сматрамо да ће практични приказ реализације предвиђених садржаја, као и библиографски и историјски извори, бити добар путоказ и ослонац за рад. Користећи овај Приручник наставници из Републике Србије и Републике Српске ће кроз поменуте предмете или међупредметне садржаје ученике основних школа упознавати са националним идентитетом српског народа без обзира гдје живе.

Циљ оваквог приступа изучавања српских националих, културних, историјски вриједности је да се ученицима у основним школама у Републици Србији и Републици Српској пруже једнаке могућности да се упознају са садржајима који поспјешују:

- културу сјећања, памћења и његовања личног, националног и вјерског идентитета и интеркултуралности;
- његовање сјећања и очувањем памћења о страдањима и стратиштима српског народа кроз историју, гдје год су живјели и гдје данас живе;
- упознавање са историјским догађајима који су везани за Републику Србију и Републику Српску;
- његовање и чување српске народне традиције и умјетности;
- очување српског језика и књижевности као јединственог језика српског народа;
- упознавање са српским књижевницима и њиховим дјелима од националног значаја, без обзира на мјесто рођења и мјесто њиховог дјеловања;
- упознавање са ликом и дјелом српских умјетника, стваралаца националне културне баштине.

Користећи овај Приручник наставници из Србије и Српске ће заједно са ученицима радити на очувању јединственог српског националног идентитета, његовању заједничких традиционалних, културних, историјских и националних вриједности, те градити свијест о

јединственим интересима и циљевима како у садашњости, тако и у будућности без обзира на просторна ограничења.

Овим Приручником стварамо могућност заједничког дјеловања на очувању тековина српског народа. Знања стечена упознавањем и уважавањем националних вриједности темељ су садашњице и путоказ дјеловања будућим нараштајима.

Развијајте код својих ученика знање и љубав према Србији и Српској, како би се што боље упознали са вриједностима и животом српског народа, без обзира на територијалну припадност.

ИЗУЧАВАЊЕ ПРЕДМЕТА ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА

(Српски језик, Историја, Географија, Познавање природе и друштва, Музичка култура, Ликовна култура)

Основно васпитање и образовање дефинисано је као дјелатност од општег друштвеног интереса, што указује на његову важност не само за појединца, него и за друштво у цјелини. То је разлог због којег основно васпитање и образовање треба да прати и задовољава, како потребе појединца, тако и потребе актуелног друштвеног контекста, потребе времена у којем живимо и оног које долази. Од основног васпитања и образовања се очекује да развија знања, вјештине, ставове и вриједности које омогућују ученику да успјешно задовољава сопствене потребе и интересе, развија личност, идентитет и потенцијале, да слиједи своје животне изборе, доноси добре одлуке за себе и за друге, као и да поштује друге особе и њихов идентитет и интересе, те да буде активан и продуктиван члан породице и друштва.

Законом о основном васпитању и образовању („Службени гласник Републике Српске“, број 44/17, 31/18, 84/19 и 63/20) дефинисано је да је циљ основног васпитања и образовања у Републици Српској **„да подстиче цјеловит и хармоничан интелектуални, морални, физички, емоционални и социјални развој самосвјесног и независног, иницијативног и одговорног ученика спремног да учи, да брани и са другима усаглашава своје ставове, способног за наставак школовања, који зна да проналази и примјењује знања, да креативно мисли и ствара.“**

Законом је дефинисано и дванаест задатака основног васпитања и образовања међу којима су и сљедећи:

- ✓ стицање знања, вјештина и способности, те формирање ставова, увјерења и система вриједности неопходних за активну укљученост у живот породице и друштва;
- ✓ развијање стваралачког, креативног и критичког мишљења, те формирање свијести отворене за нове идеје и нова знања;
- ✓ развијање и његовање основних моралних вриједности, ставова и односа, вриједности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности;
- ✓ развијање свијести о припадности властитом националном и културном идентитету, језику и традицији на начин примјерен цивилизацијским тековинама;

- ✓ разумијевање и његовање потреба за културом и очувањем националног културног наслеђења и културних добара;
- ✓ развијање самопоуздања, самопоштовања, самоконтроле, способности препознавања својих емоција и емоција других лица;
- ✓ развијање комуникацијских способности, толеранције, поштовања различитости и мишљења других, те његовање другарства и пријатељства;
- ✓ оспособљавање за континуирано рјешавање проблема и дјеловање у тиму, те стварање осјећаја за сарадњу и одговорност;
- ✓ подстицање и развијање културне, вјерске, језичке и полне равноправности и толеранције, те емпатије према слабим, старим и немоћним лицима.

Наведена законска рјешења указују на обавезу да у основном васпитању и образовању радимо на развијању и јачању, како националне свијести, свијести о потреби и значају очувања националног и културног идентитета, тако и равноправности, толеранције, свијести о потреби поштовања различитости, другог и другачијег. То је једно од упоришта за одређивање групе предмета од националног значаја, који ће за један од фокуса имати управо напријед наведено.

У том контексту, овај Приручник идејама и конкретним наставним рјешењима, пружа дидактичко-методичку подршку у јачању, како националне, тако и интеркултуралне свијести. Његова сврха је пружање подршке наставницима у основним школама за остваривање циљева, задатака и исхода који се односе на питања од националног значаја.

ЦИЉЕВИ ПРЕДМЕТА ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА

У групу наставних предмета од националног значаја убрајају се: српски језик, природа и друштво, историја, географија, музичка култура и ликовна култура.

Циљеви ових наставних предмета, такође су усмјерени ка јачању и подизању свијести о значају личног и националног идентитета, те интеркултуралне свијести.

Циљеви наставе **српског језика** су да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика, оспособе се за самостално читање и разумијевање књижевних и некњижевних текстова у складу са узрастом, упознају, доживе и тумаче књижевна и друга умјетничка дјела из српске и свјетске баштине, развију способност споразумијевања српским књижевним језиком у усменој и писаној форми у различитим ситуацијама, изграђују свијест о важности језика и књижевности, развијају осјећај за љепоту, родољубље, праведност и хуманост.

Настава **природе и друштва**, између осталог, има за циљ да развија свијест о сопственом идентитету и поштовању самог себе, развија одговоран однос према окружењу и уважавање других, стицање знања о обиљежјима (грб, застава, химна), о природним, привредним и културним богатствима Републике Српске, о њеном настанку, географском положају и прошлости, као и формирање позитивног става према историји и традицији српског народа и љубави према завичају.

Наставе **историје** у основној школи има за циљ, поред усвајања темељних знања о значајним историјским догађајима, појавама, процесима, идејама, вјеровањима и

личностима у прошлости, његовање и учвршћивање националног идентитета и патриотизма, продубљивање интересовања за очување културног наслеђа, развијање критичког мишљења, развијање свијести о међусобној условљености завичајне, националне, регионалне и опште историје, као и оспособљавање ученика за повезивање сазнања из различитих наставних предмета.

Циљ наставе **географије** у основној школи је, поред усвајања знања о основним природно - географским и друштвено - географским појавама и процесима на локалном, регионалном и глобалном нивоу, развијање знања и уочавање повезаности човјека и природе и њиховог међусобног утицаја, развијање еколошке свијести код ученика, те директно промовисање простора као основе идентитета од личног, локалног, регионалног до националног. Стечене вриједности подстичу прихватање културних и других разлика и уважавање потреба других, уз међусобно разумијевање и поштовање. Проучавањем и познавањем националног простора ученици постају оснажени чланови заједнице, који, свјесни своје одговорности према другим људима и природи, активно учествују у одрживом развоју, у обликовању и преобликовању функционалне просторне организације на различитим нивоима.

Циљеви настави **музичке културе** усмјерени су ка развијању позитивних емоција, осјећаја припадности и заједништва, кроз упознавање музичке баштине српског народа, традиционалних музичких инструмената, обичаја и вриједних музичких дјела.

Циљ наставе **ликовне културе** је, између осталог, оспособљавање ученика за аргументовано изношење личног става и мишљења, те могућност практичне примјене различитих ликовних форми изражавања осјећања и идеја, развијање активног и одговорног односа према актуелним питањима заштите и унапређења човјекове природне и културне средине, оспособљавање ученика да разумију значај култура старих цивилизација, као и очување традиције и културе српског народа.

ТЕМАТСКИ ПРИСТУП ИЗУЧАВАЊУ ПРЕДМЕТА ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА

Опредијелили смо се за тематски приступ изучавању предмета од националног значаја, који обједињује одређене исходе учења из српског језика, историје, географије, природе и друштва, музичке културе и ликовне културе, дефинисане редовним наставним планом и програмом, као и наставне садржаје, те наставна средства, дидактичке материјале и изворе учења који се користе у наставном процесу. Није ријеч о паралелном наставном програму, нити додатном програму који ће подразумевати и додатну реализацију наставе. Настава наведених предмета ће се реализовати према наставном плану и програму предвиђеном за наведене предмете, а тематским приступом у реализацији појединих дијелова програма, настојимо јачати национални и културни идентитет и свијест о значају очувања културе и традиције.

Намјера нам је да на што ефикаснији начин повежемо циљеве наставе и исходе учења предмета од националног значаја, преко низа међусобно повезаних и према одређеним темама, осмишљеним садржајима и активностима ученика. Теме и исходи дефинисани у оквиру исте, одређују какву ће логику пратити наставни процес, као и садржаји наставе и активности ученика. Примјетићете да модели припрема које нудимо у овом материјалу нису јединствени и униформни, што има своје разлоге. Униформност по сваку цијену никада није циљ, поготово уколико иста није у сврху повећања ефикасности и квалитета. С друге стране, није једноставно осмислити јединствену и универзалну шему за планирање наставног процеса, уколико за интегративни фактор имамо одабрану тему, одређену личност или догађај и када теме упућују на прецизне ефекте као што су унапријед дефинисани исходи. У том контексту, различите приступе планирању конкретног часа/ова или дана, посматрамо као квалитативни искорак.

С обзиром да је тема фокусирана, те да интегрише исходе и садржаје из различитих наставних предмета, није било једноставно осмислити активности и задатке за ученике, разноврсне у смислу врста и нивоа сложености, јер типови задатака нису потпуно независни од типова садржаја. Све наведено су изазови с којима су се суочавали наставници чије припреме нудимо као могуће примјере за реализацију наставе предмета од националног значаја.

ТЕМАТСКА ПОДРУЧЈА (МЕЂУПРЕДМЕТНА)

1. КУЛТУРА СЈЕЋАЊА И ПАМЋЕЊА

- ✓ Страдања Срба, Јевреја и Рома
- ✓ Дани сјећања (Значајни датуми и манифестације)
- ✓ Споменици и стратишта

2. МОЈ ИДЕНТИТЕТ

- ✓ Лични идентитет
- ✓ Национални идентитет
- ✓ Православље
- ✓ Интеркултуралност

3. СРПСКИ ЕТНОС

- ✓ Фолклор (народне ношње, храна, музика и игра)
- ✓ Обичаји
- ✓ Народна радиност
- ✓ Умјетност (визуелна и музичка)

4. СРПСКИ ЈЕЗИК

- ✓ Историја Српског језика
- ✓ Српска књижевност и писци од националног значаја
- ✓ Медијска писменост

5. ДОБРОЧИНСТВО И ЗАВЈЕШТАЊЕ

- ✓ Ктитирство/задужбинарство
- ✓ Завјештање језика

6. СРБИ КРОЗ ИСТОРИЈУ И СРПСКИ ГЕОПРОСТОР

- ✓ Туристичка географија
- ✓ Економска географија
- ✓ Историјско-географски развој

7. ЖИВОТ РОДА МОГА

- ✓ Српске хероине и хероји
- ✓ Знаменити Срби
- ✓ Срби у дијаспори и региону
- ✓ Глобализација и њен утицај на национални и културни идентитет

ИСХОДИ УЧЕЊА

Да би овај Приручник био примјенљив, подстицајан и практичан одабрани су исходи учења који се већ налазе у наставним програмима предмета од националног значаја, али су формулисани и нови за које смо сматрали да су важни како би реализација и усвајање одређених садржаја била оперативнија и ефикаснија.

Ученици, као активни учесници у наставном процесу, ће уз помоћ овако формулисаних исхода доћи до успјешнијег остваривања циљева предвиђених Наставним планом и програмом, квалитетнијих образовних резултата, а подручја и теме од националног значаја ће бити приступачније.

Интегрисани приступ учењу, који је понуђен у овом Приручнику пружа мноштво значајних садржаја важних за развој осјећаја за праведно и правду, за припадање властитом народу и љубави према отаџбини. Овакав приступ учењу са одабраним методама и техникама поучавања, које су усклађене са дефинисаним исходима, омогућавају ученицима да стекну трајна и примјенљива знања и вјештине, те формирају исправне ставове.

Реализацијом предложених тема и садржаја ученици у школама Републике Српске ће научити да буду протагонисти слободе и истраживачи истине, поштујући своје и туђе обичаје и традицију и чувајући национални идентитет.

1. КУЛТУРА СЈЕЋАЊА И ПАМЋЕЊА

- **Страдања Срба, Јевреја и Рома**
- **Дани сјећања (Значајни датуми и манифестације)**
- **Споменици и стратишта**

Разред	ИСХОДИ
	Ученик може да:
I	<ul style="list-style-type: none"> ➤ објасни ријеч слобода; ➤ наброји празнике који се традиционално прослављају у породици: Божић, Васкрс, крсна слава;
II	<ul style="list-style-type: none"> ➤ напише неколико реченица о слободи на основу дате слике; ➤ ликовним језиком прикаже универзални, али и лични доживљај слободе (користећи симболично значење боја, линија и универзалних симбола слободе: птица, риба...); ➤ именује познате Србе из мјеста и околине; ➤ наведе најзначајније традиционалне датуме и манифестације који се обиљежавају у мјесту и околини; ➤ уочи љепоте свог краја кроз анализу пјесме; ➤ опише родитељску љубав кроз анализу пјесме; ➤ цртежом прикаже изглед једног споменика из мјеста и околине;
III	<ul style="list-style-type: none"> ➤ опише усмено/писмено традиционални обичај у својој породици (Бадње вече, Божић, Васкрс...); ➤ ликовно прикаже традиционалне обичаје везане за обиљежја: Бадње вече, Божић, Васкрс те изради и напише честитку; ➤ препозна осјећање светосавља у пјесми и изражајно је рецитије; ➤ звучно препознаје духовне пјесме;

- IV
  - прикупи податке и ликовно прикаже историјски споменик из своје уже и шире околине;
  - примијени правилно писање назива празника и споменика;
  - препозна обиљежја Републике Српске;
  - напише краћи извјештај о значајном догађају и манифестацији у Републици Српској (Дан Републике, Дан побједи, Дан потписивања Дејтонског споразума);
  - картографским знаковима прикаже историјске споменике на нијемој карти Републике Српске;
- V
  - пише краћи састав (пјесму) на задату тему (Дан Републике, Моји преци у рату...);
  - истражи и опише личност из историје српског народа;
  - изради ленту времена најзначајнијих година у српској историји;
  - именује споменике страдања Срба, Јевреја и Рома и покаже их на географској карти;
  - наслика, нацрта или изваја у некој од вајарских техника споменик народног страдања или изрази властиту варијанту споменика који би симболично представио страдање недужних у рату;
  - покаже гдје је Јасеновац и Доња Градина;
  - наведе основне чињенице о страдању Срба у Јасеновцу;
- VI
  - објасни шта је култура сјећања;
  - разликује мотив и симбол у пјесми;
  - препознаје и дефинише тему и идеју пјесме;
  - опише положај Срба у Аустроугарској монархији;
  - наведе мјеста страдања Срба у Херцеговини за вријеме НДХ;
  - наведе гдје су Пребиловци и по чему су познати;
- VII
  - тумачи одговарајуће стилске фигуре у пјесми и разумије симболику пјесме;
  - разврста европске народе по групама;
  - именује основне религије у Европи;
- VIII
  - анализира поетске слике страдања српског народа;
  - правилно тумачи поетске симболе;
  - разумије улогу поезије у његовању културе сјећања;
  - наведе узроке избијања буна;
  - опише положај Срба у Босанском пашалуку у вријеме Првог српског устанка;
- IX
  - анализира и правилно разумије поетске мотиве и пјесничке слике у поезији страдања и патње;
  - разумије значај књижевности за његовање културе сјећања;
  - објасни узроке непријатељства аустроугарских власти према Србији и српском националном покрету;
  - опише страдање чланова „Младе Босне“;
  - објасни функцију логора у Добоју;
  - објасни каква је била политика НДХ према Србима, Јеврејима и Ромима;

- наведе мјеста страдања Срба у Другом свјетском рату на простору БиХ;
- опише положај СПЦ у НДХ и страдање свештенства;
- објасни разлику између национализма и националне припадности;
- поштује и уважава друге и другачије;
- наброји разлоге покатоличавања Срба;
- покаже на карти области које су вијековима биле насељене Србима у Републици Хрватској;
- уочава природне и друштвено-географске карактеристике области у којима је провођено покатоличавање Срба;
- изради пано са лоцираним стратиштима Срба у Републици Хрватској;
- анализира узроке и посљедице прогона Срба кроз историју (старосна пирамида, национална структура становништва);
- разликује појам једнонационалних и вишенационалних држава;
- објасни узроке промјене етничког састава становништа на Косову и Метохији посљедњих 100 година;
- на основу графикона анализира промјене етничког састава становништва у региону;
- анализира етнички састав становништва БиХ, Републике Српске и Републике Србије;
- објасни појам насилних миграција становништва;
- објасни узроке миграција српског становништва на простору БиХ;
- на карти СФРЈ означи мјеста највећег страдања Срба, Јевреја и Рома као и спомен - подручја (нпр. Козара - Мраковица; Јасеновац - Доња Градина, Шушњари, Пребиловци);
- објасни настанак и историјско-географски развој Републике Српске;
- објасни географски положај Републике Српске у оквиру БиХ, Балкана и Европе;
- анализира облик територије и географски положај Републике Српске у оквиру БиХ.

2. МОЈ ИДЕНТИТЕТ

- **Лични идентитет**
- **Национални идентитет**
- **Православље**
- **Интеркултуралност**

Разред

ИСХОДИ

I

Ученик може да:

- наброји чланове уже породице;
- објасни и ликовно изрази своја осјећања за породицу и њену важност;
- нацрта породично стабло и наведе мјесто рођења чланова породице;
- из прочитаног текста издваја основне карактеристике ликова и односе међу њима;

II	<ul style="list-style-type: none"> ➤ прича на основу датих питања одговарајући на тему „Ко сам ја“ и „Моја породица“; ➤ објасни породичне везе (у ужој и широј породици) и представи породично стабло; ➤ препозна визуелно и звучно традиционални музички инструмент; ➤ разликује, именује и илуструје симболе православља (црква, крст, икона, васкршње јаје, чесница, бадњак и сл); ➤ препознаје химну Републике Српске; ➤ препозна звук и именује музички инструмент (хармоника, виолина, гусле, клавир...); ➤ схвати поуку приче о Светом Сави;
III	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ликовно представи свој лични амблем (симбол) и основна традиционална обиљежја; ➤ ликовно представи православне мотиве (иконостас, олтар, звоник, православни крст, породичне иконе) и објасни њихово значење; ➤ уочи разлику и поштује обичаје других култура; ➤ преприча један народни обичај из свог краја; ➤ изведе народну пјесму, бројалицу, загонетку, питалицу;
IV	<ul style="list-style-type: none"> ➤ представи своје поријекло (породица, преци); ➤ разликује звучно и визуелно традиционалне инструменте Републике Српске (фрула, двојнице, ћурлик, клепетало, таламбас, бубањ, тамбура, бугарија, гусле, свирала); ➤ покаже на географској карти границе Републике Српске;
V	<ul style="list-style-type: none"> ➤ објасни у контексту времена значајна збивања, обичаје или историјске личности; ➤ наведе основне податке о домаћим писцима који су значајни за књижевно стваралаштво и национални идентитет нашег народа; ➤ води дневник о гледаним филмовима, серијама које говоре о српској историји и значајним Србима у прошлости; ➤ наведе основне податке о државама са српским становништвом (границе, сусједи, већи градови, главни град, обиљежја државе); ➤ издвоји карактеристичне мотиве своје породице и креира породични грб; ➤ ликовно представи мотиве светосавља (лик Светог Саве, славски колач, славску свијећу, кољиво и сл); ➤ свирају народне пјесме из нотног текста на мелодијским инструментима (металофон, фрулица, фрула) у обиму октаве C1 – C2 из Републике Српске и Републике Србије; ➤ препозна народне, духовне пјесме и пјесме модерних композитора које осликавају лични идентитет краја у којем живи; ➤ пјева химну Републике Српске и Србије;
VI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ пише састав о породици; ➤ разумије значај породичног окружења;
VII	<ul style="list-style-type: none"> ➤ доноси закључке и вриједносне судове о тексту, те га веже за себе и колектив;

- процијени значај манастира за очување националног идентитета Срба;
- препозна карактеристике српског средњовјековног сликарства на простору Републике Српске;
- објасни значај православне религије у повезивању српског и грчког народа и развијању српско-грчког пријатељства;
- анализира географску распрострањеност православља;
- објасни значај православне религије у повезивању српског и руског народа и развијању српско-руског пријатељства;
- анализира понуђени текст и износи свој став;
- разумије појам обиљежја појединца и обиљежја колектива;
- VIII ➤ објашњава појам колективног духа и поријекла;
- опише положај српског становништва под турском, млетачком и аустријском влашћу;
- препознаје непостојање „граница“ између српских научника, писаца, умјетника, просвјетитеља без обзира на поријекло;
- IX ➤ анализира историјско-географске процесе насељавања и живљења Срба на територији СФРЈ.

3. СРПСКИ ЕТНОС

- **Фолклор (народне ношње, храна, музика и игра)**
- **Обичаји**
- **Народна радиност**
- **Умјетност (визуелна и музичка)**

Разред

ИСХОДИ

Ученик може да:

- I ➤ звучно и визуелно препознаје традиционалне инструменте свога краја (фрула, тамбура и гусле);
- репродукује неколико, бројалица, и/или тапшалица, загонетки, питалица, народних пјесама и/или игара за дјецу из Републике Српске;
- опише неки народни или вјерски обичај који се практикује у његовој породици;
- II ➤ наведе начин настанка народних прича;
- прикаже народну ношњу и радиности свога краја различитим ликовним техникама;
- именује и изводи једну српску народну игру из свог краја;
- звучно и визуелно препознаје и разликује традиционалне инструменте свога завичаја и Републике Српске (ћурлик, свирала, труба од љескове коре, бубањ, таламбас, фрула, тамбура);
- препозна и именује нека традиционална српска јела;
- наведе обичаје за Васкрс и Божић;
- III ➤ самостално обликује изглед употребног предмета (свијећњак, чутура, опанак, преслица...);
- различитим ликовним техникама прикаже плетење, ткање, вез (ћилим,

	плетиво или мотив змијањског веза);
IV	<ul style="list-style-type: none"> ➤ именује најпознатије писце из Републике Српске (нпр. П. Кочић, Б. Ћопић, С. Ракита, Р. Павловић...); ➤ пјева народну пјесму или одигра игру свога краја; ➤ наброји традиционалне празнике и обичаје у Републици Српској; ➤ препознаје и издвоји мотив српске народне ношње и шематски прикаже (озренски вез, змијањски вез);
V	<ul style="list-style-type: none"> ➤ опише народне обичаје српског народа у вријеме православних празника; ➤ води рјечник старих заборављених ријечи; ➤ на основу традиционалних елемената (народне ношње, игре, музичких инструмената, ручних радова) препознаје географски простор који Срби насељавају; ➤ ликовно представи карактеристичне мотиве (орнаменте) народне ношње српског народа; ➤ познаје основна обиљежја српског етноса; ➤ повезује народну традицију са тренутком у којем живи;
VI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ процјењује важност наслијеђа у лирским народним пјесмама; ➤ упоређује умјетничку и народну пјесму која говори о свијести поријеклу свог народа;
VII	<ul style="list-style-type: none"> ➤ анализира пјесме и њихов настанак; ➤ идентификује сличности или разлике појединих врста народних лирских пјесама;
VIII	<ul style="list-style-type: none"> ➤ слушајући тонске записе гусларских пјесама повезује значај народног и умјетничког стваралаштва; ➤ чита умјетничке и народне пјесме и анализира их; ➤ аргументује везе породичних и народних обичаја; ➤ анализира традицију српског народа; ➤ препозна карактеристике змијањског веза;
IX	<ul style="list-style-type: none"> ➤ идентификује српски геопростор на основу фолклора, народних ношњи, радиности, игара, пјесме и хране. (нпр. "змијањски вез" "ојкача", "глуво гламочко коло" ...); ➤ на основу фолклора разликује регије Србије; ➤ презентује садржај етно-изложбе у школи.

4. СРПСКИ ЈЕЗИК

- **Историја српског језика**
- **Српска књижевност и писци од националног значаја**
- **Медијска писменост**

Разред

ИСХОДИ

Ученик може да:

I	➤ изрезаним словима исписује име познатог писца (Вука Караџића, Ј. Ј. Змаја, Б. Ћопића...);

II	<ul style="list-style-type: none"> ➤ именује творца азбуке; ➤ наводи ко су творци ћирилице; ➤ креативно представи слова азбуке; ➤ упозна дјело једног значајног писца из мјеста и околине;
III	<ul style="list-style-type: none"> ➤ уочава значај ћирилицу као матичног писма српског језика;
IV	<ul style="list-style-type: none"> ➤ истражи лик и дјело Бранка Ћопића (поријекло, мјесто рођења и животни пут, допринос српској књижевности); ➤ активно учествује у луткарској представи са луткама обученим у народне ношње приказујући народне обичаје; ➤ наводи планине Републике Српске – географски положај и планинске предјеле;
V	<ul style="list-style-type: none"> ➤ изради детаљ илуминације рукописа – украсно слово ћирилице; ➤ правилно користи у говору и писању екавски и ијекавски изговор; ➤ истражи историјске знаменитости везане за географски положај градова, планина и ријека на српском географском простору; ➤ изради туристичку брошуру „Кроз Републику Српску“;
VI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ именује творце српског писма; ➤ препознаје појаве које урушавају српски језик; ➤ наводи најзначајније личности српске књижевности; ➤ презентује значај Јонског мора (Плаве гробнице) за српски народ; ➤ изради пано са локалитетима значајним за страдање Срба у Првом свјетском рату;
VII	<ul style="list-style-type: none"> ➤ опише завичај и поријекло знаменитих Срба; ➤ препозна историјски контекст и настанак писма као националне категорије; ➤ познаје основне одлике времена у којем је живио и радио Вук С. Караџић;
VIII	<ul style="list-style-type: none"> ➤ објасни значај дјелатности Вука С. Караџића као историографа; ➤ објасни значај дјелатности Саве Мркаља (књижица о српској азбуци); ➤ објасни значај језика за српски народ; ➤ познаје етапе развоја књижевног језика; ➤ издвоји примјере насљеђа социјалистичког периода у завичају (домови културе, споменици, музеји);
IX	<ul style="list-style-type: none"> ➤ анализира значај српске интелигенције; ➤ критички процјењује медијске садржаје који се односе на српски народ - Републику Српску (часописи, новински чланци, студије, анализе, тв-емисије, играни филмови...).

5. ДОБРОЧИНСТВО И ЗАВЈЕШТАЊЕ

- Ктиторство/задужбинарство
- Завјештање језика

Разред

ИСХОДИ

Ученик може да:

I	➤ /
II	➤ /
III	<ul style="list-style-type: none"> ➤ објасни појам “ктитора”; ➤ препознаје објекте добротинства и завјештања у свом крају; ➤ правилно и лијепо пише ћиричним писмом; ➤ лијепим рукописом напише свитак са поруком;
IV	<ul style="list-style-type: none"> ➤ сакупи информације о значајним задужбинама/манастирима у Републици Српској; ➤ ликовно представи одабрани манастир;
V	➤ наведе највеће српске задужбинаре и њихове задужбине на просторима српских земаља;
VI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ на ленти времена означи вријеме у којем су настале најзначајније задужбине; ➤ објасни специфичност географског положаја Охрида; ➤ објасни значај Охрида као мјеста гдје су живјели и радили Климент и Наум;
VII	<ul style="list-style-type: none"> ➤ анализира специфичност географског положаја Хиландара; ➤ објасни значај Хиландара;
VIII	<ul style="list-style-type: none"> ➤ анализира умјетнички ниво лирског записа; ➤ анализира значај православља у очувању националног идентитета; ➤ израђује мапе са локацијама задужбина (нпр. средњовјековне српске манастире у Србији, те српске манастире у БиХ и српском геопростору);
IX	<ul style="list-style-type: none"> ➤ анализира значај Горажданске штампарије у очувању српског језика и културе; ➤ уочи естетске, етичке и сазнајне одлике дјела; ➤ разговара о значају и временски одређује постојање преписивачких школа у Србији;

6. СРБИ КРОЗ ИСТОРИЈУ И СРПСКИ ГЕОПРОСТОР

- Туристичка географија
- Економска географија
- Историјско-географски развој

Разред

ИСХОДИ

Ученик може да:

I	➤ исприча причу, бројалицу, загонетку, питалицу из давнина; ➤ изради илустрацијом путопис или разгледницу свог села/града;
II	➤ наведе називе и ликовно представи туристичке центре у мјесту и околини значајне за српски народ;
III	➤ различитим ликовним техникама представи изглед старих употребних предмета (фењер, аван, корито, крчаг...);
IV	➤ правилно записује географске појмове Републике Српске (бање, планине, ријеке, равнице, споменици, манастири);

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ наведе примјер народног обичаја или обичајне пјесме из свог краја (зравице и славске пјесме, нарицаљке, петровданске лиле, додолске пјесме и игре, Божићно пијукање, Лазарица, Врбица, Омаја - празник очи Бурђевдана...); ➤ наброји веће градове Републике Српске и опише њихове карактеристике; ➤ наведе значајне туристичке дестинације Републике Српске; ➤ изради разгледнице са карактеристичним обиљежјима одређеног географског појма (подручја);
V	<ul style="list-style-type: none"> ➤ наведе значајне туристичке дестинације и националне споменике у Републици Српској, опише их и покаже на географској карти; ➤ објасни историјска дешавања у српском народу условљена географским положајем; ➤ користећи технику доцртавања фотографије мотива родног краја или туристичких дестинација српских земаља представи карактеристичне облике у простору и креативно се изрази сликарским техникама: темпера, акварел, пастел, креда у боји;
VI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ препознаје вријеме живота и рада светитеља;
VII	<ul style="list-style-type: none"> ➤ истражује моделе и начине описивања живота и дјела српских научника;
VIII	<ul style="list-style-type: none"> ➤ вреднује естетске и сазнајне вриједности прочитаних одломака; ➤ уочава научни и умјетнички допринос српских научника; ➤ опише улогу и значај српских манастира у очувању православне духовности; ➤ анализира улогу и значај српских књижевника и научника (Д. Обрадовића, Ј. Рајића и В. Пелагића...); ➤ очи природни потенцијал српских земаља за развој туризма; ➤ наброји облике економске сарадње између Републике Србије и Републике Српске; ➤ разликује врсте туризма у српским земљама; ➤ препозна специфичности гастро понуде свог завичаја; ➤ препозна историјски развој привреде на простору српских земаља; ➤ уочава разлоге стагнације неких привредних грана након одбрамбено-отаџбинског рата; ➤ анализира привредне гране на којима се темељи привредни развој Републике Српске;
IX	<ul style="list-style-type: none"> ➤ показује на географској карти националне паркове у Србији; ➤ анализира специфичности флоре и фауне у националним парковима у Србији; ➤ објасни значење појма "Српска света гора" за Национални парк Фрушка Гора; ➤ покаже и опише туристички најатрактивнија мјеста у Србији (природне љепоте, планине, бање, пећине, ријеке, језера, културно-историјске споменике, археолошка налазишта, средњовјековне српске манастире... нпр. Копаоник, Златибор, Тара, Ђердап и Ђердапска клисура, Обедска

бара, Палићко језеро, Тавоља варош, Калемегдан, Петроварадинска тврђава, Теле-кула, Шумарице, манастири Жича, Студеница, Пећка патријаршија, Грачаница, Милешева...);

- објасни значај вјерског туризма (манастир Острог и Цетињски манастир);
- наведе најзначајније туристичке потенцијале Бањалучке регије (нпр. Национални парк Козара, природни резерват Бардача, бање, манастире Моштаница, Клисина, Гомионица, Осовица...) Добојско-бијељинске регије, Источносарајевско-зворничке и Требињско-фочанске регије;
- уочи важност Врбаске бановине са сједиштем у Бањалуци;
- наведе најзначајније институције формиране/изграђене током управљања бана Милосављевића (градска управа, Бански двор, Народно позориште, Хигијенски завод и др);
- наведе достигнућа у области привреде на простору Републике Српске послје Другог свјетског рата;
- наведе највеће домете у области науке и културе на простору Републике Српске послје Другог свјетског рата;
- идентификује налазишта термалних и минералних вода у Републици Српској.

7. ЖИВОТ РОДА МОГА

- Српске хероине и хероји
- Знаменити Срби
- Срби у дијаспори и региону
- Глобализација и њен утицај на национални и културни идентитет

Разред

ИСХОДИ

Ученик може да:

I	➤ /
II	➤ упозна дјела Д. Обрадовића, Ј. Ј. Змаја, Ђ. Дамјановића;
III	➤ препозна и ликовно представи, те набраја знамените Србе и разумије њихов значај за српски народ (Растко Немањић - Свети Сава, Вук С. Караџић, Петар Кочић...);
IV	➤ упозна лик и дјело народног хероја свога краја; ➤ звучно и визуелно разликује изглед народног инструмента (гусле, тамбурица, фрулица,...);
V	➤ објасни борбу и жртву српског народа за ослобођење у прошлости; ➤ уочи значај лика и дјела Николе Тесле;
VI	➤ наброји открића Милутина Миланковића и њихов свјетски значај; ➤ описује значај Јована Цвијића за развој географске науке; ➤ препознаје историјски контекст у којем је дјело настало;
VII	➤ опише Милунку Савић као хероину Првог свјетског рата; ➤ повезује садржај Андрићевих дјела са друштвено-географским карактеристикама у регији;

VIII

- објасни значај рада Михајла Пупина и Николе Тесле за развој свјетске цивилизације;
- наведе примјер српског учешћа у владавини апсолутистичких монарха (Петар Велики);
- опише значај обнављања Пећке патријаршије;
- објасни улогу везира српског поријекла у историји (Мехмед-паша Соколовић);
- опише улогу Симе Милутиновића у образовању Петра II Петровића Његоша;
- процијени значај дјелатности Филипа Вишњића и кнеза Иве од Семберије;
- именује вође устанка у БиХ (Невесињска пушка);
- уочи утицај устанка у рјешавању велике Источне кризе;
- објасни културни, политички и вјерски положај Срба у Аустроугарској;
- објасни културни, политички и вјерски положај Срба за вријеме Првог свјетског рата;
- анализира на графикону кретање броја становника у другој половини прошлог вијека у БиХ;
- анализира на графикону кретање броја становника у другој половини прошлог вијека у Републици Хрватској;

IX

- анализира природни прираштај становништва на подручју Републике Српске;
- идентификује главне типове миграција становништва на подручју Републике Српске;
- објасни главне одлике биолошке, економске, образовне и националне структуре становништва у Републици Српској;
- препозна значајне личности револуционарног периода (1848/49. година);
- објасни значај Младе Босне и Гаврила Принципа у борби против аустроугарске власти.

ТЕМА: КУЛТУРА СЈЕЋАЊА И ПАМЋЕЊА

Подтема: Страдање Срба, Јевреја и Рома

Географија 9. разред

Наставна тема:		Наставна јединица:
Друштвено-географска обиљежја Хрватске		Друштвено-географска обиљежја Хрватске
Друштвено-географска обиљежја Србије		Друштвено-географска обиљежја Србије
Друштвено-географска обиљежја БиХ и Републике Српске		Друштвено-географска обиљежја БиХ и Републике Српске
Тип часа:		Кључне ријечи:
Утврђивање		Култура сјећања и памћења, страдање Срба, Јевреја и Рома, стратишта, споменици, присилне миграције, депопулација, етнички састав становништва
Циљеви часа	Образовни (материјално-сазнајни)	<ul style="list-style-type: none"> Усвајање знања о страдању Срба, Јевреја и Рома, као и највећим стратиштима и споменицима из Другог свјетског рата; Усвајање знања о етничким промјенама у српском геопростору, узроцима и последицама тих промјена; Развијање критичког мишљења и логичког размишљања;
	Функционални (развојни)	<ul style="list-style-type: none"> Примјењују стечена знања у свакодневном животу, како би с разумијевањем могли да прате друштвено-географске појаве, процесе и односе на простору наше земље, на Балкану, у Европи и у свијету; Развијају способности повезивања знања из географије са знањима из сродних наставних предмета;
	Васпитни	<ul style="list-style-type: none"> Развијање патриотизма и љубави према домовини; Развијање осјећања социјалне припадности и привржености сопственој нацији; Његовање културе сјећања и памћења.
Исходи часа	Ученик може да : ➤ истражи и наведе локације (стратишта) највећег страдања Срба, Јевреја и Рома, те да на основу тога на карти означи стратишта као и спомен-подручја (нпр. Козара-Мраковица, Јасеновац - Доња	

	<p>Градина, Стара Градишка, Јастребарско, Јадовно, Шушњар, Пребиловци, Крагујевац, Краљево, Сајмиште...);</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ објасни како се број Срба смањивао у НДХ и Хрватској после Другог свјетског рата, распада СФРЈ и ратних дешавања 90-тих година; ➤ анализира на основу графикана промјене етничког састава становништва БиХ и Републике Српске; ➤ објасни зашто мали број Срба данас живи на простору Сарајева, Бихаћа, Мостара и других градова у ФБиХ; ➤ објасни узроке миграција српског становништва на простору БиХ; ➤ анализира узроке промјене етничког састава становништва на Косову и Метохији посљедњих 100 година.
Облици наставног рада	Фронтални, индивидуални и групни рад
Наставне методе	Дијалoшка метода, метода усменог излагања, метода илустрације и демострације, метод рада на тексту, метод истраживачког рада
Наставна средства	Карта СФРЈ, карта БиХ, карта Србије, атлас, уџбеник географије за 9. разред, нијеме карте, наставни листићи, слике страдања Срба, Јевреја и Рома, слике и графикони пописа становништва на овим просторима, видео-бим, лаптоп, звучници, пројекционо платно
Наставни објекат	Кабинет историје-географије
Корелација	Историја
Литература	<p>Уџбеник географије за 9. разред, група аутора Милка Грмуша, Драган Уљаревић, Драган Јововић и Александар Рајић; Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Ново Сарајево, 2016.</p> <p>Драгоја Лукић, Рат и дјеца Козаре; Народна књига, Београд, 1979.</p> <p>Мирковић, Јован (2014), Злочини над Србима у Независној Држави Хрватској – фотомонографија / Свет књиге, Београд. ISBN 978-86-7396-465-2.</p> <p>Ненад Миодраг Антонијевић, Ратни злочини на Косову и Метохији 1941-1945. године, докторска дисертација, Београд, 2015.</p> <p>Републички завод за статистику Србије</p>

Структура наставног часа

Етапа часа	Облик рада	Метод рада
Први дио часа	Фронтални, индивидуални	Метод разговора
Други дио часа	Групни рад	Метод групног истраживања, метод рада на тексту
Трећи дио часа	Групни, индивидуални	Метод усменог излагања, метод илустрације и демонстрације

Ток часа	
Активности ученика	Активности наставника
Први дио часа	
Ученици се укључују у групу и сједају по распореду у учионици како су постављене клупе по групама.	Наставник формира групе. Пет група по 5 - 6 ученика. Групе су формиране на тај начин што наставник броји од један до пет показујући на ученика, па тако редом док не обухвати све ученике, а онда им каже да сједну у групу означену бројем, који су они добили у бројању.
Активно учествују у разговору са наставником о погледаном филму износећи своје мишљење и емоције, које је у њима овај филм пробудио.	Затим, наставник прави увод у рад пуштајући путем бим - пројектора кратки документарни филм "Бранко Тепић, дјечак са чувене фотографије Жоржа Скригина"
Такође, износе историјске чињенице о овој теми, које су усвојили из наставе историје.	Након погледаног филма слиједи разговор са ученицима, истицање циља часа и подјела задатака за рад у групама. За сваку групу су припремљени наставни листићи са задацима.
Други дио часа	
Групни истраживачки рад и рад на тексту. Ученици у групама истражују користећи уџбеник и интернет, као и текстове, слике и графиконе, које им је наставник припремио. На основу тога рјешавају постављене задатке и припремају се за излагање пред одјељењем.	Наставник прати рад ученика, усмјерава и по потреби даје додатна упутства.
Завршни дио часа	
Представници група презентују резултате рада пред одјељењем уз показивање на карти. Свака група презентују свој дио задатка.	Наставник излагање ученика допуњује (прати) презентацијом у Power Pointu, коју је припремио прије наставе. Оцијенити ученике на основу њиховог ангажовања и активности у току рада. На завршетку излагања наставник даје упутства за домаћи задатак.
Нема записа на табли, јер наставник користи бим-пројектор и пројекционо платно умјесто табле.	
Домаћи задатак	Ученицима дати за домаћи задатак да истраже и сакупе податке и фотографије о личностима које су биле жртве геноцида и страдања у логорима НДХ, Другом свјетском рату и у одбрамбено-отаџбинском

	<p>рату (нпр. личне податке: име и презиме, годину и мјесто рођења, породично стање и фотографију прије рата). Ученици ће на неком од наредних часова израдити заједнички пано са приказом страдања Срба, Јевреја и Рома у овом периоду.</p>
<p>Прилози уз припрему (шеме, радни листићи)</p>	<p>Линк за документарни филм "Бранко Тепић, дјечак са чувене фотографије Жоржа Скригина" у производњи РТС, https://www.youtube.com/watch?v=O2YfpEYwXR8 (трајање око 8 минута) или краћа верзија од пар минута на РТС, линк: https://www.youtube.com/watch?v=dOocWbRwMTQ</p>
	<p>Наставни листићи са задацима за рад група:</p> <p><u>Прва група-задатак:</u> Пажљиво прочитајте припремљени текст о стратиштима и логорима у НДХ и Другом свјетском рату, те на нијемој карти СФРЈ означите мјеста највећег страдања Срба, Јевреја и Рома, тј. стратишта.</p> <p><u>Друга група -задатак:</u> Пажљиво прочитајте припремљени текст о споменицима и спомен-подручјима посвећеним страдањима Срба, Јевреја и Рома у НДХ и Другом свјетском рату, те на нијемој карти СФРЈ означите мјеста гдје се налазе та спомен подручја и споменици.</p> <p><u>Трећа група-задатак:</u> Упоредите податке из пописа становништва и приложених графикана и објасните како се број Срба смањивао у НДХ и Хрватској после Другог свјетског рата, распада СФРЈ и одбрамбено отаџбинског рата.</p> <p><u>Четврта група-задатак:</u> Анализирајте и упоредите податке из пописа становништва и приложених графикана и објасните зашто мали број Срба данас живи на простору Сарајева, Бихаћа, Мостара и других градова у ФБиХ, те анализирајте узроке присилних миграција српског становништва на простору БиХ узрокованих ратним дешавањима 90-тих година и распадом СФРЈ.</p> <p><u>Пета група-задатак:</u></p>

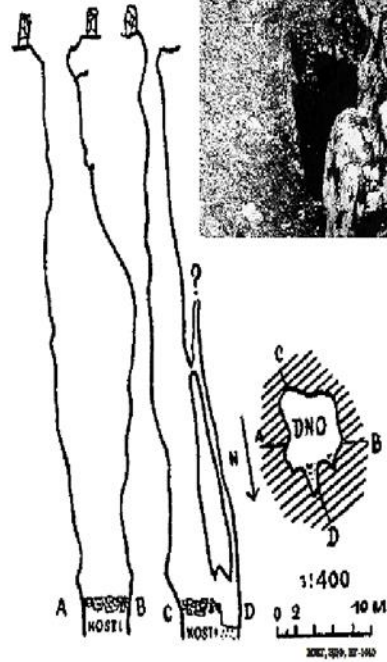
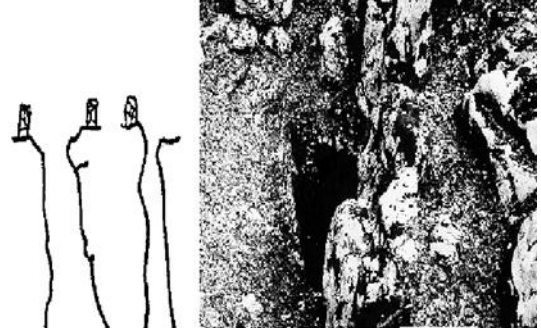
Упоредите податке из пописа становништва и приложених графикана и објасните узроке промене етничког састава становништа на Косову и Метохији последњих 100 година.

Додатни материјали:

Слика 40 - Убијене жртве код Санаџи Моста 1941. Према проценима се да је крајем јуна и почетком августа на подручју акције Санаџи Мост убијено око 8.000 Срба.
(Дале-Бенџи, Убице / NDH, 147; Краман, НДВ генерал Нибера / Шоволић, 120)
[Санаџи Мост] ... У току јуна од 2. до 8. и у току 3. августа 1941. од стране војсковођа-генерала Стевановића је око 700 српско-српсковаца, који су били затворени као такови, или су на њих појединог извршених акција у циљима ликвидације на терору.
(ВА, ф. ЕДХ, к. 81, рег. бр. 2/7-1 и к. 103-а, рег. бр. 11/1-1. Изјавица извојничког официјала војске Санаџи Мост од 1. августа 1941. Заврешницама 1. Хрватског артиљеријског пука/гв; Штећин NDH, 444-446)
... у селу Крушевцу [Санаџи Мост] од стране јединица стуроване 900 српских муслиманских војскари од 21. јуна до 8. јула, а на подручју источне Босне. Јединица извршила је своју мисију.
(ВА, ф. ЕДХ, к. 81, рег. бр. 1/7-1. Дневна изјавица о чиницима догађајама, према политичким официјалима на дан: 18. августа 1941 године. Штећин NDH, 454-460)

Picture 40 - Ustasha victims near Sanažići Most in 1941. It is assumed that around 8000 Serbs were killed in the vicinity of Sanažići Most in late July and early August.
(Dale-Benčić, Ubiце / NDH, 147; Kračan, NDH general Nibera / Šovolić, 120)
[Sanažići Most] ... In the night of 2/3 August and during 3 August 1941, around 700 Greek-Slavians were killed by Ustasha soldiers. The victims were held hostages or soldiers captured them in the field during cleansing actions.
(Report of the commander of the Germanic Patrol of Sanažići Most of 3 August 1941, submitted to the Command of 1. Croatian Guards' Regiment; VA, f. EHD, box 81, reg. No 1/7-1 and box 103, reg. No 11/1-1; Stećin NDH, 444-446)
* ... in the village of Krusovac [Sanažići Most], Ustasha shot 900 persons of Eastern-Greek faith, from 21 July to 8 August, in the territory of the Iliđa station. Corpses were buried on the spot.
(VA, f. EHD, box 81, reg. No 6/7-1, Daily report on important events, according to data of the Germanic patrol for 18 August 1941; Stećin NDH, 454-460)

Слика 78-80 - Шаравна језа, најкрвавија станица у систему Готска група логора (Јасеновац) једна од ретких локација су извршених масовних (нагробачки, а неки и безгробачки). Отвор јазе је 1,8*4 м и тим широким отвором се до 12 м дубине, одвија на проширује. Укупна дубина је 42,8 м а на дну ширине 4*3 м. Дубина своје жестије на једном делу износи 1,24 м (на максимално нагробачки споменици: Тиберије Рајалић „Нале планина“, по изјавима Београдског споменика, у студијској изјави „Докимент“, дубина жлезде износи је ширине 4 м (Докимент Рачић у: Беоцки, Јасеновац 1, 175).
Picture 78-80 - Šaravna pit, the most famous place of execution in the system of the Gotspić group of camps (Jasenovac), was one of rare pits explored by speleologists (from Zagreb and later from Belgrade). The pit opening is 1.8*4 m wide - this width stretches up to 12 m of depth, where the pit widens. Total depth is 42.8 m. The bottom diameter is 4*3 m. The thickness of bones equals 1.24 m in one place (from the report of speleologists from Zagreb: Tiberije Rajalić, "Nale planina"). Under the estimate of Belgrade speleologists, within the organization of the "Pulchra" paper, the thickness of the layer of bones is at least 4 m (Dokimnt Rachić in: Zelenko, Jasenovac, 1, 175).

1941, 1941, 1941 - AJ 82-1-176

1941, 1941, 1941 - AJ 82-1-176

1941, 1941, 1941 - AJ 82-1-176

Слика 84-86 – Пре эвакуације Срба из Шуматова на ст. Милу, усташе су „дезинирали“ у јуну 1941. градске шуме у Савини околу објеката Србама. ШЕЗФ БиХ изводи процену броја премошених шума у другој половина јуна и почетка августа 1941: Београд, Босанска Крајина и Црнаја око 20.000, Сремски Милец око 4.000, Префектура и Војводство Нема око 8.000, Хумско Бистрица око 4.500, Котарица око 4.800, Липак око 8.000, Галичица око 800 итд.
(ГА, ф. ХХХ, к. 911, јед. бр. 81/1: Београд А228, 911-1812; Аустрија, Документација о геноциду, 99-128)

150

EVAKUACIJA SRBA U ZAGREBU KOJI STANUJU U ODREĐENIM SJEVERNIM DIJELOVIMA GRADA

NOVA EVAKUACIJA TRAJA DO SABA

ZAGREB, 7. rujna. (Redakcija) - Spomenici, govornici i osobe koje su izveštavale o događajima u Zagrebu. U skladu sa odlukom Vrhovnog komandanta, Srbi koji su stanovali u određenim dijelovima grada, evakuirani su u Sloveniju. U Zagrebu, 7. rujna 1941.

NOVA, 110 10014 10012

Слика 22 – Примена расних закона на Србе.

Picture 22 – Application of racial laws to Serbs.

OGLAS

Поштом се сви **SRBI**, православног и католичког вероисповишта, који су пребављени без обзира на свој положај, позивају да се пријаве ради регистрације код надлежних надлежних власти. То се не одлаже позивом на одведеност на присилни рад у логору.

Пријаве могуће објектима постоје до 15. септембра 1941.

У Сарајево, 12. септембра 1941.

Bošnjačević, T. P.

Слика 23 – Примена Округовног Радничког о регистрацији Срба – православног.

Picture 23 – Implementation of the Directorate circular on registration of Orthodox Serbs.

110

Напомене, запажања, корекције

Заједничке додатне активности:

- организовати посјету спомен подручју (Мраковица,
- Јасеновац-Доња Градина, Пребиловци...) или посјету Музеју
- Републике Српске и погледати изложбу о Јасеновцу или
- Музеју геноцида у Београду
- погледати неки од документарних филмова са овом тематиком
- аутора Симе Брдара (" Сунце и жица", "А бог је ћутао", "Крв и вода", "Чиста крв")
- погледати игрни филм "Дара из Јасеновца" (који тек треба да буде премијерно приказан)

Подтема: Дани сјећања (Значајни датуми и манифестације)

**Моја околина, говор, изражавање, стварање; спорт, ритмика и музика,
1. разред**

Модел наставе:	Интегрисана настава
МОЈА ОКОЛИНА	Права и обавезе дјетета Право на живот, право на породицу, право на слободу
ГОВОР, ИЗРАЖАВАЊЕ И СТВАРАЊЕ	Књижевност П. Ђаковић „Папагајски разговор“ избор из збирке „Игра је озбиљна ствар“ Откривање свијета боја и облика Мотив: „Птица у кавезу“
СПОРТ, РИТМИКА И МУЗИКА	Слушање и пјевање дјечијих пјесмица „Прољећна пјесма“ С. Коруновић
Наставне методе:	Метода усменог излагања, метода наставног разговора, метода рада на тексту, метода писаних радова, метода илустрације и демонстрације
Облици рада:	Фронтални и индивидуални
Наставна средства и помагала:	„Моја околина за први разред основне школе“, слике, оловке, бојице, блок, пано, свеске, текст пјесме „Папагајски разговор“, Петар Ђаковић (књига „Игра је озбиљна ствар“), дјечија пјесма: „Прољећна пјесма“, Станиша Коруновић, CD са дјечијим пјесмама (Бранко Милићевић - Коцкица), аудио запис (цвркул птица)

Очекивани исходи су да ученик може да: разговара о правима и обавезама дјетета; именује права и обавезе дјетета; разумије прочитани текст; тражи објашњење ријечи којима не зна значење; усмено изражава емоције након прочитаног текста; исказа критички став о ликовима из текста и њиховим поступцима; пише велика штампана слова ћириличног писма; уочава разлику између слободе и наметнутог затвореног простора; објасни значење ријечи: слобода, слободно кретање, избор другова...; самостално црта користећи различите ликовне технике; препозна слободу на основу урађеног и анализираног ликовног рада; препозна звук и разликује заједничко пјевање у односу на појединачно; изводи плесне покрете уз музичку пратњу; опонаша оглашавање животиња; овлада техником пјевања једноставних мелодија; учествује у заједничком пјевању и игрању.

ТОК РАДА

1. КОРАК: Вјежбе обликовања

Вјежбама обликовања стварамо повољну емоционалну атмосферу и постепено уводимо ученике у садржај рада.

Вјежба 1: КАКО ПТИЦЕ ЛЕТЕ

Дјеца рашире руке и праве покрете рукама горе-доље опонашајући лет птица.

Вјежба 2: КАКО СТОЈИ РОДА

Дјеца опонашају како стоји рода. Стоје усправно на једној ноzi, а другу држе подигнуту и савијену у кољену (наизмјенично, једну па другу ногу).

Вјежба 3: ПОЗДРАВИМО ЛАСТЕ

Дјеца стоје на прстићима, испруже руке изнад главе и праве покрете као да машу ластама које се враћају с југа.

Вјежба 4: ХРАНИМО ПТИЦЕ

Дјеца се поставе у мало повијен став и опонашају храњење птица и бацање мрвица на под, савијајући и пружајући руке.

2. КОРАК: Увођење ученика у радионичку активност

Опонашали смо једну врсту животиња. Коју? Кратак разговор који би се ослањао на претходна искуства ученика и њихова знања о птицама и увођење ученика у радионичку активност.

3. КОРАК: Слушање и пјевање дјечије пјесме „Прољећна пјесма“ Станиша Коруновић.

Ради даље мотивације ученика и увођења у следећу активност слушамо одабрану пјесму. Ученици опонашају оглашавање птица.

ПАУЗА

4. КОРАК: Рад на пјесми „Папагајски разговор“, Петар Ђаковић

Тумачење непознатих ријечи у пјесми.

Изражајно читање пјесме.

ПАПАГАЈСКИ РАЗГОВОР

Док папагај,
нека ара,
папагајски разговара,
с једном ријечи
муку мучи,
ријеч кавез да научи.

Шта уз кавез
даље иде?

Неслобода и самоћа.
Зар не виде, зар не виде?

Одлучио мали бата:
Не купуј ми кавез тата!

Разговор и анализа пјесме са акцентом на ријечи из пјесме слобода – неслобода, друштво-самоћа, кавез – лет ...

5. КОРАК: Записивање битних појмова и формулисање завршне поруке

Након заједничке анализе учитељ ће на табли, а ученици у своје свеске записати битне појмове као што су:

слобода = срећа, лет, шума, дрво, јато, цвркулт...

неслобода = самоћа, туга, кавез, тишина, бол...

Појединачно од ученика тражимо, да својим ријечима кажу:

Шта је за њих слобода? Шта је њихова слобода? Која им је слобода најдража, најбитнија?... Изводимо заједничку поруку:

БЕЗ СЛОБОДЕ НЕМА ЖИВОТА!

ПАУЗА

6. КОРАК: Цртање птице на слободи и птице у кавезу

Задатак за ученике је да на пола листа блока нацртају птицу на слободи. Док ученици раде на овом задатку, слушају цвркулт птица са CD – а. Затим, показати ученицима слику папагаја у кавезу и дати задатак да на другој половини листа ту исту птицу нацртају у кавезу. Музика је угашена. Контраст покрета.

7. КОРАК: Анализа ученичких радова

Ученици појединачно показују своје радове и износе утиске и објашњавају нацртан доживљај. Сваки рад награђимо аплаузом.

Анализом илустрованог доживљаја присуства или одсуства слободе код ученика подстичемо њихов лични доживљај потребе сваког живог бића за слободом.

8. КОРАК: Изложба дјечијих радова

Излагање ученичких радова на одјељењски пано.

Пано уређен са насловом:

БЕЗ СЛОБОДЕ НЕМА ЖИВОТА!

9. КОРАК: Слушање и пјевање дјечије пјесме „Прољећна пјесма“ Станиша Коруповић.

Ученици слушају пјесму изводећи плесне покрете слободно се крећући по простору и опонашајући оглашавање и кретање животиња из пјесме. У складу са могућностима меморишу текст и ритам пјесме.

10. КОРАК: Систематизација теме

Уз осврт на данашње активности, изводимо закључак и понављамо поруку до које смо заједно дошли:

БЕЗ СЛОБОДЕ НЕМА ЖИВОТА!

11. КОРАК: Завршне активности

Игра: „Птице у гнијезда!“

ОПИС ИГРЕ:

Док траје музика (цвркулт птица) ученици се слободно крећу по простору.

Након што учитељ заустави музику, дјеца трче у гнијездо. Гнијезда су обручеви постављени на под (увијек је за један обруч мање у односу на број дјеце). Када се заустави музика, дијете које нема гнијездо напушта игру и износи један обруч. Игра се завршава када у посљедњем гнијезду остане само један ученик који је и побједник.

Евалуација

Од ученика се очекује критичко мишљење према свом раду и раду других ученика.

Изражава свој критички став према одређеном понашању. Ученик ће моћи да одбрани опцију и има лични став уважавајући различите ставове и мишљења. Изражавају емоције према слободи, разумију потребе других, усклађују своје слободе са потребама других.

Литература

Дабић, Т., Рајовић, Р., Милошевић, О. (2019) Моја околина за први разред основне школе. Источно Ново Сарајево: ЈП „Завод за уџбенике и наставна средства“ а.д.

Дрљача, М. (2018) Конструктивистичка настава ликовне културе. Лакташи: Графомарк.

Ђаковић, П. (2002) Игра је озбиљна ствар. Бања Лука: „Арс Либри“, Београд

Наставни план и програм васпитно-образовног рада у првом разреду основне школе. (2019) Бања Лука: Министарство просвјете и културе Републике Српске.

Fritta, V. „Tommy“ – радионица, The International School for Holocaust Studies.

Прилози:

Подтема: Дани сјећања (Значајни датуми и манифестације)

Природа и друштво, музичка култура, ликовна култура, 4. разред

Модел наставе:		Интегрисана настава
<p>Природа и друштво Тема: Завичај и Република Српска "Република Српска"</p>	<p>Музичка култура Тема: Слушање музике <i>Химна Републике Српске</i> <i>„Моја Република“,</i> <i>М.Матовић</i></p>	<p>Ликовна култура Тема: Разне врсте знакова и симбола <i>"Обиљежја Републике Српске"</i></p>

Природа и друштво

Тема: Завичај и Република Српска

Садржај: Република Српска

Очекивани исходи

Од ученика се очекује да:

- покаже границе Републике Српске и БиХ;
- да наведе државе са којима граничи Република Српска;
- наброји, препозна и опише обиљежја Републике Српске (химна, застава и амблем),
- наведе значајне датуме за Републику Српску.

Облици рада: фронтални, индивидуални,

Наставне методе: метода усменог излагања, метода наставног разговора, метода илустрације и демонстрације

Наставна средства: уџбеник Природа и друштво за 4. разред основне школе, наставни листић нијеме карте БиХ са границама Републике Српске, наставни листићи са задацима за понављање, презентација „Република Српска“.

Активност:

Покретање презентације

Рјешавање ребуса:

Заједничким разговором и закључивањем доћи до рјешења ребуса - РЕПУБЛИКА СРПСКА

1991.године српски народ се нашао у тешкој ситуацији. Били су прегласавани од друга два народа у БиХ, тј.муслиманског и хрватског.

9.јануара 1992.године, одлуком тадашње Скупштине српског народа у БиХ, формирана је Република српског народа у БиХ.

9.јануар је остао један од најзначајнијих датума за становнике Републике Српске и сваке године се свечано обиљежава као **Дан Републике Српске.**

Исте године почео је грађански рат на простору БиХ, у којем су страдали припадници сва три народа. 1995. године у америчком граду Дејтону, окупили су се представници Међународне заједнице и представници сукобљених страна у БиХ и договорили прекид рата.

Дејтонски мировни споразум или Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини је међународни уговор, којим је прекинут грађански рат у БиХ (1992—1995). Тако је створена Босна и Херцеговина као државна заједница коју чине:

Република Српска и Федерација Босне и Херцеговине.

Тим споразумом Република Српска је добила међународно признање као ентитет у БиХ.

Дејтонски споразум је потписан **21. новембра 1995.** године и од тада се овај дан прославља као републички празник у Републици Српској.

Значајни датуми за Републику Српску су:

-Дан Републике Српске обиљежава се **9. јануара**

-Дејтонски мировни споразум обиљежава се **21. новембра**

Замолити ученике да отворе географску карту Републике Српске у оквиру Босне и Херцеговине.

Република Српска граничи са три државе - Хрватском, Србијом и Црном Гором. То су уједно и границе БиХ према овим државама:

На сјеверу, дуж ријеке Саве и сјеверозападу, дуж ријеке Уне Република Српска граничи са Хрватском.

На истоку, дуж ријеке Дрине граничи са Републиком Србијом.

На самом југоситоку Република Српска граничи са Црном Гором.

Република Српска има и међуентитетску границу са Федерацијом Босне и Херцеговине, тј. линију разграничења унутар Босне и Херцеговине. Она полази на сјеверозападу од ријеке Уне и завршава се у Херцеговини, у предјелу Поповог поља.

Ученицима показати на зидној карти споменуте географске појмове. Док наставник показује појмове на карти, ученици прате излагање и проналазе их на својим картама.

Наставник помаже и усмјерава ученике током рада.

Подијелити ученицима наставне листиће на којима је нијема карта БиХ. Поновити појмове оријентације (исток, запад, сјевер, југ) као и картографске знакове (границе, ријеке...)

Задатаци за ученике:

- На карти означити исток, запад, сјевер, југ;
- Црвеном бојом истаћи границе Републике Српске према сусједним државама, као и међуентитетску границу;
- Љубичастом бојом обојити простор Републике Српске.

(Наставник на зидној геграфској карти показује, а ученици раде на својим нијемим картама.)

Република Српска има своја обиљежја: заставу, химну и амблем.

Повести разговор са ученицима гдје и када су видјели заставу своје државе, а када су чули химну?

Застава Републике Српске је тробојка коју чине црвена, плава и бијела боја. Истиче се у посебним приликама, када се обиљежавају државни празници, манифестације и др.

Када се изражава жалост, застава се спушта на пола копља.

Химна Републике Српске зове се „Моја Република“.

Приликом извођења химне треба да се стоји мирно. На тај начин исказујемо поштовање према држави. Химна се изводи приликом обиљежавања значајних републичких

празника. По завршетку химне никада се не апалудира.

Сазнајмо више:

Амблем (симбол, обиљежје, знак) Републике Српске састоји се од поља у бојама заставе Републике Српске преко кога је златни преплетени иницијал Републике Српске. Поље је окружено златним плодним храстовим вијенцем у дну увезаним траком у бојама заставе. Изнад и испод поља налазе се златне круне. Око свега је циркумскрипција РЕПУБЛИКА СРПСКА — REPUBLIKA SRPSKA.

Амблем Републике Српске је њен званични знак. Налази се на свим важним документима (пасош, родни лист, диплома, ђачка књижица). Остаће у употреби све док не буде усвојен нови грб Републике Српске.

Провјера усвојеног знања самосталним радом на листићу.

Заокружи тачан одговор:

1. Босна и Херцеговина се састоји од Републике Српске и Федерације Босне и Херцегове.

ДА

НЕ

2. Република Српска граничи само са Србијом.

ДА

НЕ

3. Дан Републике Српске прославља се 9. јануара.

ДА

НЕ

4. Застава Републике Српске има само двије боје – црвену и плаву.

ДА

НЕ

5. Химна је свечана пјесма која се изводи приликом обиљежавања значајних републичких празника, манифестација и сл.

ДА

НЕ

Заједничка анализа одговора и самооцјењивање.

Музичка култура

Садржај: Химна Републике Српске „*Моја Република*“, – М. Матовић

Очекивани исходи

Од ученика се очекује:

- да слушано идентификује и разликује врсте динамике слушане композиције;
- препозна и разликује изражајна средства у музици (врста пјевачких гласова и извођачких састава);
- опише садржај и ток радње слушане композиције;
- културно се понаша током извођења химне;
- наводи догађаје поводом којих се изводи химна.

Облици рада: фронтални, индивидуални.

Наставне методе: разговор, слушање, пјевање.

Наставна средства: Музичка култура за 4.и 5.р, Природа и друштво за 4.разред, кајданка, наставни листић, МП-3 плејер.

Уводне активности

Пјевање двије до три научене пјесаме у 4.разреду, а затим понављање о слушаној музици.

Слушање дијелова композиција, а ученици погађају назив и аутора. (Наравно, бирати композиције које су слушали у 4.разред.) Између осталих, пустити и почетне тонове химне Републике Српске. Након што је препознају, најавити ученицима данашње главне активности.

Главне активности

Замолити ученике да се лијепо смјесте и с пажњом послушају композицију.

Разговор о доживљају, какво расположење је пјесма у њима побудила и да ли им се свиђа.

Поновити и утврдити:

Химна је свечана пјесма која се пјева или свира у посебним и свечаним приликама.

Приликом извођења химне, из поштовања према њеној држави и народу, увијек се стоји, а након њеног извођења никад се не аплаудира.

Химна Републике Српске је „Моја Република“, за коју је текст и музику написао Младен Матовић.

Младен Матовић, музички педагог, хорски диригент и композитор, рођен је 15.јануара 1980.године.

Аутор је више од 300 наслова умјетничке, примјењене, популарне као и музике за дјецу. Од 2004.године диригент је женског камерног хора „Бањалучанке“. Добитник је бројних награда и признања.

Разговарати са ученицима, тражити да изнесу своје мишљење:

Како настаје химна?

Ко може бити аутор химне?

Које особине треба имати химна?

Од настанка Републике Српске до 2008.године, у свечаним приликама изводила се химна „Боже правде“. 2008.године. Народна скупштина Републике Српске расписала је конкурс за избор нове химне. На конкурс је пристигло 27 приједлога.

У ужи избор, уз изабрану композицију „Моја Република“, ушла је и пјесма „Мајко земљо“ бањалучког композитора Душана Шестића, који је аутор садашње химне Босне и Херцеговине.

У једном интервјуу М.Матовић наводи: „Химна Републике Српске „Моја Република“ била је велики изазов за мене. Не дешава се често да сплет околности доведе неког аутора у позицију да може да учествује на конкурс за нешто тако велико као што је химна. У времену у којем се налазимо веома је тешко направити химну, за све нас!“

Након ових информација, слиједи изражајно читање текста химне:

Моја Република

Тамо гдје најљепша се зора буди,
Часни и поносни живе добри људи,
Тамо гдје се рађа нашег сунца сјај,
Горд и пркосан је мој завичај.

За њега сви се сад помолимо,
Другу земљу ми немамо.

У срцу мом само је један дом,
У срцу велика моја Република,
У срцу мом најљепша звијезда сја,
Моја Република, Република Српска.

Тамо гдје су наши преци давни
Име уписали у сваки корак славни,
Тамо гдје се рађа нашег сунца сјај,
Горд и пркосан је мој завичај.

За њега сви се сад помолимо,
Другу земљу ми немамо.

У срцу мом само је један дом,
У срцу велика моја Република,
У срцу мом најљепша звијезда сја

Моја Република, Република Српска.

Разговор о пјесми:

Гдје се буди најљепша зора?
Какви су људи у нашем завичају?
Какав је наш завичај?
Према коме је исказана велика љубав?
Зашто аутор тражи да се помолимо за наш завичај?
Каква су ваша осјећања након читања ових стихова?

Поново слушамо композицију са задатком да ученици уче ко изводи композицију:

Да ли се химна „Моја Република“ пјева или свира?
Како се зове музика која се и пјева и свира?
Ко пјева химну „Моја Република“?
Какав може бити хор?

Понављање о карактеристикама вокалне, инструменталне и вокално-инструменталне музике. Понављање о пјевању - солистичко и хорско, разлике између хорског и солистичког пјевања, те о врстама хорова.

Са сљедећим слушањем ученици имају задатак да означе стихове који се изводи тише и подвуку жутом бојом, а стихове који се изводи јаче да означе црвеном бојом.

Химна Републике Српске „Моја Република“ први пут је изведена 9.јануара 2009.године на свечаној академији у Концертној дворани Банског двора у Бањалуци, у оквиру прославе Дана Републике Српске.

Још једном поновити са ученицима у којим приликама се изводи химна (поводом републичких празника: Дан Републике – 9.јануар, Дејтонски мировни споразум – 21.новембар, те различитих општинских и спортских манифестација, посјета важних страних државника итд.) . Такође поновити правила понашања током слушања химне. Слушање и заједничко пјевање пјесме у цјелости.

Завршне активности

Кроз квиз знања поновити и утврдити знања о слушаној композицији. Ученици у свеске лијепе листић са питањима и раде самостално.

1. Химна је пјесма која се пјева или свира у свечаним приликама.   ДА   НЕ
2. Химна Републике Српске зове се:
  - а) Мајко земљо
  - б) Завјет
  - в) Моја Република
3. Химну „Моја Република“ компоновао је:
  - а) Владо Милошевић
  - б) Младен Матовић
  - в) Душан Шестић
4. Према начину извођења химна Републике Српске је:
  - а) Вокално инструменталан

- б) Вокална
- в) Инструментална

5. Када је први пут јавно изведен химна „Моја Република“?

- а) 21. новембра (Дејтонски споразум)
- б) 9. јануара (Дан Републике Српске)
- в) 27. јануара (Савиндан)

Након рада извршити анализу и самооцјењивањем утврдити број тачних одговора.

(Запис у свесци:

Свечана пјесма химана

Химна републике Српске је „Моја Република“, коју је компоновао Младен Матовић.

Химна је свечана пјесма која се пјева или свира у посебним и свечаним приликама.

Приликом извођења химне, из поштовања према њеној држави и народу, увијек се стоји, а након њеног извођења никад се не аплаудира.)

Ликовна култура

Тема: Врсте знакова и симбола

Садржај: Ликовно представљање обиљежја Републике Српске

Очекивани исходи

Од ученика се очекује да:

- препозна обиљежја Републике Српске заставу, амблем;
- уочи разлику и сличности између датих обиљежја;
- ликовно представи заставу и амблем Републике Српске.

Облици рада: фронтални, индивидуални, групни облик рада.

Наставне методе: метода наставног разговора, метода илустрације и демонстрације,

Наставна средства: уџбеник Природа и друштво за 4. разред основне школе, илустративни материјал са шаблоном нијеме карте, фотографије, темпере, фломастери, бојице, папир А3, љепило, хамер папир.

Увод у активност

Поновити са ученицима шта су научили на часу природе и друштва и музичке културе:

1. Која су основна обиљежја Републике Српске?
2. Како изгледа застава?
3. Како изгледа амблем?
4. Како се зове химна Републике Српске?
5. Када прослављамо рођендан Републике Српске?

Најавити ученицима да ће на овом часу ликовно представити обиљежја Републике Српске – заставу и амблем, на креативан начин осликати карту Републике Српске, те направити честитку за рођендан Републици Српској.

Рад на задацима

Извршити просторни размјештај, те формирати четири групе. Према понуђеном

материјалу и задацима за групни рад, ученици се опредјељују у коју групу ће се смјестити.

Задаци за групе:

1. група – ЗАСТАВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

- На лист блока нацртати заставу Републике Српске;
- Застава може да буде нацртана хоризонтално или на копљу и да се вијори;
- Поља за сваку боју на застави равномјерно распоредити;
- Нацртана поља се боје темперама;
- Ученици се служе фотографијама из уџбеника за природу и друштво;
- Група треба да нацрта најмање два цртежа са различитим приказом заставе.

2. група -АМБЛЕМ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

- Посматрати, анализирати и закључити од којих елемената се састоји амблем;
- На листу блока, на основу добијене фотографије, ликовно представити амблем РС;
- Бојити фломастерима и дрвеним бојицама;
- Група треба да нацрта и обоји најмање два цртежа са амблемом Републике Српске.

3. група – ЧЕСТИТКА ЗА РОЂЕНДАН РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

- Од листа блока направити честитку одређеног облика (срце, штит, перо...);
- Честитку обојити у бојама Републике Српске;
- Осмислити симболичну поруку за рођендан;
- Бојити фломастерима и бојицама;
- Група би требала израдити три - четири честитике;

4. група РЕПУБЛИКА СРПСКА

- Ученици у групи ће добити на А3 формату примјер нијеме карте Републике Српске;
- Добијену карту ученици ће бојити бојама Републике Српске (црвена, плава, бијела);
- Уписати назив Република Српска (у смјеру запад-исток и југ-сјевер);
- Са спољашних страна граница Републике Српске уписати називе сусједних земаља.

Љубав према свом завичају композитор Младен Матовић показао је писањем бројних

пјесама. Једна од њих зове се „Република Српска“.

026 - Republika
Srpska.mp3

Док ученици раде у групама слушају пјесму, која их додатно мотивише за рад. Обилазити ученике, бодрити их, усмјеравати и похвалити њихов труд и рад.

Завршна активност:

На припремљени пано под називом “РЕПУБЛИКА СРПСКА – моја отаџбина“ ученици представљају тј. лијепе своје добијене ликовне радове.

Прва излази четврта група и свој рад „Република Српска“ лијепе на средину датог паноа. Затим иде прва група гдје једну заставу лијепе у горњи лијеви угао, а другу заставу лијепе у доњи десни угао паноа.

Друга група први амблем лијепи у горњи десни угао, а други примјер амблема у доњи лијеви угао паноа.

Трећа група честитке за рођендан распоређује на преостали слободни простор паноа. Добијени пано изложити на видно мјесто у учионици, стојећи мирно поред паноа заједно отпјевати химну „Моја Република“

048 - Моја
Republika - Himna F

Литература:

1. Пашалић, С., Радивојевић, Д., Станојловић, С. Природа и друштво за 4. разред основне школе, ЈП "Завод за уџбенике и наставна средства" а.д. Источно Ново Сарајево (2019).
2. Мандић Љ.Б., Матовић М., Музичка култура за 4. и 5. разред основне школе, ЈП "Завод за уџбенике и наставна средства", а.д. Источно Ново Сарајево, 2018.
3. Наставни план и програм васпитно-образовног рада у четвртом разреду основне школе, Министарство просвјете и културе Републике Српске, Бања Лука, (2019).

https://www.narodnaskupstinars.net/sites/default/files/upload/dokumenti/fotomonografija/cir/NRS_1991-2011.pdf

https://bs.wikipedia.org/wiki/Dejtonski_sporazum

<http://seesrpska.com/kako-je-nastala-himna-moja-republika-video/>

Подтема: Споменици и стратишта

Географија, 7. разред

Наставна тема:		Наставна јединица:	
Јужна Европа		Република Грчка	
Тип часа: утврђивање		Кључне ријечи: Плава гробница, Крф, Видо, Милутин Бојић, Зејтинлик, Солунски фронт	
Комбиновани тимски час			
Циљеви часа	Образовни (материјално-сазнајни)	<ul style="list-style-type: none"> Утврђивање и проширивање знања о Плавој гробници и Зејтинлику; 	
	Функционални (развојни)	<ul style="list-style-type: none"> Оспособљавање ученика за примјену стечених знања; Развој интересовања за кориштење шире литературе; Подстицање и развијање виших когнитивних процеса (повезивање, поређење, самостално закључивање); Развијање комуникацијских вјештина и вјештина рада у тиму; Оспособљавање ученика за самостално прикупљање географских информација уз кориштење различитих извора. 	
	Васпитни	<ul style="list-style-type: none"> Развијање патриотизма и хуманизма. 	
Исходи часа		<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> објасни шта је Плава гробница и зашто је настала, покаже положај острва Крф и Видо, објасни шта је Зејтинлик и гдје се налази, објасни значај очувања сјећања на погинуле српске борце, уочи улогу српске војске током Првог свјетског рата, објасни посљедице Првог свјетског рата по српски народ. 	
Облици наставног рада		Индивидуални, фронтални, рад у пару	
Наставне методе		Монолошка, дијалогска, метода демонстрације, рад на тексту	
Наставна средства		Физичко-географска карта Европе, наставни	

	листићи, припремљен материјал за ученике, презентација у PowerPoint-у
Наставни објекат	Кабинет географије
Корелација	Српски језик, Историја, Музичка и Ликовна култура
Литература	Интернет-Википедија-слободна енциклопедија Ивана Жигон - Стојте галије царске и Тамо далеко - www.youtube.com Плава гробница историја за радознале istorijazasve.wordpress.com
Иновације	Мултимедијални приступ

Структура наставног часа

Етапа часа	Облик рада	Метод рада	Трајање
Први дио часа	Фронтални, индивидуални	Монолошка, дијалoшка, метода демонстрације	
Други дио часа	Фронтални, индивидуални, рад у пару	Монолошка, дијалoшка, метода демонстрације	
Трећи дио часа	Фронтални, индивидуални	Монолошка, дијалoшка, метода демонстрације	

Ток часа

Активности ученика	Активности наставника
Први дио часа	
Ученици пажљиво слушају пјесму, одговарају на питања наставника, повезују знања која имају из историје и свакодневног живота.	Наставник упућује ученике да обратe пажњу на ријечи пјесме “Тамо далеко”. Покреће презентацију у Power Pointu-у. Први слајд-пјесма “Тамо далеко” у извођењу Иване Жигон. Разговор о пјесми: О чему се говори у пјесми? Зашто су српски војници били у Грчкој? Кратко упознавање са историјским приликама у Србији и албанском голготом. Наставник истиче циљ часа и наслов записује на табли.
Други дио часа	
Ученици читају материјал који је наставник припремио и на основу њега,	Наставник дијели ученицима материјал припремљен за рад, прати, усмјерава и координира радом ученика, поставља питања, записује ученичке одговоре на таблу у облику

<p>радећи у пару, дају одговоре.</p> <p>ПИТАЊА:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Гдје се налази Плава гробница? • Објасни положај острва Крф и Видо! • По чему је познато острво Видо? • Када су српски војници почели да пристижу на острво Видо? • Колико је српских војника сахрањено на острву Видо и у Плавој гробници? • Ко је написао пјесму “Плава гробница”? <p>Ученици читају и у пару одговарају на питања.</p> <p>ПИТАЊА:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Шта је Зејтинлик? • Гдје се налази Зејтинлик? • Како је Зејтинлик добио име? • Колико српских бораца је сахрањено на овом гробљу? • Којим народима припадају остали сахрањени борци? • Зашто су припреме за изградњу Зејтинлика трајале готово 7 година? • Ко је чувар Зејтинлика? 	<p>теза.</p> <p>Ученичке одговоре прате слајдови - слика Плава гробница, карта Грчке са означеним острвима Крф и Видо, српски војници на Крфу, Милутин Бојић.</p> <p>Слушање пјесме “Плава гробница”- Ивана Жигон. Какве емоције изазива ова пјесма?</p> <p>Наставник дијели нове садржаје у којима се говори о Зејтинлику.</p> <p>Ученичке одговоре прати презентација, слајдови на којима су слике Зејтинлика и Ђорђа Михаиловића. Стихови Војислава Илића Млађег на капели гробља.</p>
<p>Завршни дио часа</p>	
<p>Ученици слушају наставника и одговарају на питања.</p>	<p>Које су последице рата у једној држави?</p> <p>Како се Први свјетски рат одразио на становништво и привреду Србије?</p> <p>Наставник износи и записује основне податке о последицама Првог свјетског рата за српски народ.</p>
<p>Изглед табле</p>	

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Плава гробница ➤ Јонско море код острва Крф у које су сахрањивани српски борци се назива Плава гробница. ➤ Крф и Видо су острва у Јонском мору. ➤ Видо-српска војна болница; ➤ 21.1.1916. први српски борци стижу на Видо. ➤ Око 10.000 српских војника је сахрањено на острву Видо и у Плавој гробници. ➤ Зејтинлик је српско војничко гробље у Солуну. ➤ Зејтин-уље ➤ На подручју Зејтинлика је сахрањен 7 441 српски ратник, те француски, италијански, енглески и руски војници који су учествовали у пробоју Солунског фронта. ➤ Ђорђе Михаиловић – дугогодишњи чувар Зејтинлика; ➤ Посљедице Првог свјетског рата у Србији - губитак више од милион, односно готово трећине становништва; 	
Домаћи задатак	Препорука за домаћи задатак-погледати филм “Последњи чувар”
Прилози уз припрему (шеме, радни листићи)	Радни листићи су дати у другом дијелу часа, активности ученика.

У СКЛАДУ СА НПП ДАТИ СУ ПРИЈЕДЛОЗИ МОГУЋИХ НАСТАВНИХ ЧАСОВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ САДРЖАЈА ОД НАЦИОНАЛНЕ ВАЖНОСТИ:

Тема: Култура сјећања памћења, подтема Споменици и стратишта

7. разред – корелација садржаја

- Географија - Зејтинлик и Плава гробница - Република Грчка
- Историја - упознавање ученика са “албанском голготом” и пробојем Солунског фронта.
- Српски језик - Милутин Бојић „Плава гробница”
- Ликовна култура - ликовни рад на тему „Плава гробница”
- Музичка култура – „Тамо далеко” српска родољубива пјесма

Тема: Култура сјећања памћења, подтема Дани сјећања - 21. октобар 1941.

9. разред – корелација садржаја

- Географија-географске регије Републике Србије - мапирање мјеста српског страдања са акцентом на Крагујевац - Шумарице
- Историја-стање у Србији 1941. године
- Српски језик - Десанка Максимовић „Крвава бајка”
- Ликовна култура -упознавање ученика са умјетничким дјелима на подручју комплекса Шумарице
- Музичка култура-народне пјесме и игре Шумадије

ТЕМА: МОЈ ИДЕНТИТЕТ

Подтема: Лични идентитет

Српски језик, музичка култура, природа и друштво и ликовна култура, 2. разред

Модел наставе:	Интегрисана настава:
Српски језик	Књижевност Рад на тексту „Деда и унук“ Ј. Ј. Змај
Музичка култура	Слушање музике „Деда и унук“ – Бојана и Никола Пековић
Природа и друштво	Упознавање породице Моја породица
Ликовна култура	Одређени предмет као подстицај за рад Мотив „Моја породица“
Наставне методе:	Метода усменог излагања, метода наставног разговора, метода рада на тексту, метода писаних радова, метода практичних радова, метода илустрације и демонстрације
Облици рада:	Фронтални, индивидуални и рад у групи
Наставна средства и помагала:	Аудио-запис „Браћу не доносе роде“, фотографија породице, пјесма „Деда и унук“ за читање и аудио-снимак, фотографија гусала, картице за обиљежавање група, наставни листићи, кутија, коцкице за игру „Човјече, не љути се!“, лаптоп, укрштеница, рјешења укрштенице на пану, породично стабло, лопта, хамер папир, украсни папир, прибор за ликовно

Очекивани исходи учења су да ученик може да: тумачи прочитани текст; разликује пјесму и причу (прозни текст); образложи да ли му се књижевни текст допада; усмено и писмено исказује доживљај књижевног текста; објасни улогу гусала у прошлости; слушно препозна изражајна средства у музици (врста пјевачких гласова и извођачких састава); препозна и именује звук и музички инструмент гусле; објасни породичне везе у ужој породици и представи породично стабло до баке и дједа; илуструје своју породицу и ликовно изрази

уочене облике.

Временска динамика наставних активности:

- Уводне активности (око 5 минута);
- Централне активности:
  - Српски језик (око 55 минута);
  - Одмор (око 10 минута);
  - Музичка култура (око 15 минута);
  - Одмор (око 10 минута);
  - Природа и друштво (око 30 минута)
  - Одмор (око 5 минута);
  - Ликовна култура (око 45 минута)
  - Одмор (око 5 минута);
- Завршне активности (око 30 минута).

Претходне активности: Ученици су дан раније добили инструкције шта ће од прибора понијети тога дана. Такође, најављено им је да ће се радити на другачији начин, те ће и распоред учионичког простора изгледати другачије.

Изглед учионице:

Наставник прије доласка ученика на наставу формира просторни распоред према схеми испод. Ученици по доласку заузимају мјесто по жељи и тако постају чланови једне групе.

ТОК РАДА

Уводне активности:

На почетку организовати заједничке уводне активности.

Слушање пјесме „Браћу не доносе роде“¹. Дјеца пјевају и плешу уз пјесму. Кратким разговором водити ученике да дођу до кључног појма „породица“.

Уз помоћ технике учења „бура мозга“ охрабрити ученике за изношење идеја, ријечи које им падну на памет за појам „породица“. Фотографију породице залијепити на таблу као централни појам и записивати све ријечи које ученици кажу. Рећи ученицима да ће прва група носити назив „Породица“. Прићи групи „породица“ и на сто ставити фотографију породице.

¹ Линк: <https://youtu.be/KuynPt-v6hs>

Централне активности:

Српски језик

Читање пјесме „Деда и унук“, пјесника Јована Јовановића Змаја.

Узо деда свог унука,
Метно га на крило,
Па уз гусле певао му
Шта је негда било.

Певао му српску славу
И српске јунаке,
Певао му љуте битке,
Муке свакојакe.

Деди око заблистало
Па сузу пролива,
И унуку своме рече
Да гусле целива.

Дете гусле пољубило
П` онда пита живо:
„Је ли, деда, зашто сам ја
Те гусле целиво?“-

„Ти не схваташ, Српче мало,
Ми старији знамо, –
Кад дорастеш, кад размислиш,
Каз `ће ти се само!“

Водити кратак разговор о пјесми „Деда и унук“. Базирати се на осјећања која је код ученика побудила пјесма. Осврнути се на непознате ријечи. Након разговора рећи ученицима да ће се друга група звати „Деда и унук“. Прићи групи и ставити на сто фотографију „Деда и унук“. Затим показати фотографију гусала. Описати изглед гусала, те навести од чега су направљене. Такође, објаснити значај овог музичког инструмента

кроз историју српског народа. Назив треће групе је „Гусле“, приђи столу и ставити фотографију гусала. Назив четврте групе је у вези са нашом данашњом темом. Питати ученике какво стабло може бити. Усмјеравати разговор ка томе да ученици дођу до одговора „породично стабло“. Приђи четвртој групи и ставити „Породично стабло“ на сто.

Након разговора најавити данашње активности и истакнути циљеве.

Обиљежја група:

Породица – прва група;

Деда и унук – друга група;

Гусле – трећа група;

Породично стабло – четврта група.

Ученици ће у групама радити на садржајима предмета Српски језик, Музичка култура и Природа и друштво. Прије почетка рада група, наставник ће ученицима подијелити потребан материјал и дати упутства за рад. Наставник ће ученицима (групама) рећи колико имају времена за рад. Током рада наставник ће обилазити групе, давати додатна објашњења и сл. уколико је то потребно.

На сто испред ученика ставити наставни листић на којем се налазе питања и кутију са одговорима како би ученици могли провјерити оно што су одговорили.

Упутство: Сви ученици бацају коцкицу. Ученик који добије највећи број чита прво питање (уколико два или више ученика добију исти број, они ће наставити бацати коцкицу све док један ученик не добије највећи број). Сви смишљају одговор. Након што сви кажу свој одговор, онај који је читао питање провјерава његово рјешење у кућици са одговорима и записује га у свеску.

Питања и задаци:

Ријешити ребус и реци какве везе има добијена ријеч са текстом „Деда и унук“.

Да ли је текст који смо читали пјесма или прича? Зашто тако мислиш?

Да ли ти се допада ова пјесма? Због чега?

Гдје је дјечак сједио док му је дјед пјевао?

Уз који инструмент је дјед пјевао пјесме свом унуку?

Како изгледају гусле?

О чему је дјед пјевао свом унуку?

Шта значи „цјеливати гусле“?

Шта на крају дјед поручује свом унуку?

Нацртај гусле!

Задатак за рад код куће: Уколико сте учили неку пјесму о баки, поновите је и спремите се да је рецитујете другарима у школи. Уколико нисте учили пјесму о баки, размислите ко још поред дједа прича дјечи занимљиве приче. Припремите се да препричате једну причу.

Одговори и рјешења:

Баба. Веза је што је бака дједова жена и што је дјечак и баки унук као и дједу.

Текст је пјесма. Можемо га рецитовати. Прича је написана у реченицама, а овдје су стихови.

Записати зашто ти се пјесма допада или не допада.

Дјечак је сједио на крилу, док му је дјед пјевао.

Дјед је уз гусле пјевао свом унуку.

Дјед је свом унуку пјевао о слави, јунацима, љутим биткама и свакојаким мукама.

Цјеливати гусле значи пољубити их из поштовања.

На крају дјед свом унуку поручује да ће схватити кад порасте зашто је цјеливао гусле.

Сваки члан треба да нацрта гусле према слици из б. питања.

Сваки ученик треба да одговори на задатак у зависности од релевантног предзнања.

Музичка култура

Ученици у цјелини слушају пјесму (аудио-запис на линку: <https://youtu.be/XCFq4jAysFg>)

на лаптопу. Износе своје доживљаје о слушаном;

Селективно слушање: Ученици уочавају звук гусала.

Поново слушају пјесму у цјелини са задатком да подигну десну руку када чују само звук гусала (без осталих инструмената), да подигну лијеву руку када чују један глас и да подигну обје руке када чују више извођача истовремено.

Природа и друштво

Ученици укрштеницу рјешавају радећи у групама. Групе добијају наставне листиће на којима се налазе питања и празне укрштенице. Укрштеницу рјешавају тако што један ученик прочита 1. питање. Остали ученици слушају и говоре своје одговоре. Заједнички се договарају око одговора којег уписују у укрштеницу у за то предвиђено мјесто. Други ученик чита 2. питање. Остали слушају и говоре своје одговоре. Заједнички се договарају око одговора којег уписују у укрштеницу. На исти начин одговарају и на сљедећа питања. Када групе заврше свој рад, наставник на зид лијепи пано на којем се налази велика празна укрштеница и прозива по једног ученика из сваке групе који ће изаћи и уписати рјешење у одговарајући дио у укрштеници која се налази на пану. Прва група уписаће одговоре на 1. и 2. питање, друга група на 3. и 4. питање, трећа група на 5. и 6. питање и четврта група на 7. и 8. питање. Након што сва поља буду попуњена, наставник на зид учioniце лијепи други пано на којем се налази рјешење укрштенице. Ученици заједнички провјеравају тачност рјешења укрштенице.

Укрштеница:

			1.																	
			2.																	
3.																				
				4.																
	5.																			
				6.																
		7.																		
				8.																

Питања:

1. Ја имам име и ...
2. Мама и тата су моји ...
3. Кћерка моје мајке је моја ...
4. Моји родитељи су мајка и ...
5. Мајчин и очев отац је мој ...
6. Мој брат је мојој мајци и оцу ...
7. Брат и ја смо мојој баки и дједу ...
8. Мене је родила ...

Рјешење укрштенице:

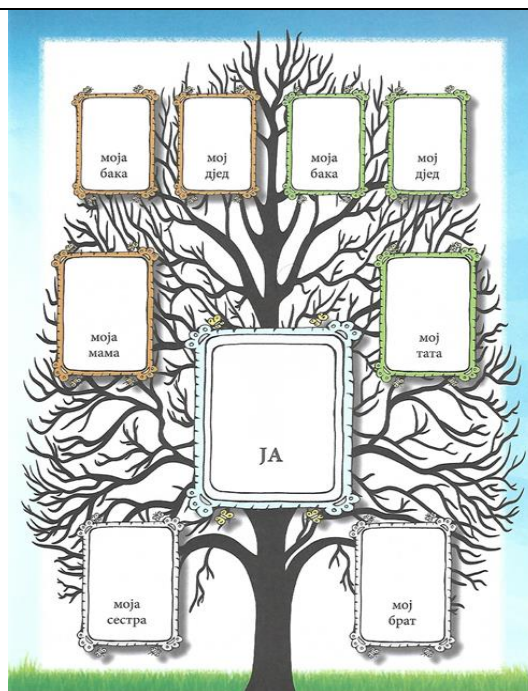
			1.	П	Р	Е	З	И	М	Е	
			2.	Р	О	Д	И	Т	Е	Љ	И
3.	С	Е	С	Т	Р	А					
			4.	О	Т	А	Ц				
	5.	Д	Ј	Е	Д						
			6.	С	И	Н					
	7.	У	Н	У	Ц	И					
			8.	М	А	Ј	К	А			

1. Презиме;
2. Родитељи;
3. Сестра;
4. Отац;
5. Дјед;
6. Син;
7. Унуци;
8. Мајка.

Затим сви ученици добијају наставни листић на којем се налази породично стабло у којем они треба да напишу имена чланова своје породице. Овај задатак раде индивидуално.

Када ученик заврши своје породично стабло, лијепи га у школску свеску из природе и друштва.

Породично стабло:

Ликовна култура

Ученици раде индивидуално. Њихов задатак је да на листу папира формата А5 нацртају и обоје своју породицу, а затим да уз помоћ учитеља од хамер папира формата А4 и украсног папира израде рам. У израђени рам лијепе цртеж своје породице и у њега напишу своје презиме. Када заврше са радом, радове каче на изложбеном пану на унапријед припремљено мјесто за то.

Материјал који ученици добију за рад:

Примјер израде рама:

Завршне активности:

Опис активности кроз игру:

Наставник баца лопту и постави питање било ком ученику, како би провјерио оствареност очекиваних исхода. Ученик који ухвати лопту одговара на питање. Ако ученик тачно одговори, има право да постави питање и баци лопту некоме од својих другара из одјељења. Уз лопту од наставника добија и питање на папирићу. Уколико ученик није дао тачан одговор, лопту враћа наставнику, а наставник понавља поступак.

Списак питања:

1. Да ли је „Деда и унук“ пјесма или прича?
2. Зашто је „Деда и унук“ пјесма?
3. Да ли ти се свидјела пјесма? Зашто?
4. Какав је однос дједа према унуку у пјесми?
5. Како се ти забављаш са својим дједом?
6. Да ли је дјед члан твоје породице? Зашто?
7. Који инструмент смо упознали у пјесми?
8. Због чега су гусле значајне да их упамтимо?
9. Поред тога што свира гусле, шта још ради гуслар?
10. Покушај да опишеш изглед гусала.
11. Шта су мајка и отац својој дјечи?
12. Мушка дјеца су својим родитељима _____.
13. Женска дјеца су својим родитељима _____.
14. Мајчин и очев отац је дјечи _____,
15. Мајчина и очева мајка је дјечи _____.

Похваљујемо све ученике за рад.

Литература:

1. Вилотијевић, М. и Вилотијевић, Н. (2008). *Иновације у настави*. Врање: Учитељски факултет.
2. Јовановић, М. (2016). *Утицај интегративне наставе на постигнућа ученика у настави*

природе и друштва у дијаспори (докторска дисертација). Врање: Педагошки факултет Универзитета у Нишу.

3. Lekić, Đ. (ur.) (1991). *Metodika razredne nastave*. Beograd: Nova prosveta.
4. Мандић, Б. (2016). *Музичка култура за други и трећи разред основне школе*. Источно Ново Сарајево: ЈП Завод за уџбенике и наставна средства а.д.
5. Поролично стабло. Бања Лука: Цврчак.
6. Спасојевић, П., Ђаковић, П. и Станојловић, С. (2018). *Природа и друштво за други разред основне школе*. Источно Ново Сарајево: ЈП Завод за уџбенике и наставна средства а.д.
7. Спасојевић, П., Ђаковић, П. и Станојловић, С. (2018). *Радна свеска природа и друштво за други разред основне школе*. Источно Ново Сарајево: ЈП Завод за уџбенике и наставна средства а.д.
8. <https://youtu.be/XCFq4jAysFg> Очитано: 20. априла 2020. године.
9. <https://youtu.be/KuynPt-v6hs> Очитано: 20. априла 2020. године.

Српски језик, историја, ликовна култура, музичка култура, 9. разред

Модел наставе:	Интегрисана настава
Назив наставне теме:	Књижевност - Пилипенда, Симо Матавуљ
Наставне методе:	Метода разговора, демонстрације, метода играња улога, метода писаних радова, метода рада на тексту
Облици рада:	Фронтални, индивидуални и групни облик рада
Наставна средства:	ИКТ, читанка
Потребан материјал:	Свеске, хамер-папир, фломастери
Очекивани исходи: Ученик може да:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ доживи књижевни текст; ✓ прецизно изражава своје мисли и користи се аргументима; ✓ преприча садржај приповијетке; ✓ пише састав уважавајући основну структуру;

ТОК ЧАСА

СРПСКИ ЈЕЗИК

Уводни дио часа - 5 мин.

Обрада текста је планирана за почетак мјесеца маја кад се поклањамо невино страдалим жртвама у скоријој историји. На почетку часа разговарамо о насељености Срба ван Републике Српске и Републике Србије, о њиховим страдањима, те узроцима истих. Након краћег разговора који укључује и недавне вјерске празнике, истичем циљ часа, исписујем наслов и име аутора на табли.

Главни дио часа - 30 мин.

Главни дио часа обухвата читање прозног текста уз анализу мање познатих ријечи као и појашњавање појма унијаћења. Уочава се посебност Матавуљевог приповједачког поступка као “лакши и природнији начин приказивања“ (пишчеве ријечи) кроз опис историјских чињеница о покатоличавању Срба у 19. вијеку на подручју Далмације. Тумачимо симболику имена главних ликова Пилипенде, Јеле, сељака Кљаке, те описе ентеријера као приказ унутрашњих ломова носиоца радње. Уочавамо динамику мотива који потичу главног јунака приповјетке на одређене поступке и начин на који се носи са истим. Важно је указати на одређене моменте у којима се Пилипенда обраћа Богу тражећи да га не напусти и осјећајући да му је једино Он остао. Захвалност је веома важан приступ и промишљање главног лика које га у једном тренутку одржава у животу јер глад не пита! Приповједач Пилипенду и његову жену Јелу окружује домаћим животињама, пар кокошки и магарац Куријел као симбол постојаности на далматинском кршу. Овим поступком писац их издваја од осталих сељана и супротставља „царској вјери“. Посебна пажња посвећена је опису сиромашног покућства и хране које готово и нема.

Године 1843. због изузетно слабе љетине настала је глад међу сељацима, а „царска вјера“ је искористила тренутак и позвала их на прелазак у католичанство, што је кључни моменат у тексту гдје се сукобљавају морална начела јунака.

Завршни дио часа - 10 мин.

У завршном излагању заједно одређујемо мисао носиљу прозног дјела и кроз закључке са часа увиђамо важност очувања властите вјере и националног идентитета.

„ЈА СЕ УЗДАМ У СВОГ СРПСКОГ РИСТА...“ - одредница за други час.

(задатак за краћи састав или пјесмицу на ову тему)

ИСТОРИЈА

Ученици су добили задатак да истраже изворе који би их упознали са историјским токовима који су утицали на положај српског народа у Хабзбуршкој монархији.

Наставник уводи ученике у историјски оквир дјела, упознаје их са процесом унијаћења, ралозима и посљедицама.

ЛИКОВНА КУЛТУРА

ТЕМА: Сливковни приказ Далмације, те села из Матавуљеве прозе.

Обзиром да је дескриптивна сугестија његове прозе у сталној повезаности са портретима

ликова и њиховим унутрашњим моралним сукобљавањима, описи Пилипендиног сиромашног покућства и дворишта вјерно приказују сав јад и бједу изгладњелог српског народа у 19. вијеку кад се осим борбе за голим преживљавањем јавља и појам унијаћења.

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Музичка култура са разним приморским композицијама које су наши стари изводили те пјесмама вјерског садржаја прикладно би могла додатно појаснити реченицу „пјесма нас је одржала њојзи хвала“, те појаснила појам *одржала* у његовој стварној пуноћи и значају.

ЛИТЕРАТУРА:

- ✓ Стана Смиљковић, Миомир Милинковић: *Методика наставе српског језика*, Учитељски факултет Врање, 2008;
- ✓ Милорад Телебак: *Практични језички приручник*, ЗУНС Источно Сарајево, 2004;
- ✓ Павле Илић: *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, ЗМАЈ Нови Сад, 2006;
- ✓ Милош Ковачевић: *Стилистика и граматика стилских фигура*, Кантакузин, Крагујевац, 2000.

Подтема: Национални идентитет

Историја, српски језик, ликовна култура, 9. разред

Наставна тема:	Српске и балканске земље од 1878. до 1914. године
Наставни садржај:	БиХ под аустроугарском управом
Модел наставе	Интегрисана настава

Комбиновани тимски час		Ученици ће на часу говорити и учити о теми која им није непозната, користећи претходно стечена знања као и свакодневно искуство. На часу ће имати прилику да разговарају и уче од три наставника из три области. Користећи модерне ИКТ моћи ће да покажу знање на другачији начин, овај пут то неће бити класично одговарање на питања, а ученици неће бити оцијењени на часу. Активности попут ових, које излазе из оквира конвенционалног, су праћене високом мотивацијом ученика.
Циљеви часа	Образовни (материјално-сазнајни)	Повезивање садржаја неколико предмета у циљу стицања потпунијих знања; упознавање са начином живота нашег народа у вријеме аустроугарске владавине; развијање знања која омогућавају ученику да процијене тачност информација, односно поузданост различитих извора; учење о свим релевантним чињеницама у вези са аустроугарском владавином, али и проширивање знања.
	Функционални (развојни)	Стицање способности за истраживачки рад; практично презентовање наученог; кориштење информатичког знања и развијање сарадње и комуникације; развијање логичког мишљења и самосталног закључивања; развијање такмичарског духа.
	Васпитни	Формирање правилног односа према раду и радним навикама код ученика; развијање пажње, жеље и интересовања; развијање љубави према традицији, историји и култури свога народа; развијање и упознавање информацијске и комуникацијске технологије; сазнање да се одговори могу пронаћи, да су информације доступне, да се за њима треба трагати кроз више извора и на више начина и то традиционалним методама и уз кориштење ИКТ; давање примјера кооперативног начина рада и међусобне сарадње;

		развијање креативности и критичког мишљења код ученика.
Исходи часа	<p><i>Ученик може да:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ анализира привредни, политички, културни и вјерски положај Срба у Аустроугарској монархији; ✓ протумачи значај аграрног питања у БиХ и балканским посједима Турског царства; ✓ анализира књижевно дјело Петра Кочића „Јазавац пред судом“; ✓ препознаје и изради различите облике визуелне метафорике (израда амблема или симбола, алегорије, знака); ✓ повезује различита знања и критички процјењује садржаје три наставна предмета. 	
Облици наставног рада	Фронтални облик рада, индивидуални и рад у групама	
Наставне методе	Метода разговора, текст-метода, метода демонстрације, квиз знања	
Наставна средства	Основна наставна средства, таблети (пројекат <i>Доситеј</i>), мултимедија, ППТ презентација, наставни листићи	
Наставни објекат	е - Учионица	
Корелација	Живот нашег народа у вријеме аустроугарске владавине кроз дјела Петра Кочића је тема која се проучава кроз основношколско образовање и заступљена је у неколико наставних предмета (српски језик, историја, ликовна култура). Одабир овакве теме је погодан јер садржаји поменутих наставних предмета могу да се подржавају, прожимају и потпомажу, чиме је омогућен трансфер знања из једне области у другу, из једног наставног предмета у други.	
Литература	<ul style="list-style-type: none"> • Проф. др Драгиша Д. Васић „Историја за 9. разред основне школе“ Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Ново Сарајево, 2018. • Буха, Миливоје Миха „Млада Босна, Сарајевски атентат, Аустроугарска владавина Босном и Херцеговином 1878-1918. Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2006. • Васиљ Поповић „Историја новог века II део (1815-1940)“ Српска књижевна задруга Београд, 2016. • Петар Кочић „Јазавац пред судом“ Пчелица, Чачак 2016. 	

Структура наставног часа

Етапа часа	Облик рада	Метод рада	Трајање
Уводни дио часа	Фронтални	Усмено излагање, дијалогска, демонстративна	10 минута
Главни дио часа (обрада задате теме- корелација)	Фронтални, индивидуални, групни	Усмено излагање, дијалог, анализа и синтеза, рад на тексту	5 (2×15, 1×20минута)
Квиз знања	индивидуални/групни и	Рад на тексту	15 минута
Завршни дио часа Закључци	Групни Фронтални	Дијалогска Усмено излагање	10 минута 5 минута

Ток часа

Активности ученика	Активности наставника
Уводни дио часа	
Пажљиво слушају уводно излагање и упутства о раду које им дају наставници.	Уводна ријеч. Упознавање ученика са темом која ће се обрађивати на часу и начином рада.
Главни дио часа	
Активно учествују у раду приликом обраде наставне теме. Износе мишљење, закључују, одговарају на питања. Учествују у квизу (пројекат <i>Доситеј</i>), одговарају на питања кориштењем ИКТ.	Обрада наставне теме кроз садржаје историје, српског језика и ликовне културе. Разговор са ученицима, кориштење ППТ презентације, квиз знања (пројекат <i>Доситеј</i>).
Завршни дио часа	
Дискутују о добијеним резултатима. Износе мишљење о часу на излазним картицама.	Дискусија са ученицима о постигнутим резултатима. Евалуација путем излазних картица.
Закључци	
Активно слушају завршну ријеч.	Процјена урађеног на часу. Завршна ријеч.
Садржаји рада	

Уводни дио часа

Након уводног обраћања, ученици ће у час бити уведени аудио-визуелним средствима (музика и слајдови), а одабрани ученици ће говорити цитате о отаџбини.

То ће бити почетна мотивација која има циљ да пробуди емоције и отвори тему предака и живота нашег народа.

Главни дио часа

Разговор о наставној теми ћемо почети садржајима из историје, знајући колико је важно да ученици буду упознати са животом нашег народа под аустроугарском окупацијом. Наставник историје ће кроз разговор са два-три ученика поновити оно што су већ научили и тако их увести у наставни садржај. Иако је овај дио излагања предвиђен као фронтални облик рада, он неће бити у потпуности такав, него ће бити комбинација наставниковог предавања и усмјеравања и одабраних ученика који ће својим вршњацима преносити знања. Излагање ће бити праћено ППТ презентацијом. Историјски дио ће се завршити напоменом да и мали народ, као што је наш, може да побиједи и велику силу као што је Аустроугарска, када се бори за правду и слободу. Затим ће ученици, кроз припремљену представу „Јазавац пред судом“ са наставником српског језика, приказати сатиричан вид борбе против окупатора. Важно је да ученици уоче да се против окупатора може борити не само оружјем, него и сатиром. Након тога, наставник ће прочитати неколико дијелова из драме.

Послије драмског приказа и слушаних одломака ученици ће добити наставне листиће које ће индивидуално попуњавати. То неће бити анализа текста у класичном смислу. Посебан нагласак ће бити стављен на разумијевање да постоје различити видови борбе против окупатора. Ученици ће дати и повратну информацију о томе колико су им излагања у претходном дијелу часа помогла да на бољи начин схвате и потпуније разумију приповјетку и поруке које нам је писац оставио као смјерницу за будућност. Трећи дио часа односи се на разговор о визуелној метафорици у ликовној умјетности, којом ученици могу да прикажу на врло јасан и директан начин шта су видјели или доживјели. Тачније, да пренесу поруку наученог градива или одгледаног књижевног дјела.

По завршетку разговора о животу и борби нашег народа против окупатора, ученици ће имати прилику да кориштењем ИКТ, посредством пројекта *Доситеј* учествују у кратком квизу знања који ће се састојати од 10 питања и односиће се на тему која је на часу обрађивана. Овај дио часа за ученике представља самоевалуацију главног дијела часа и као такав са њим чини логичну цјелину.

Завршни дио час

Завршни дио часа је предвиђен за анализу самоевалуације ученика и разговор са ученицима о утисцима. Они ће на крају попуњити излазне картице и изнијети мишљење о томе шта су научили и да ли им овакав начин рада омогућава формирање трајнијих знања и сагледавање потпуније слике о теми о којој се говори.

Закључци

Час ће бити закључен завршном ријечју наставника и попуњавањем излазних картица ученика.

НАПОМЕНЕ: На овом часу је могуће вредновати неколико компоненти:

- Претходно стечена (основна) знања о наставној теми. Ово се може утврдити на основу разговора са ученицима током часа. Наставник лако може да процијени ко је више, а ко мање ангажован и на који начин.

- Способност закључивања. Ово се може утврдити прегледањем радних листова и разговором са ученицима.
- Колико су дјеца усвојила нова знања о теми може се процијенити на наредним часовима српског језика, историје и ликовне културе према одговорима које дају, као и на основу квиза који ће бити реализован у току часа.
- Из обрађене наставне теме произилази и једна од тема за школски писмени задатак који ће ученици писати на часу српског језика и бити оцијењени, као и тема за ликовни рад (могу да ураде иницијале Петра Кочића користећи шему Змијањског веза) или неку ријеч која их асоцира на обрађени наставни садржај или знак, грб за тај временски период. Ученици могу на часу историје разговарати о изложби посвећеној „Велеиздајничком процесу“ коју ће они организовати као још једну активност након одржаног часа.

САМОЕВАЛУАЦИЈА: Наставници послје свог излагања на самом крају часа постављају питање ученицима. Питање се односи на (само)евалуацију наученог на часу и утисак о часу. Питање ће се односити на три задатка: оцијенити тему, час или научено градиво и сарадњу наставника и ученика на часу. Ученици ће гласати подизањем руке примјеном технике семафора. Наставници добијене резултате користе при планирању даљег рада.

Подтема: Православље

Познавање друштва, српски језик и ликовне културе 5. разред

Модел наставе:	Интегрисана настава
ПОЗНАВАЊЕ ДРУШТВА	Прошлост Прве српске државе
СРПСКИ ЈЕЗИК	Књижевност „Златно јагње“ Светлана Велмар Јанковић
ЛИКОВНА КУЛТУРА	Колаж и асамблаж Колаж: грађење цјелина од обојених и необојених површина Мотив: Лик Светог Саве
Облици рада:	Фронтални, рад у групи, рад у пару и индивидуални
Наставне методе:	Дијалогска, илустративна, метода рада на тексту, метода писаних радова

Наставна средства и помагала:	Уџбеник Познавање друштва за пети разред, рачунар, видео бим, презентација у PowerPoint-у, дрвене палице са ознакама А, Б, В, листићи са табелама за евидентирање тачних одговора, наставни листићи, географска карта, документарни филм, CD Музичка култура за четврти и пети разред, блок број 5, колаж папир, маказе и љепило
-------------------------------	--

Очекивани исходи учења

Ученик може да:

- именује прве српске државе и на ленти времена означи вријеме њиховог настанка;
- објасни улогу чланова владарске лозе Немањића за развој Србије;
- анализира и вреднује поступке, особине и понашање ликова (главних и споредних) у књижевном тексту;
- анализира основне идеје у књижевно - умјетничком тексту (објасни амбијент у којем се дешава радња, контекст историјског збивања и времена о којем дјело говори и значај историјских личности описаних у књижевном дјелу);
- користи разноврсне материјале у колаж техници за представљање мотива светосавља.

ТОК РАДА

ПОЗНАВАЊЕ ДРУШТВА

Уводни дио активности:

Обнављање садржаја са претходног часа.

Слајд 1:

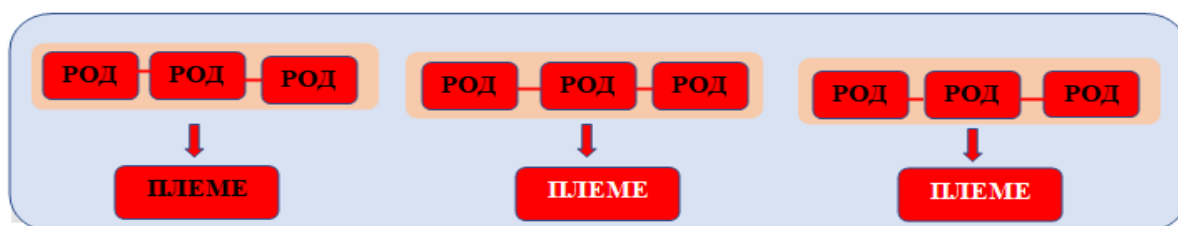
Научили смо да су наши преци Стари Словени живјели у заједницама тј. РОДОВИМА.

Шта је чинило више родова?

Како су се удруживала племена?

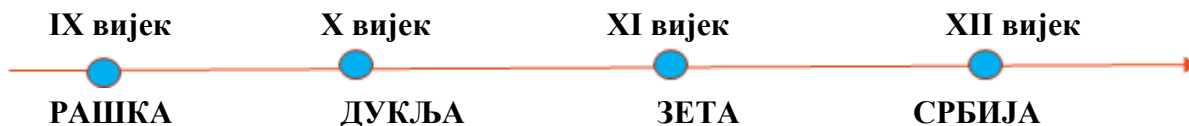
Шта је настало од племенских савеза?

Слајд 2.

➔ ПЛЕМЕНСКИ САВЕЗИ ➔ ПРВЕ СРПСКЕ ДРЖАВЕ

Слајд 3:

Прве српске државе су биле Рашка и Дукља. На ленти времена видимо вријеме када су

настајале.

Слајд 4:

Прва држава српског народа Рашка простирала се између ријека: Ибра, Западне Мораве, Пиве и Таре.

Средиште државе је био град Рас.

Слајд 5:

Срби који су насељавали подручје од ријеке Бојане до Боке Которске створили су у 10. вијеку своју државу која се звала Дукља.

Дукља ће у 11. вијеку промјенити име у Зета.

Главни дио активности:

Сада ћемо направити мали квиз којим ћемо провјерити колико познајемо владарску лозу Немањића.

Питања и три понуђена одговора ће бити на слајду. Ваш задатак је да пажљиво саслушате питање и подигнете палицу која означава тачан одговор: а, б или в.

Након што констатујемо који је тачан одговор, у своју припремљену таблицу за квиз писаћете „+“ за тачан и „-“ за нетачан одговор.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
+									

КВИЗ:

- Династија Немањића је добила име по:
  - Стефану Првовјенчаном
  - великом жупану Стефану Немањи
  - по Растку Немањићу
- Синови Стефана Немање су били:
  - Душан, Стефан и Растко
  - Сава, Симеон и Стефан
  - Стефан Првовјенчани, Вукашин и Растко
- Жупан Стефан Немања се:
  - замонашио
  - посвађао са синовима
  - борио да остане на власти до краја живота
- Жупана Стефана Немању је наслиједио:
  - најмлађи син
  - средњи син
  - најстарији син
- Монашко име Симеон припада:
  - цару Душану
  - средњем сину Стефана Немање

- в) Стефану Немањи
6. Растко Немањић је напустио очев дом и отишао у:
- а) град Рас
б) на Свету Гору
в) у Црну Гору
7. Стефан Немања је добио назив Првовјенчани зато што се:
- а) први вјенчао у Србији
б) први крунисао за краља Србије
в) први открио Савину намјеру да побјегне од куће
8. Православна црква је добила своју самосталност заслугом:
- а) Светог Саве
б) Стефана Првовјенчаног
в) цара Душана
9. Цара Душана народ је прозвао:
- а) Душан Јаки
б) Душан Строги
в) Душан Силни
10. Да би успоставио ред и законитост у држави, цар Душан је објавио закон под називом:
- а) Мирослављево јеванђеље
б) Душаново законоправило
в) Душанов законик

- Анализа успјешности урађених задатака.

Посебно значајна личност заслужна за самосталност српске православне цркве, био је Растко Немањић, Свети Сава. Био је веома образован и мудар човјек који је просвјетљивао свој народ, подизао болнице и школе. Био је способан и угледан државник.

- Документарни филм о Светом Сави.

Завршни дио активности:

Свети Сава, први српски учитељ и просвјетитељ, остао је да се спомиње до данас.

У школи учимо Химну Светом Сави.

- Слушање музике – Химна Светом Сави

СРПСКИ ЈЕЗИК

Уводна активност:

О Светом Сави као свецу, учитељу, одраслом човјеку читали смо много, али некако најљепше приче о Светом Сави говоре о његовом дјетињству и о томе како је још као дијете био добар, поштен, вриједан и другачији, озбиљнији од остале дјеце.

Прије него што почнемо читати текст показаћу вам неколико ријечи за које се надам да их разумијете.

слајд 1:

премрети - запрепастити се (од страха)

шуњати се – прикрадати се, полако и тихо се кретати

жупан – средњовјековни српски владар

презирати – односити се са омаловажавањем

буктиња – запаљени комад дрвета у смоли

кмекавац – онај који кмечи, често плаче

губица – усна

Главна анктивност:

Читање текста „Златно јагње“, Светлане Велмар Јанковић

Који период живота принца Растка је описан у тексту? Да ли се његово дјетињство разликовало од дјетињства друге дјеце? Који страхови су мучили принца Растка? Како се он изборио са својим страхом?

Штафетно читање текста.

Подјела ученика у групе

1. група:

- Наведи које су историјске податке сазнао из приче о принцу Растку.
- Шта си сазнао о грађевини у којој је живио принц?

2. група:

- Какав је био однос старије браће према најмлађем принцу?
- По чему се Растко разликовао од своје браће?

3. група:

- Испричај укратко Растков сан!

4. група:

- Опиши како је изгледао вук!
- Како се осјећао Растко у тренутку када је угледао вука?

5. група:

- Када је вук престао да режи на Растка?
- Како се завршио њихов сусрет?

6. група:

- Како је Растко побиједио страх?
- Која је порука ове приче?

Самосталан рад група

Извјештавање

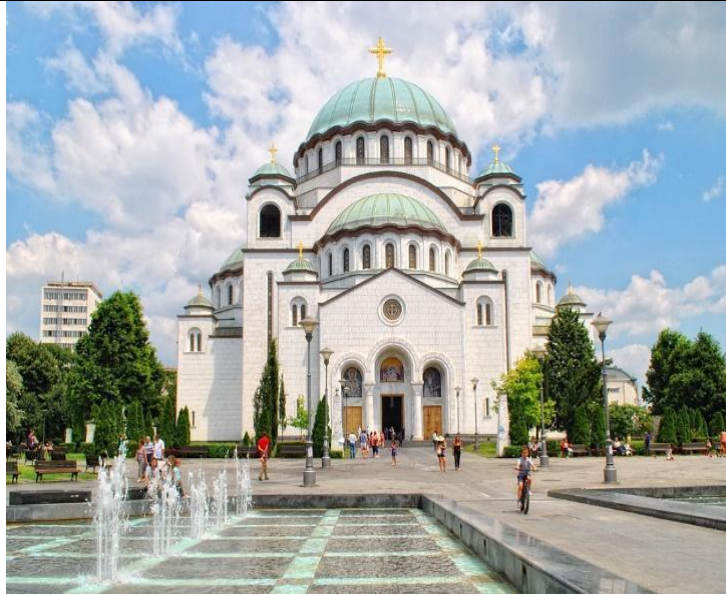
Завршна активност:

Растко, син великог жупана Стефана Немање, растао је уз књиге, молитве и приче монаха који су често пролазили кроз град Рас, на свом путу до Свете Горе. Када је напунио 17 година, отац му је намијенио дио земље да њоме управља. Његова мајка је размишљала о синовљевој женидби. Међутим, млади Раско је имао другачије планове. Једне ноћи, искрао се из двора и кренуо на пут ка Светој Гори, како би се замонашио.

Слушање музике - В. Илић „ Ко удара тако позно“

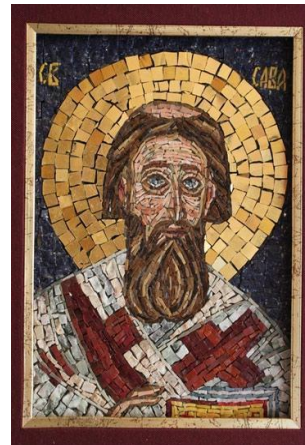
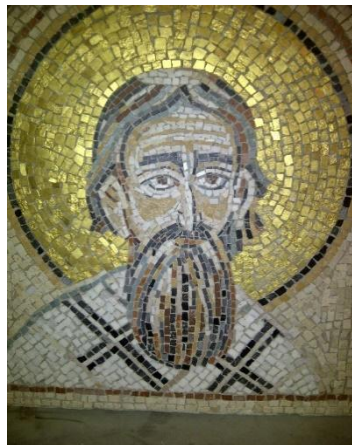
ЛИКОВНА КУЛТУРА

Свети Сава је својим учењем и дјелом задужио српски народ. Народ га спомиње и слави. Сваког 27. јануара у школама и у породицама које славе крсну славу Светог Саву, овај дан се свечано обиљежава. Светом Сави су посвећене многе цркве и манастири.

слајд 1: Храм Светог Саве на Врачару (Београд)

Те цркве су веома лијепо и богато украшене, а у њима се посебно истичу иконе са ликом Светог Саве.

слајд 2 : Свети Сава

Приказане иконе су урађене у мозаик техници тј. склапањем ситних дијелова обојених каменчића најчешће облика квадрата у форму лика светитеља.

Мозаик је сликарска техника украшавања зидова, подова, сводова и купола састављенима од разнобојних коцкица квадратног или неправилног облика од камена, глазиране керамике, стакла, цигле, седефа, метала или пластике.

Показујемо боје и начин како је умјетник дошао до склапања овакве композиције.

Данашњи задатак је да у техници колажа прикажемо лик Светог Саве.

Колаж је ликовна, прије свега сликарска, техника која се користи лијепљењем разних материјала на подлогу. На једној површини монтирају се најразличитији претходно припремљени материјали (превасходно папир, али и тканине, сплет жице, лишће, итд).

1.корак – исцртавање основних контура

2.корак – сјецање и лијепљење

слајд 3

- Самосталан рад: Ученици раде у пару.

На крају часа организује се изложба ученичких радова на разредном паноу.

Литература:

1. Документарни филм о Светом Сави:
<https://www.youtube.com/watch?v=D1pUwDfQsM>
2. Химна Светом Сави, ЦД уз Музичку културу за 4. и 5. разред
3. Војислав Илић „Ко удара тако позно“, ЦД уз Музичку културу за 4. и 5. разред
4. Светлана Велмар Јанковић, Читанка за 5. разред „Златно јагње“
5. Познавање друштва за 5.разред
6. СВЕТИ САВА - Принц и просвјетитељ, група аутора
Светигора, Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње
7. СРБИ - Историја у стрипу, Слободан Борјановић, Народна и универзитетска библиотека Републике Српске Бања Лука

Подтема: Интеркултуралност

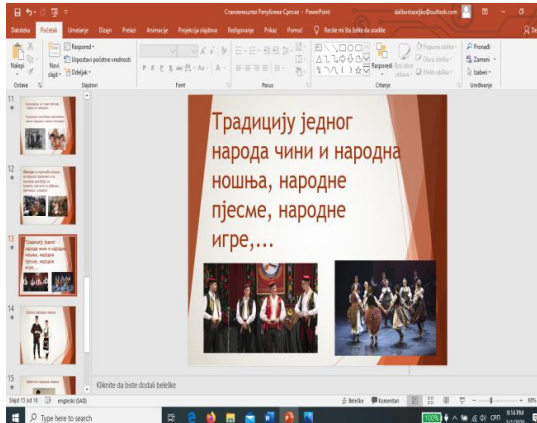
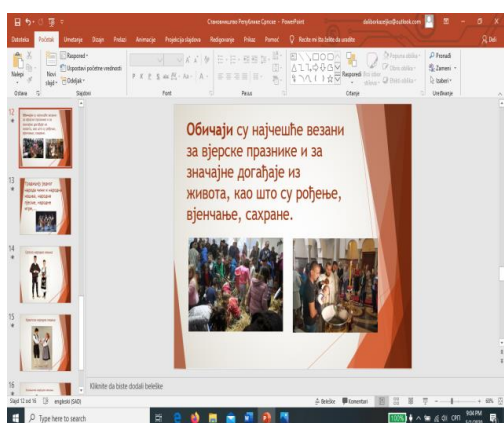
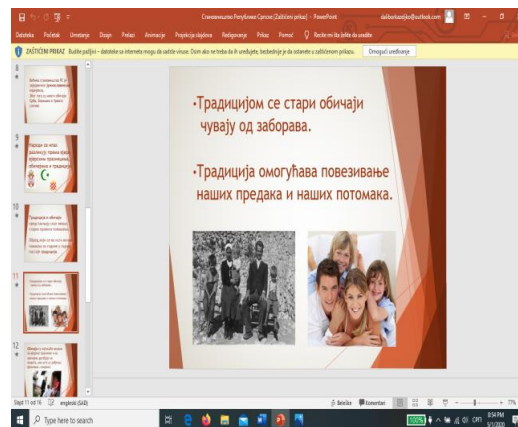
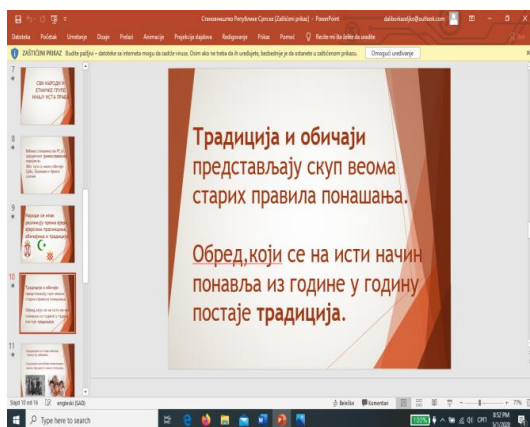
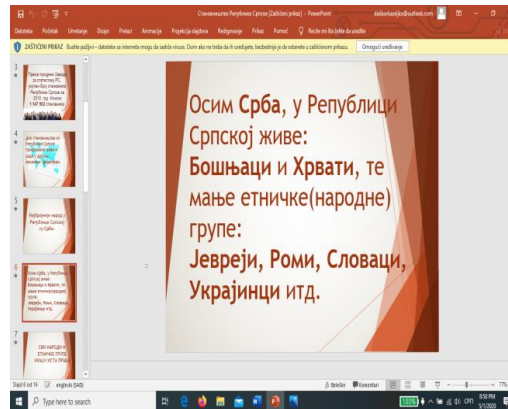
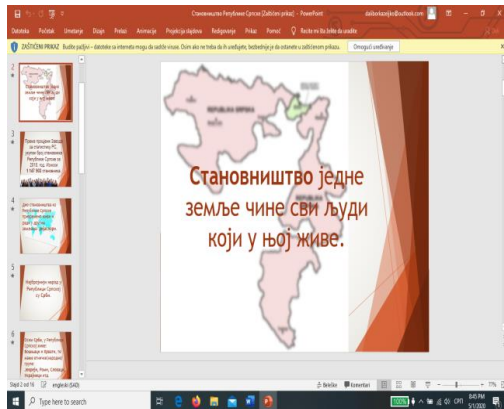
Природа и друштво, српски језик и ликовна култура 4. разред

Модел наставе:	Интегрисана настава
Природа и друштво:	Завичај и Република Српска, Становништво Републике Српске – обичаји и традиција
Српски језик:	Језичка култура и култура изражавања
Ликовна култура:	Преобликовање материјала или предмета њиховим спајањем – мотив „Васкршња јаја“
Наставне методе:	Метода усменог излагања, метода наставног разговора, метода рада на тексту, метода писаних радова, метода илустрације и демонстрације
Облици рада:	Фронтални, индивидуални и рад у групи
Наставна средства и помагала:	Уџбеник Природа и друштво за 4. разред, листићи за групни рад, презентације (Становништво Републике Српске и Традиција и обичаји-квиз), рачунар и ученички лаптопи, хамер папир, уџбеник Говорим и пишем српски језик за 4. разред, пјесма „Ускршње јутро“ – Чаролија, блок бр. 4, масне боје, колаж папир, кувана јаја, украсне салветице, маказе, љепило, празна јаја (пробушене двије рупице кроз које је издуван садржај јајета), темпера боје, картонски калуп за јаја, табла свјежих јаја, танке штрампле, маказе, конач, листови траве, восак, писаљка и свијећа, љуска од лука, шерпа, кашика и вода
Исходи учења	
<p>Ученик може да: наброји народе и поједине националне мањине; именује вјерске празнике народа у Републици Српској и прошири знања о њиховим обичајима и традицији (израда чеснице, сјеча бадњака, шарање јаја, славски обичаји); уочава сличности и разлике у обиљежавању вјерских празника народа и националних мањина; опише обичаје и традицију свог и других народа; напише кратак дескриптивни текст и користи елементе дескрипције у говору; се изрази јасно структуришући уводни, средишњи и завршни дио причања; ликовно изрази користећи материјале истог или различитог поријекла; на креативан начин прикаже разне технике шарања васкршњих јаја и украси свој простор; може да процијени свој и радове других ученика.</p>	
ТОК РАДА	
ПРИРОДА И ДРУШТВО	
Уводна активност:	
Час започети постављањем једноставних питања ученицима:	
-Ко си ти? (име, презиме, број година, разред и одјељење,...)	
-Колико вас има у одјељењу? (мушких, женских, укупно, у школи,...)	
-Које су ваше заједничке особине? (исти разред, исто годиште, омиљене игре,...)	
-По чему се разликујете? (пол, изглед, име, интересовања, национална припадност,...)	
Најавити ученицима да ћемо причати о становништву Републике Српске, њеним народима и	

националним групама. Такође ћемо проширити знање о традицији и обичајима српског народа, те уочити неке сличности и разлике у обиљежавању вјерских празника народа и националних мањина.

Главна активност:

Покретање презентације Становништво Републике Српске

Уз презентацију иде и видео запис: Бесједa о народним пјесмама и пјесма „Кад лијевчанско жито заталаса“, коју изводи етно групе „Траг“!

<https://www.youtube.com/watch?v=DYWg6JjPO5Q>

Након причања, презентујући наставне садржаје, ученике подијелити у 5 група. Након просторног размјештаја, свака група ће добити наставни листић у виду текста и слика, на основу којег ће моћи да упозна традицију и обичаје српског народа и још једног народа или националне мањине. Такође ће добити и листић са питањима, на која ће заједно осмислити одговоре. Листић са текстом лијепе на лист А3 формата поред којег пишу одговоре на питања поткријепљена сликама. На крају часа ће презентовати, те тако упознати и остале ученике са наученим.

РАДНИ МАТЕРИЈАЛ ЗА ГРУПЕ:

1.ГРУПА

Традицију представља обред који се на исти начин понавља из године у годину. Упознавањем обичаја можемо да сазнамо како су људи у прошлости поступали у одређеним приликама. Срби су припадници православне хришћанске вјере. Обичаји код Срба се најчешће односе на прослављање вјерских празника: Васкрс, Божић и крсна слава, те значајних догађаја из живота: рођење и крштење дјетета, вјенчање.

Дан очи Божића се назива Бадњи дан. Увијек се прославља 6. јануара. Тада домаћин куће прије зоре одлази у шуму, те сијече бадњак (младо церово или храстово дрво). Бадњак се доноси кући. Том приликом домаћица дарује оног ко је донио бадњак. Дјеца украшавају бадњак бомбонама и украсима. На Бадњи дан се пече печеница. На Бадње вече у кућу се уноси печеница и слама. Бадњак се наложи, а кућа се посипа сламом, у којој се скривају разни слаткиши које дјеца траже и при том пијучу као пилићи. Служи се посна вечера.

Обичаји и традиција Хрвата

Хрвати су припадници католичке хришћанске вјере. Најважнији вјерски празници код Хрвата су: Божић и Ускрс.

Божић је радосни празник када се слави рођење Исуса Христа. Слави се 25. децембра. Дан прије Божића је Бадњи дан. У кућу се уноси божићно дрво (бор или јела), који укућани на Бадње вече украсе заједно разним лампицама. На Божић, након повратка из цркве са Божићне мисе, служи се свечани ручак, а главно јело је печена ћурка (пурица). Божић се слави у веселој породичној атмосфери.

ПИТАЊА ЗА 1. ГРУПУ:

1. Када се прославља Бадњи дан код Срба?
2. Шта је бадњак?
3. Који обичаји прате обиљежавање Бадњег дана?
4. Објасни сличности и разлике у обиљежавању Бадњег дана код Срба и Хрвата?

2. ГРУПА

Традицију представља обред који се на исти начин понавља из године у годину.

Упознавањем обичаја можемо да сазнамо како су људи у прошлости поступали у одређеним приликама.

Срби су припадници православне хришћанске вјере. Обичаји код Срба се најчешће односе на прослављање вјерских празника: Васкрс, Божић и крсна слава, те значајних догађаја из живота: рођење и крштење дјетета, вјенчање и сл.

Божић је најрадоснији вјерски празник код Срба. Тада се прославља рођење Исуса Христа. Божићу претходи шест седмица уздржавања од мрсне хране, ружних ријечи и дјела. Божић се празнује 7. јануара. Када домаћин дође из цркве, поздрави све у кући божићним поздравом: „Христос се роди“, а отпоздрављају му „Ваистину се роди“ љубећи се међусобно честитају једни другима празник.

Рано ујутро на Божић, домаћица пече погачу, која се зове чесница. У њу се ставља новчић – златни, сребрни или обични. Чесница се ломи на онолико дијелова колико има чланова породице. Онај ко добије дио чеснице са скривеним новчићем, по народном вјеровању, биће срећан цијеле године. Прије подне на Божић, у кућу долази посебни гост „положајник“. Домаћица га послужи и дарује неким прикладним поклоном, а он им узвраћа здравицама којима жели напредак, здравље и срећу цијелој породици. Вјерује се да ће се оваквим обиљежавањем Христовог рођења заслужити „рађање“ сваког добра за породицу: здравље, срећа, мир, слога и благостање.

Обичаји и традиција Бошњака

Бошњаци су припадници исламске вјере. Обичаји код Бошњака се најчешће односе на прослављање вјерских празника: Курбан-бајрам и Рамазански бајрам.

Рамазански бајрам је празник којем претходи једномјесечни вјерски пост. Током мјесеца Рамазана вјерници се уздржавају од јела и пића од изласка до заласка Сунца, али и од ружних ријечи и дјела. За Бајрам је обичај да сваки укућанин добије нешто ново од гардеробе, а дјеца се даривају тзв. Бајрам-банком (слаткишима или новцем).

Курбан-бајрам је један од два највећа празника Бошњака. Празник се зове Курбан-бајрам јер се тада припрема Курбан (ован или говече). Обичај је да се месо од Курбана дијели сиротињи, сусједима и родбини.

ПИТАЊА ЗА 2. ГРУПУ:

1. Шта се прославља на Божић?
2. Шта је чесница?
3. Опиши обичаје везане за прослављање Божића?
4. Упореди највеће вјерске празнике Бошњака са прославом Божића код Срба!

3. ГРУПА

Традицију представља обред који се на исти начин понавља из године у годину.

Упознавањем обичаја можемо да сазнамо како су људи у прошлости поступали у одређеним приликама.

Срби су припадници православне хришћанске вјере. Обичаји код Срба се најчешће односе на прослављање вјерских празника: Васкрс, Божић и крсна слава, те значајних догађаја из живота: рођење и крштење дјетета, вјенчање.

Васкрс је највећи вјерски празник Срба. Према вјеровању, тога дана је Исус Христос васкрсао из мртвих и победио смрт. Због значаја овог празника, свака недјеља у току године посвећена је Васкрсу и на тај дан се ништа не ради. Васкрс се убраја у покретне празнике и празнује се у прољеће.

Јаје је симбол обнављања природе и живота. Шарање и фарбање јаја обавља се на Велики петак. Обичај је да се прво црвено обојено јаје остави у кући до идућег Васкрса. Оно се зове „чуваркућа“. Вјерује се да ће оно чувати кућу од сваког зла. Када сване дан Васкрсења Христовог, домаћин са својом „чељадом“ одлази у цркву на свету васкршњу службу. Послије службе, народ се међусобно поздравља ријечима: „Христос Васкрсе“ и „Ваистину Васкрсе“. Обичај је да сви укућани узму јаје и куцају се међусобно. Томе се нарочито радују дјеца. Сваком ко дође у кућу дарује се јаје.

Обичаји и традиција Јевреја

Симболи Јевреја су Давидова звијезда и менора - свијећњак са седам кракова. Шабат (субота) је дан у седмици када Јевреји одмарају. Тај дан се не ради ништа, не започињу се послови, не спрема се храна и сл. Највећи јеврејски празници су Јом Кипур, Ханука, Песах.

Песах се слави у спомен спасења Јевреја из ропства, и он се прославља у оквиру породице. Прославља се у прољеће, седмицу дана прије Васкрса – великог српског празника. Обичај је да се за вечеру постави један тањир више него што има укућана. Врата од куће за вријеме вечере остају отворена, што је знак да сваки добронамјерни путник намјерник може ући. За вријеме Песаха једе се бесквасни хљеб, те сва јела која породица конзумира су направљена без квасца.

ПИТАЊА ЗА 3. ГРУПУ:

1. Шта се прославља на Васкрс?
2. Којим даном се шарају и фарбају јаја?
3. Опиши обичаје везане за Васкрс!
4. Пронађи сличности у обиљежавању јеврејских празника са Васкрсом?

4. ГРУПА

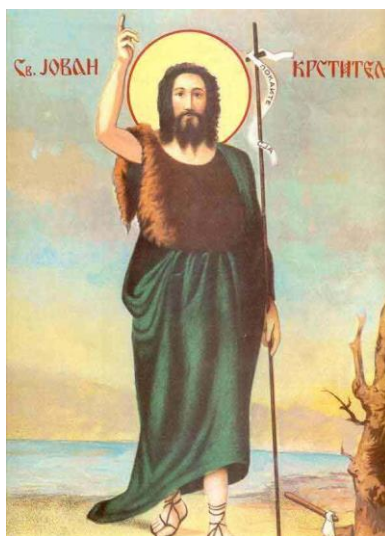
Традицију представља обред који се на исти начин понавља из године у годину. Упознавањем обичаја можемо да сазнамо како су људи у прошлости поступали у одређеним приликама.

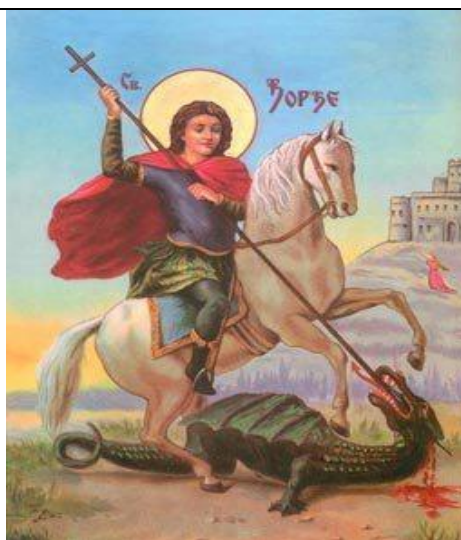
Срби су припадници православне хришћанске вјере. Обичаји код Срба се најчешће односе на прослављање вјерских празника: Васкрс, Божић и крсна слава, те значајних догађаја из живота: рођење и крштење дјетета, вјенчање и сл. Крсна слава је обичај који у хришћанском свијету имају

само Срби. На дан своје крсне славе Срби прослављају свеца заштитника. За крсну славу је најважније припремити: славски колач, кувано жито, црно вино и свијећу. Неколико дана пред славу, у дому почињу припреме, како би се светац заштитник прославио што свечаније. Кућа се уређује и чисти, укућани купују по нешто ново од одјеће, нарочито за дјецу. У кући треба да је свечана атмосфера и ведро расположење. Дан уочи славе, домаћица мијеси колач од пшеничног брашна. Колач се украшава разним украсима од тијеста. Уочи славе, домаћица припрема кољиво, односно славско жито. Приликом освештавања колача, носи се и жито у које се ставља и пали свијећа. Жито, као и славски колач, прелијева се вином у облику крста. На дан крсне славе, дочекују се бројни гости: родбина, кумови, пријатељи и комшије. Према традицији, жито служи домаћица или кћерка, а носи га на послужавнику заједно са чашом вина (или воде).

Најчешће крсне славе које славе Срби су: Свети Никола (Никољдан), Свети Јован (Јовањдан) и Свети Георгије (Ђурђевдан).

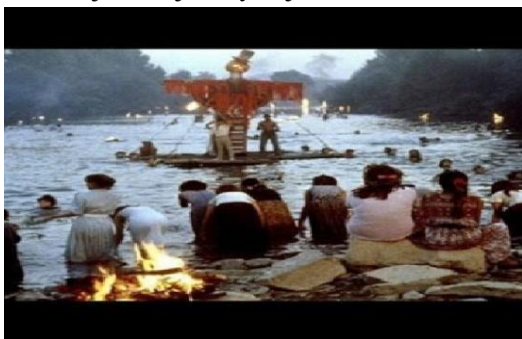

Обичаји и традиција Рома

Најбројнија национална мањина у Републици Српској су Роми. Роми немају сопствену вјеру, већ су прихватили вјеру земље у којој живе, па међу Ромима има и православаца, католика и муслимана, али и припадника других вјера.

Обичаји Рома су везани за догађаје из живота: рођење дјетета, свадбени обичаји, као и за вјерске догађаје - Алиђун, Василица, Ђурђевдан.

Ђурђевдан или Херделез је празник који славе и празнују сви Роми. Он се слави 6. маја. Њиме се слави живот и скори долазак љета. На тај дан обичај је да се сви укућани умију са водом која је донесена са извора или водопада у коју је стављено ливадско цвијеће и љековито биље. Вјерује се да ће дијете које се умије овом водом бити здраво и румено.

ПИТАЊА ЗА 4. ГРУПУ:

1. Шта Срби прослављају на дан своје крсне славе?
2. Шта је неопходно припремити за крсну славу?
3. Опиши атмосферу у кући за вријеме славе?
4. Упореди крсну славу код Срба са ромским празником Херделез!

5. ГРУПА

Традицију представља обред који се на исти начин понавља из године у годину. Поштовањем и усменим преношењем старих обичаја, вјеровања, прича и поука чувамо нашу традицију од заборава.

Упознавањем обичаја можемо да сазнамо како су људи у прошлости поступали у одређеним приликама. Колико је чување обичаја значајно за сваку заједницу најбоље говори изрека: „Боље земљу продати, него обичај изгубити“.

Обичаји од најранијих времена испуњавају једну од својих најзначајнијих улога, а то је чување идентитета народа.

Срби су припадници православне хришћанске вјере. Обичаји код Срба се најчешће односе на прослављање вјерских празника: Васкрс, Божић и крсна слава, те значајних догађаја из живота породице: рођење и крштење дјетета, вјенчање.

Обред крштења

Обред вјенчања

Традицију једног народа чини и народна ношња, народне пјесме, народне игре.

Источна Херцеговина

Бањалучка регија

Прослављањем вјерских празника свих народа и националних мањина људи се позивају на праштање, мир, слогу и међусобну љубав.

ПИТАЊА ЗА 5. ГРУПУ:

1. Шта је традиција?
2. Зашто је важно упознати обичаје?
3. Које вјерске празнике, а која догађаје из живота породице обиљежавају Срби?
4. Шта још чини традицију једног народа?
5. Које поруке народи упућују једни другима за вјерске празнике?

Обилазити групе, бодрити их у раду да би исправно ријешили задатке у датом временском року.

Извјештавање

Док представник једне групе извјештава, остали га слушају, те могу да постављају и додатна питања. Лист са текстом, сликама и одговорима на питања лијепе на велики хамер папир на предвиђено мјесто. Пано остаје у учионици и у наредним данима ученици га могу обогатити различитим фотографијама или исјечцима из новина.

Завршни дио часа - евалуација

Презентација „Традиција и обичаји – квиз“– ученици подижу 1, 2 или 3 фломастера у зависности од одговора.

(Уколико се час реализује у е-Учионици, подијелити ученицима е-тест)

Шта је традиција?

- 1) Вјерски празник
- 2) Модерни начин живота
- 3) Чување и преношење старих обичаја и вјеровања с генерације на генерацију

Који су најважнији празници Срба?

- 1) Божић, Васкрс и крсна слава
- 2) Нова година и Дан Републике
- 3) Ханука и Алиђун

Шта је бадњак?

- 1) погача
- 2) дрво храста или цера
- 3) пшеница

Када се прославља Божић код Срба?

- 1) 6. јануара
- 2) у прољеће
- 3) 7. јануара

Шта је главно обиљежје Васкрса?

- 1) славски колач, кувана пшеница, свијећа и црно вино
- 2) шарено офарбано јаје
- 3) бадњак, чесница и печеница

Шта се прославља за крсну славу?

- 1) рођење Исуса Христа
- 2) светац заштитник породице
- 3) васкрсење Исуса Христа

Који су најважнији вјерски празници Бошњака?

- 1) Божић и Ускрс
- 2) Рамазански бајрам и Курбан-бајрам
- 3) Песах и Ђурђевдан

Који су највећи вјерски празници Хрвата?

- 1) Божић и Ускрс
- 2) Алиђун, Ђурђевдан и Василица
- 3) Ханука, Јом Кипур и Песах

Активност завршити поруком: Треба бити поносан на традицију свог народа, али и упознати и поштовати културу и традицију других народа.

Задатак за самосталан рад ученика је да разговарају са старијим члановима породице о традицији и обичајима који се поштују код њих. Такође, да запишу занимљиве "здравце" и прикупе фотографије са светковина или неког обреда.

Листић за ученике који лијепе у свеске

(умјесто записа са табле)

Традиција и обичаји представљају скуп веома старих правила понашања.

Обред, који се на исти начин понавља из године у годину постаје традиција.

Традицијом се стари обичаји чувају од заборављавања.

Обичаји су најчешће везани за вјерске празнике и за значајне догађаје из живота, као што су рођење, вјенчање, сахрана.

Традицију једног народа чини народна ношња, народне пјесме, народне игре и народни обичаји.

Најважнији празници народа и националних мањина у Републици Српској:

Срби: Божић, Васкрс и крсна слава

Хрвати: Божић и Ускрс

Бошњаци: Рамазански бајрам и Курбан бајрам.

Јевреји: Ханука, Јом Кипур и Песах.

Роми: Алиђун, Херделез и Василица

Заједничко у обиљежавању обичаја свих народа и националних мањина је позивање на мир, слогу, праштање и међусобну љубав.

СРПСКИ ЈЕЗИК

Уводни дио активности

„Све што се догодило, све што смо доживјели и све што замислимо можемо да испричамо. Тако настаје прича“. Поновити разлике између догађаја и доживљаја, као и да причање може бити усмено и писмено. Такође поновити разне облике причања које смо до сада учили (на основу слике или низа слика, на основу датих ријечи, на основу датог почетка или краја, причање стварног или измишљеног догађаја).

Шта нас може инспирисати да напишемо причу?

Шта је познате писце чије приче читамо могло инспирисати да напишу своје приче?

Објаснити ученицима да приче могу настати изношењем доживљаја након слушања музике.

Различита музика побуђује различита осјећања. Управо то је и наш данашњи задатак, да осмислимо причу након слушања пјесме.

Главна активност

Замолити ученике да се угодно смјесте и најприје послушају текст пјесме:

Ускршње јутро

Ускршње јутро када се јави

Сваком на лицу осмех заблиста.

Данас је празник, данас се слави

Дан васкрсења Исуса Христа.

Шарена јаја на столу стоје

У исплетеној корпи од прућа.

Свако од нас ће добити своје

Остаће једно – наш' чуваркућа.

Поздравимо спаситеља, његова је била жеља

Да нас води љубав, вера, нада.

Човечанство нека цело Исусово следи дело

Христос Васкрс мир Божји нека влада.

Разговор о доживљају пјесме: какво је расположење пробудила у њима; о чему се говори; који празник је опјеван; шта је „чуваркућа“; ко ће добити шарена јаја; који поздрав се користи за

вријеме Васкрса; која је порука свим људима,...? Другим слушањем пјесме (<https://www.youtube.com/watch?v=FFdBxXVfb8Q>) ученици имају задатак да замишљају слике, предмете, људе, појаве и ситуације које ће потакнути њихову машту.

Уз сљедеће слушање ученици могу записати и неке идеје, ријечи или тезе о редослиједу причања (у виду плана приче).

Прије него што осмисле причу подејетити се да свако причање мора имати:

- уводни дио (у којем се одређује вријеме, мјесто радње и ликови),
- главни дио (који обухвата хронолошки ред догађаја) и
- завршни дио (завршетак причања у којем се даје закључак).

Пажљиво слушати ученике који причају. Разговарати о њиховом причању, шта је било посебно лијепо, шта би требало опширније, гдје се могло унијети више осјећања и описа, да ли је нешто остало недоречено и сл.

Завршна активност

Записати у свеске наслов, а код куће написати састав.

ЛИКОВНА КУЛТУРА

Уводна активност

Присјетити се значења појмова обичај и традиција. Разговарати са ученицима који је симбол Васкрса, те како се у њиховом дому припремају за Васкрс. Ко уређује кућу, ко припрема храну, кад и како се шарају и боје јаја...

Главна активност

Презентација: Васкршња јаја.

Иако данас постоји мноштво боја и наљепница за јаја, као и безброј техника осликавања, многи су остали вјерни природним бојама, припремљених од љуске црног лука, од маслачка, цвекле, коприве, вина...

Људи који су остали вјерни традицији никако не пропуштају шарање јаја цвјетовима и листићима разних трава. Намјесте их на небојено јаје и преко њега свежу крпицу исјечену од танке чарапе.

Јаја се могу шарати и воском. За то је потребно више стрпљења. Писаљка се умаче у растопљени восак којим се исцртавају шаре по јајету. Пошто восак не прима боју након фарбања, на јајету остају бијеле шаре које смо исцртали.

Осим шарања јаја, за Васкрс је потребно украсити и дом. У томе могу помоћи дјеца израдом украсних цвјетних корпица за јаја.

Дјеца могу цртати и украшавати јаја на разне начине: темпера бојама, масним бојама, колаж папиром.

Исјечемо интересантне детаље са украсних салветица. Изрезани детаљ намјестимо на јаје уз помоћ бјелањка и четкице (декупаж техника).

Након презентације, показати ученицима поступак шарања јаја воском, а затим и украшавање травом.

Украшена јаја спремна су за бојење. Док се јаја буду кувала у школској кухињи, ученици се дијеле у три групе према материјалима које су донијели.

1. група: Ученици који су донијели „празно“ јаје – осликаће га темперама и сложити их у украсну корпу. Предложити да се прво украси корпа, како би могли одложити јаје да се боја суши;
2. група: Ученици који су донијели скувано јаје и украсне салветице радиће декупаж техником, а јаје смјестити у „травнато постоље“;
3. група: Ученици који су донијели блок, масне бојице и колаж папир израђују јаје у колаж техници;

Завршна активност

Док ученици завршавају своје радове и припремају изложбу у учионици, донијети кувана јаја. Вадити их из лучине, пребацити у хладну воду, па кад се прохладе подијелити ученицима. Свако јаје бришу марамницама да се усјаји, а онда организовати туцијаду и јести јаја. Све то је веселије уз пјесму "Ускршње јутро" - коју поново слушамо.

Литература:

1. Вантић-Тањић, М. (2008) *Историја, култура и традиција Рома*. Тузла: БОСПО.
2. Милатовић, В., Савић, Б. (2018). *Говорим и пишем српски језик за 4.разред основне школе*. Источно Ново Сарајево: ЈП "Завод за уџбенике и наставна средства" а.д.
3. Пашалић, С., Радивојевић, Д., Станојловић, С. (2019). *Природа и друштво за 4.разред основне школе*. Источно Ново Сарајево: ЈП "Завод за уџбенике и наставна средства" а.д.
4. *Наставни план и програм васпитно-образовног рада у четвртој разреду основне школе*. (2019). Министарство просвјете и културе Републике Српске, Бања Лука,
5. Софтић, А., Маглајлић, М., Срдановић, А., Марос, З., Самоковлија, С. (2005). *Обичаји муслимана, православних, римокатолика и јевреја у БиХ*. Сарајево: Међурелигијско вијеће у БиХ .
6. <https://www.youtube.com/watch?v=FFdBxXVfb8Q>
7. <https://www.youtube.com/watch?v=DYWg6JjPO5Q>

Наставна тема:		Наставна јединица:
Светосавље: Живот и рад Светог Саве		Живот и дјело Светог Саве
Модел наставе		Интегрисана настава
Комбиновани тимски час		Ученици ће на часу говорити и учити о теми која им није непозната, користећи претходно стечена знања као и свакодневно искуство. На часу ће имати прилику да разговарају и уче од четири наставника из четири области. Циљ је да сами спознају колико су научили током часа, односно да врше самопроцјену. Активности попут ових, које излазе из оквира конвенционалног, су праћене високом мотивацијом ученика.
Циљеви часа	Образовни (материјално- сазнајни)	Повезивање садржаја неколико предмета у циљу стицања потпунијих знања; упознавање са подацима о животу и дјелу Светог Саве; развијање знања која омогућавају ученику да процијене тачност информација, односно поузданост различитих извора; учење о сви релевантним чињеницама у вези са Растком Немањићем, али и проширивање знања.
	Функционални (развојни)	Стицање способности за истраживачки рад; сазнавање начина за занимљиво и практично презентовање наученог; кориштење информатичког знања и развијање сарадње и комуникације; развијање логичког мишљења и самосталног закључивања; развијање такмичарског духа.
	Васпитни	Формирање правилног односа према раду и радним навикама код ученика; развијање пажње, жеље и интересовања; развијање љубави према традицији, историји и култури свога народа; развијање и упознавање информацијске и комуникацијске технологије; уочавање доступности информација кроз више извора и на више начина и то традиционалним методама и уз кориштење ИКТ; давање примјера кооперативног начина рада и

		међусобне сарадње; развијање креативности и критичког мишљења код ученика.
Исходи часа	Ученик може да:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ опише рад Светог Саве и сагледа његов рад са аспекта историјских чињеница; ✓ процијени допринос Светог Саве стварању самосталне српске цркве; ✓ анализира књижевна дјела посвећена Светом Сави; ✓ протумачи ликовну умјетност заступљену у доба Немањића; ✓ наведе најважније задужбине владара и црквених старјешина; ✓ повезује различита знања и критички промишља повезујући наставне садржаје три наставна предмета.
Облици наставног рада		Фронтални облик рада, индивидуални и рад у групама
Наставне методе		Метода разговора, текст-метода, метода демонстрације, квиз знања
Наставна средства		Основна наставна средства, таблети (пројекат <i>Доситеј</i>), мултимедија, ППТ презентација, наставни листићи
Наставни објекат		е-Учионица
Корелација		Живот и дјело Свето Саве је тема која се проучава кроз основношколско образовање и заступљена је у неколико наставних предмета (српски језик, историја, вјеронаука и ликовна култура).
Литература		<ol style="list-style-type: none"> 1. Проф. др Раде Михаљчић „Историја за 7. Разред основне школе “Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Ново Сарајево, 2018. 2. Милош Благојевић „Србија у доба Немањића“, Вајат, београд, 1989. 3. А. Веселиновић и Р. Љушић „Српске

	династије“ Службени гласник, Београд, 2008. 4. Милетић М. Милан „Извори-Роман о Немањи и Светом Сави“ Манастир Светог Архиђакона Михаила, Сланци, 2002.
--	--

Структура наставног часа

Етапа часа	Облик рада	Метод рада	Трајање
Први дио часа	Фронтални, индивидуални	Монолошка метода, дијалочка метода, метода демонстрације, метода рада на тексту	15 минута
Други дио часа	Фронтални, индивидуални	Монолошка метода, дијалочка метода, метода демонстрације, метода рада на тексту	15 минута
Трећи дио часа	Фронтални, рад у пару, индивидуални	Монолошка метода, дијалочка метода, метода демонстрације, метода рада на тексту	15 минута

Активности ученика	Активности наставника
Уводни дио часа	
Пажљиво слушају уводно излагање и упуте о раду које им дају наставници.	Уводна ријеч Упознавање ученика са темом која ће се обрађивати на часу и начином рада.
Главни дио часа	

<p>Активно учествују у раду приликом обраде наставне теме:</p> <ul style="list-style-type: none"> -износе мишљење, закључују, одговарају на питања -учествују у квизу (пројекат <i>Доситеј</i>), одговарају на питања кориштењем ИКТ 	<p>Обрада наставне теме кроз четири наставна предмета (историја, православна вјеронаука, српски језик и ликовна култура)</p> <ul style="list-style-type: none"> -образлагање теме, разговор са ученицима, кориштење ППТ презентације -квиз знања (пројекат <i>Доситеј</i>) -усмјеравање рада ученика
<p>Завршни дио часа</p>	
<p>Дискутују о добијеним резултатима</p> <ul style="list-style-type: none"> -износе мишљење о часу на излазним картицама 	<p>Дискусија са ученицима о постигнутим резултатима</p> <ul style="list-style-type: none"> -евалуација путем излазних картица
<p>Садржаји рада</p>	
<p style="text-align: center;">1.1. Уводни дио часа</p> <p>Након уводног обраћања ученици ће у час бити уведени аудио-визуелним средствима (музика и слајдови), а слушаће пјесму <i>Ничег нема без почетка</i> која говори о Светом Сави и његовом значају у културној историји нашег народа.</p> <p>То ће бити почетна мотивација која има циљ да пробуди емоције и отвори тему коријена, предака и наслеђа нашег народа, а које симболично представља управо Свети Сава.</p> <p style="text-align: center;">1.2. Главни дио часа</p> <p>Разговор о наставној теми ћемо почети са садржајима из историје, јер знамо да је принц Растко Немањић био историјска личност. Ученици су још у разредној настави упознати са животом и дјелом Светог Саве. Два ученика ће разговарати са наставницом историје о принцу Растку Немањићу. Иако је овај дио излагања предвиђен као фронтални облик рада он неће бити у потпуности такав него ће бити комбинација предавања и усмјеравања од стране наставника и одабраних ученика који ће својим вршњацима преносити знања. Историјски дио ће се завршити напоменом да се принц Растко у једном моменту одлучио за монашки живот, а тај дио његовог живота и рада биће представљен садржајима из православне вјеронауке. Наставник ће у форми краћег предавања дати податке о духовном животу сада већ Светог Саве - одлазак Светог Саве на Свету Гору и његово духовно усавршавање; рад Светог Саве на успостављању и уређењу СПЦ; дјела Светог Саве (житија, типичи, Крмчија...) и успостављање култа Симеона и Немањића. Излагање ће бити праћено ППТ презентацијом. Као логичан наставак намеће се разговор о народној епској пјесми <i>Свети Сава</i> коју ученици обрађују на часовима српског језика. Ученици су на претходном часу прочитали пјесму тако да им је текст био познат, али га нису анализирали. Било је важно да ученици уоче да је ово једна од пјесама која не говори конкретно о Светом Сави, иако носи такав назив, већ је везана за његов однос према оцу, говори о значају Немањића за српски народ, као и о вриједностима које су они цијенили. Наставник ће прочитати пјесму још једном, а затим ће ученици добити наставне листиће које ће индивидуално попуњавати.</p>	

То неће бити анализа пјесме у класичном смислу, а посебан нагласак ће бити стављен на разумијевање појма задужбина као и на моралне поруке пјесме. Ученици ће дати и повратну информацију о томе колико су им излагања у претходном дијелу часа помогла да на бољи начин схвате и потпуније разумију пјесму и поруке које нам је народни пјесник оставио као смјерницу за будућност. Након разговора о пјесми, а с обзиром на то да је период Немањића и Светог Саве био обиљежен општим просперитетом српског народа, излагање о Светом Сави завршићемо разговором о ликовној умјетности која је била везана за манастире и цркве тог времена, за фреске и иконе које су у потоњем времену биле кључне за очување културе и идентитета. Ученици ће посјетити Бански двор и изложбу посвећену Мирослављевом јеванђељу. У пјесми коју су ученици обрађивали помињу се познати манастири тог времена као задужбине Немањића, па ће у овом дијелу часа бити разговарано о умјетничкој љепоти тих грађевина. На тај начин ће бити заокружена прича о Светом Сави који се не може посматрати нити успјешно сагледати као изолована личност већ у контексту Немањића и свега онога што су оставили свом народу у наслеђе.

Након разговора о принцу Растку Немањићу, односно Светом Сави, ученици ће имати прилику да кориштењем ИКТ, посредством пројекта *Доситеј* учествују у кратком квизу знања који ће се састојати од 10 питања и односиће се на тему која је на часу обрађивана. Овај дио часа за ученике представља самоевалуацију главног дијела часа и као такав са њим чини логичну цјелину.

1.3.Завршни дио часа

Завршни дио часа је предвиђен за анализу самоевалуације ученика и разговор о утисцима. Они ће на крају попунити излазне картице и изнијети мишљење о томе шта су научили и да ли им овакав начин рада омогућава формирање трајнијих знања и сагледавање потпуније слике о теми о којој се говори.

Ток часа

НАПОМЕНЕ: Детаљне инструкције дати на претходном часу, уз најаву овог наставног садржаја и обавезу да га прочитају и у тезама запишу у своје свеске или да припреме неки свој аудио или визуелни материјал и сл.

САМОЕВАЛУАЦИЈА: Наставници послѣ свог излагања на самом крају часа постављају питања ученицима. Питања ће се односити на три задатка: оцијенити тему, час или научено градиво и сарадњу наставника и ученика на часу. Ученици ће гласати подизањем руке или техником „семафор“. Наставници резултате користе у даљем припремању наставе.

ТЕМА: СРПСКИ ЕТНОС

Подтема: Фолклор (народне ношње, храна, музика и игра)

Географија 9. разред

Наставна тема:	Наставни садржај:	
Географија завичаја	Географија завичаја (у овом случају Приједор-Козара-Поткозарје или било који завичај српског геопростора)	
Кључне ријечи:		
Завичај, Поткозарје, истраживачки рад, српски етнос, национални идентитет, интеркултурализам, фолклор, ношња, бошча, обичаји, национална кухиња, етно-експонати, завичајни музеј		
Циљеви часа	Образовни	Усвајање знања о природно-географским и друштвено-економским одликама завичаја, његовим природним љепотама и културном наслеђу;
	Функционални	Примјењују стечена знања у свакодневном животу; Познају својства географских објеката, појава и процеса у крају у коме живе и повезују појаве и процесе на регионалном и националном нивоу; Развијају способности повезивања знања из географије са знањима из сродних наставних предмета;
	Васпитни	Развијање патриотизма и љубави према домовини и жеље за њеним упознавањем; Развијање осјећања социјалне припадности и привржености сопственој нацији и култури, те

		<p>очувању и његовању националног и културног идентитета;</p> <p>Развијање међусобног уважавања, као и сарадње и солидарности између припадника различитих социјалних, етничких и културних група (интеркултурализам).</p>
<p>Исходи учења</p> <p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> опише географски положај и природно-географске и друштвено-географске одлике завичаја (Поткозарја); опише изглед поткозарске ношње (мушке, женске - хаљина, јелек, прегача и посебно "бошча" карактеристична марама за овај простор); наведе повезујући специфичности националне кухиње са природним окружењем и дјелатностима којим се становништво бавило и бави (нпр. поткозарска национална кухиња: проја, пура, цицвара, уштипци, кајмак, "ку(ку)руза", те национално пиће ракија-шљива, крушка...); препозна социјалну припадност и приврженост сопственој нацији и култури; 		
Облици наставног рада	Индивидуални, фронтални, групни рад	
Наставне методе	Метод разговора, метода усменог излагања, метода рада на тексту, метода илустрације и демонстрације	
Наставна средства	Карта БиХ, топографска карта Приједора и околине, уџбеник географије за 9. разред, видео-бим, лаптоп, звучници, пројекционо платно, наставни листићи, етно-кутак са експонатима, поткозарска народна ношња	
Корелација	историја, српски језик, музичка култура и ликовна култура	
Литература	<p>Уџбеник географије за 9. разред, група аутора Милка Грмуша, Драган Уљаревић, Драган Јововић и Александар Рајић; Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Ново Сарајево, 2016.</p> <p>Интернет: potkozarje.net</p> <p>http://www.visitprijedor.com/</p> <p>http://www.prijedorgrad.org/</p>	

Структура наставног часа

Етапа часа	Облик рада	Метод рада
Први дио часа	Фронтални, индивидуални	Метод разговора
Други дио часа	Групни рад	Метод разговора, метод рада на тексту
Трећи дио часа	Групни, индивидуални	Метод усменог излагања, метод илустрације и демонстарције

Ток часа

Активности ученика	Активности наставника
Први дио часа	
<p>Ученици се укључују у групу и сједају по распореду у учионици како су постављене клупе по групама.</p> <p>Активно учествују у разговору са наставником о завичају.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Наставник формира групе и то шест група по 4-5 ученика. Групе су хетерогене. • Наставник прави увод у разговору са ученицима читајући им сљедећи одломак о завичају: „Ко је тај, ко није у своме срцу задржао најљепши кутић за своје мило, родно мјесто? Од свих дивних предјела на земљи које је рука Творчева украсила разноликим љепотама за нас је најмилији онај град, оно село, онај крајичак земље гдје нам се први пут осмјехнула сунчева свјетлост, гдје смо, као дјеца, у безбрижној невиности, осјетили прве радости... Не заборавља се лако крај који нам је показао прве цвјетове у коме смо задобили прве другове, гдје смо се развијали, играли, гдје смо се сродили и са самим ваздухом“. • Након овога слиједи разговор са ученицима о томе шта је завичај, гдје је наш завичај, зашто се воли завичај? • Наставник истиче циљ часа и мотивише ученике за рад у групама. За сваку групу су припремљени наставни листићи са задатком за групу.

Други дио часа	
Групни истраживачки рад Ученици у групама истражују користећи уџбеник и интернет и на основу тога се припремају за излагање пред одјелењем.	Наставник прати рад ученика, усмјерава и по потреби даје додатна упутства.
Завршни дио часа	
По два представника из сваке групе излажу, а остали чланови групе по потреби допуњују њихово излагање. Свака група презентују свој дио задатка.	Наставник прати излагање ученика и вреднује њихов рад. На завршетку излагања наставник даје упутства за домаћи задатак.
Изглед табле	
<ul style="list-style-type: none"> • Географија завичаја - Поткозарје • Појам завичај и Поткозарје • Географски положај: сјеверозападни дио Републике Српске • Планина Козара, највиши врх Лисина 987 метара • Ријека Сана, притока Гомјеница, рибњак Саничани • Језера вјештачка у Љубији, Градини и Томашици, бање Мљечаница и Љешљани • Национални парк Козара • Манастири Моштаница, Клисина, Милошевац и цркве брвнаре (Ракелићи, Марићка, Буснови) • Становништво: Срби, Хрвати, Бошњаци, а од националних мањина најбројнији Роми, Украјинци, Чеси и Словенци • Фолклор - Козарачко (Козарско) коло и пјесма "Ојкача" • Поткозарска ношња, марама "бошча" • Обичаји - о Божићу, Васкрсу, просидба, женидба, миридба, омаја... • Народне и дјечије игре у Поткозарју • Национална кухиња • Привреда и дјелатности у Поткозарју (рудници жељезне руде, фабрика кекса и вафла „Мира“, фабрика за прераду воћа „Приједорчанка“...) 	
Домаћи задатак	Прва, друга и трећа група урадити презентацију о завичају у Power Pointu, коју ће презентовати на сљедећем часу. Четврта, пета и шеста група сакупља етно-експонате из Поткозарја, о сваком пише како се зове и чему је служио, доносе у школу експонате и праве завичајну етно-изложбу.

<p>Прилози уз припрему (шеме, радни листићи)</p>	<p><u>Наставни листићи за истраживачки рад група:</u></p> <p>Прва група питања:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Опиши географски положај Поткозарја? 2. Одреди положај у односу на веће градске центре и саобраћајнице? 3. Одреди географску ширину и дужину завичаја? 4. Опиши рељеф и покажи на карти?! <p>Друга група питања:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Опиши тип климе заступљен у завичају и анализирај његов утицај на становништво и привреду? 2. Наведи главне ријеке и њихове притоке и утврди мјеста кроз која те ријеке протичу? 3. Наведи језера и термоминералне изворе (бање)? 4. Опиши биљни и животињски свијет завичаја? <p>Трећа група питања:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Који се национални парк налази у твом завичју и опиши који се садржаји у њему налазе? 2. Наведи познате манастире и цркве брвнаре или друге сакралне објекте у свом завичју? 3. Каква је била њихова улога у очувању националног идентитета? <p>Четврта група питања:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. На основу пописа и података на крају уџбеника утврди број становника, густину насељености, природни прираштај и етничку структуру становништва завичаја? 2. Сазнај нешто више о поријеклу становништва и миграцијама? 3. Проучи и истражи културну баштину нашег народа, фолклор, поткозарску народну ношњу, изглед и специфичности, марама "бошча", мотиви веза, игре и пјесме (Козарачко, односно Козарско коло и пјесма "Ојкача") <p>Пета група питања:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Напиши о обичајима у Поткозарју о вјерским празницима Божићу, Васкрсу и крсној слави. 2. Шта знате о обичајима просидбе, миридбе, женидбе, омаје? 3. Наведи неке народне и дјечије игре у Поткозарју?
--	--

	<p>Шеста група питања:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Опиши националну кухињу у завичају? 2. Повежи националну кухињу са природним окружењем и дјелатностима којим се становништво бавило и бави. 3. Наведи најважније привредне дјелатности којим се становништво бави у завичају?
<p>Напомена: организовати посјету музеју и погледати етно-изложбу (нпр. Музеј Козара - етно изложба "Благо Поткозарја" или чак да се у сарадњи са музејом организује Час у музеју, нпр. радионица ручног рада (веза, плетења) или слично...).</p>	

Ликовна култура 9. разред

<p>Кључне ријечи: Завичај, истраживачки рад, српски етнос, национални идентитет, фолклор, ношња, обичаји.</p>	
Исходи часа	<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • опише све што види на предлошку из националног наслеђа, • опише изглед ношње (мушке, женске - хаљина, јелек, прегача и посебно карактеристична марама за овај простор).
Облици наставног рада	Индивидуални, фронтални, групни рад
Наставне методе	Метод разговора, метода усменог излагања, метода илустрације и демонстрације.
Наставна средства	Фотографије са примјерима српске шаре; узорци тканине, музички инструменти.
Корелација	Музичка култура
Литература	Уџбеник ликовне и музичке културе

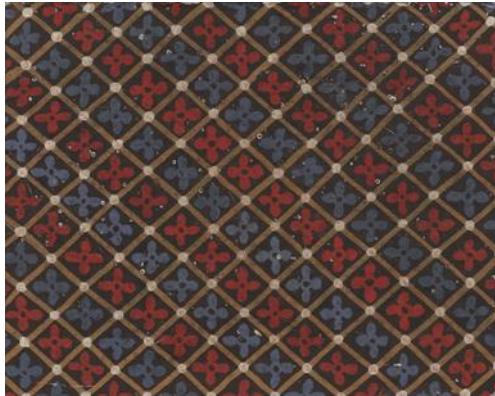
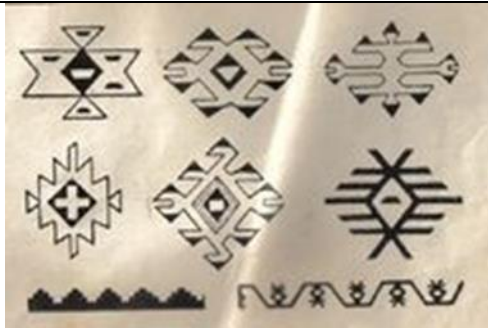
Структура наставног часа

Етапа часа	Облик рада	Метод рада
------------	------------	------------

Први дио часа	Фронтални, индивидуални	Метод разговора
Други дио часа	Групни рад	Метод разговора
Трећи дио часа	Групни, индивидуални	Метод усменог излагања, метод илустрације и демонстрације.

Ток часа

Активности ученика	Активности наставника
Први дио часа	
<p>Ученици се укључују у групу и сједају по распореду у учионици како су постављене клупе по групама.</p> <p>Активно учествују у разговору са наставником.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Наставник формира хетерогене групе и то шест група по 4-5 ученика. • Емотивна припрема за рад кроз уводни разговор са ученицима о томе шта је орнамент и гдје се може видјети. Орнамент је украс и може бити цртан, бојен, вајан или клесан. Може бити геометријски (линије, кругови, троуглови...), вегетацијски (цвјетови и листови) и животињски мотиви. • Наставник истиче циљ часа и мотивише ученике за рад у групама.
Други дио часа	
<p>Групни истраживачки рад</p> <p>Ученици кроз проучавање структуре орнамената уочавају да су сви орнаменти у нашем живопису рађени врло слободно, скоро непрецизно. Праве линије често су извлачене без лењира, а кругови цртани без шестара.</p> 	<p>Ученицима је дат задатак да уоче карактеристичне елементе датих орнамената на фотографијама са мотивима шара на тканинама и употребним предметима из наше традиције (карактеристична српска шара). Наставник прати рад ученика, усмјерава и по потреби даје додатна упутства.</p> <p>Сљедећи задатак ученика биће да самостално техником цртања израде орнамент са уоченим карактеристикама српске шаре те израђеним орнаментом украсе један употребни предмет. (обиљеживач за књиге)</p>

Током рада ученици слушају одабране композиције које емотивно поткрепљују ликовни доживљај: *Благослов*, *Завјет*, *Републико Српска*, Младен Матовић, *Иде јесен*, Владо Милошевић, *Кад стане рат* Момир Никић.

Завршни дио часа

Наставник вреднује ангажованост ученика.

При крају часа наставник даје упутства за домаћи задатак. Заједнички задатак за домаћи рад сваке групе је израда изложбеног паноа са мотивом српске шаре.

Подтема: Обичаји

Природа и друштво, српски језик, ликовна култура, физичко васпитање 4. разред

Модел наставе:	Интегрисана настава
Наставне теме: Породица Култура изражавања Индивидуално кориштење различитих материјала за рад Елементарне и штафетне игре	
Наставни садржаји: Празници моје породице / Васкрс Основни облици изражавања (описивање) „Васкрс у мојој породици“ Елементарна игра: „Шарено јаје“	
Наставне методе: метода усменог излагања, метода наставног разговора, метода рада на тексту, метода писаних радова, метода илустрације и демонстрације	
Облици рада: фронтални, рад у групи, рад у пару и индивидуални	
Наставна средства и помагала: рачунар, пројектор, презентација у PowerPoint-у, табеле за евидентирање тачних одговора, наставни листићи, ЦД-е, блок за цртање, фломастери, дрвене бојице, темпера боје, кашика и јаја.	
Очекивани исходи Ученик може да: <ul style="list-style-type: none"> – опише усмено/писмено традиционални обичај у својој породици везан за Васкрс; – – процијени и коментарише причање других ученика и прича на задату тему „Празник у мојој породици – Васкрс“; – дефинише појам цртања и сликања; – користи разноврсне материјале;	

- маштовито се изрази и ликовно прикаже традиционалне обичаје везане за обиљежавање Васкрса;
- изради и напише честитку ћириличним писмом;
- изрази брзину, снагу, прецизност, спретност и координацију и

ТОК РАДА

ПРИРОДА И ДРУШТВО

Понављање садржаја са претходног часа. Ученици ће на наставним листићима урадити задатке који су приказани на слајдовима. Затим замјењују листиће у пару и провјеравају тачност одговора. Тачни одговори ће бити приказани на слајду.

Слајд 1: Повежи празник са сликом.

Слајд 2:

Сљедеће ријечи стави поред имена празника:
 бадњак, кувано јаје, пијукање, чесница,
 прољеће, 7. јануар

Божих: _____

Васкрс: _____

Бадње вече: _____

На листићима се налазе питања за групу А и Б. Ученици самостално одговарају на питања, а затим у пару замјењују листиће. Тачни одговори се приказују путем пројектора. У табеле, које се налазе на хамеру залијепљеном на табли, један ученик записује „+“ за тачан и „-“ за нетачан одговор.

А)

1. У које годишње доба славимо Васкрс?
2. Зашто је то највећи празник за хришћане?
3. Пред Васкрс се украшавају јаја. Фарбање јаја спада у најстарије и најзанимљивије хришћанске обичаје. Објасни њихово значење!

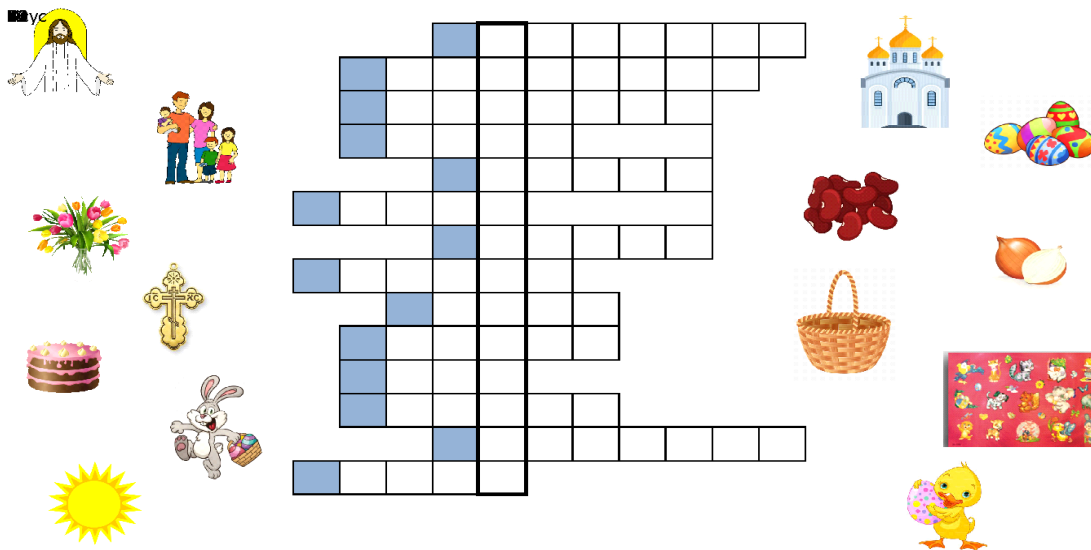
4. Који дан се фарбају јаја?
5. Како се народ међусобно поздравља на Васкрс?

Б)

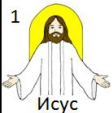
1. Којег је дана у седмици Васкрс?
2. Како се назива прво офарбано јаје?
3. Шта значи васкршње црвено јаје?
4. Шта се обично дијели вјерницима у цркви на Васкрс?
5. Како се народ међусобно поздравља на Васкрс?

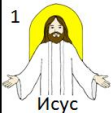
Ученици укрштеницу рјешавају радећи у пару. Рјешаваће је тако што ће један ученик читати, а други ученик уписивати одговоре. Када ријеше укрштеницу, наставник на зид учионице лијепа пано на којем се налази укрштеница. Сваки пар излази и рјешава по једно питање из укрштенице. Ученици заједнички провјеравају тачност рјешења.

Укрштеница:

Рјешење укрштенице:

1			1	Х	Р	И	С	Т	О	С	
		2	П	О	Р	О	Д	И	Ц	А	
		3	Ц	В	И	Ј	Е	Ђ	Е		
		4	К	Р	С	Т					
				5	Т	О	Р	Т	А		
		6	З	Е	К	О					
				7	С	У	Н	Ц	Е		
		8	Ц	Р	К	В	А				
				9	Ј	А	Ј	А			
		10	П	А	С	У	Љ				
		11	Л	У	К						
		12	К	О	Р	П	А				
				13	С	Л	И	Ч	И	Ц	Е
		14	П	И	Л	Е					

1 Исус

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

СРПСКИ ЈЕЗИК

Емотивна припрема за рад: Слушање „Васкршња пјесма“ дјечији хор „Врапчићи“ најава циља часа.

На табли пишемо наслов: Празник у мојој породици - Васкрс.

Разговор о томе како се Васкрс обиљежава:

1. Којим даном почиње обиљежавање Васкрса? (Велики петак)
2. Шта тога дана домаћице раде у својим домовима?
3. Како се фарбају васкршња јаја?
4. Да ли дјеца помажу мајкама и бакама у фарбању јаја?
5. Како се вјерници поздрављају на Васкрс?
6. Шта прво радите у васкршње јутро?
7. Да ли на Васкрс ујутро идете у цркву?
8. Како проводите овај најрадоснији хришћански празник?
9. Осјећате ли се лијепо тога дана?
10. Шта вас чини срећним тога дана?

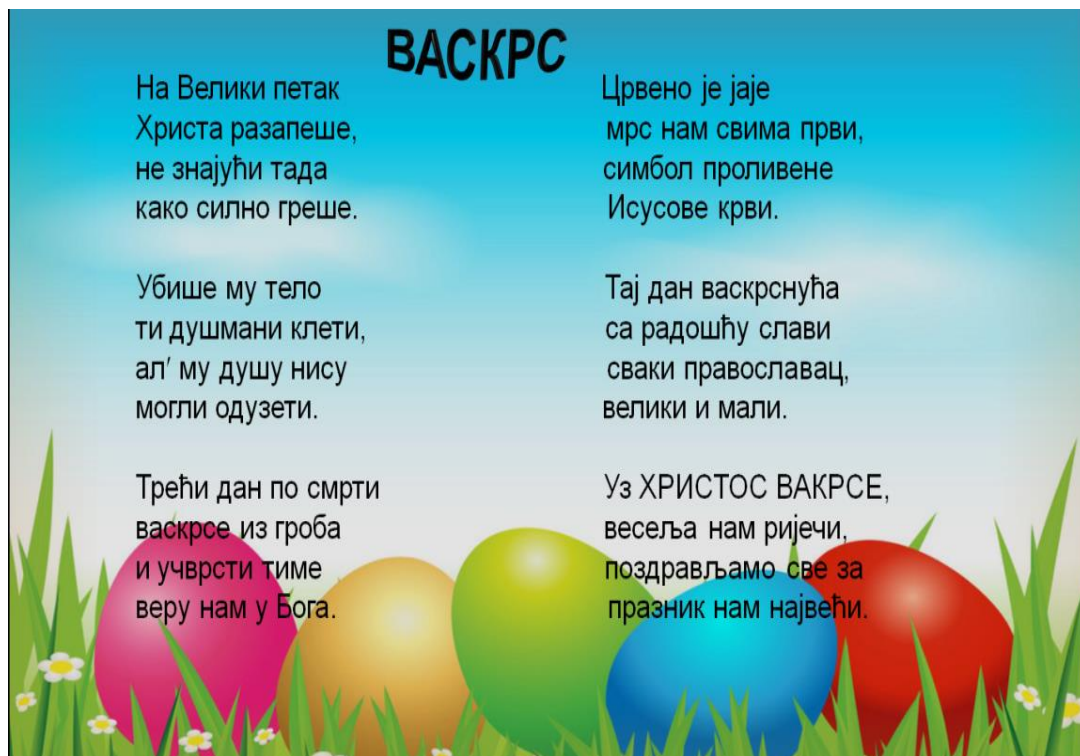
Затим неколико ученика усмено прича како се Васкрс прославља у њиховој породици.

Поново слушање „Васкршња пјесма“ дјечији хор „Врапчићи“.

За задаћу написати састав: Празник у мојој породици (Васкрс).

Читање пјесме

слајд1:

Наставник ученицима саопштава мотиве које могу радити на часу ликовне културе. Формира три групе према властитом избору ученика.

1. група: Ликовно прикажи традиционалне обичаје везане за обиљежавање Васкрса
Мотив: Васкрс у мојој породици/стрип;
2. група: Изради и напиши честитку - другу или другарици у одјељењу / правилно и лијепо пиши ћиричним писмом;
3. група: Фарбање јаја/мотив змијањског веза;

Данашњи задаци су да техником цртања и сликања, у облику стрипа, прикажу како прослављају Васкрс у породици, да нацртају, те да лијепим ћиричним писмом напишу честитку члану своје породице или другој драгој особи и да обоје васкршње јаје фломастерима или темпера бојама мотивом змијањског веза.

1. корак – формирање група
2. корак – рад на задатим мотивима

Самосталан рад ученика. Наставник обилази ученике, даје им додатна упутства и подржава их у раду.

слајд2:

Рјечник ликовних термина:

Стрип је временски редослијед слика, међусобно повезаних неком радњом. Цртежи у стрипу могу бити изведени различитим техникама.

Змијањски вез:

Овај вез представља специфичну технику коју су радиле жене на Змијању, селу поред Бање Луке. Везе се тамно-плавим концем на бијелој подлози и користи се за украшавање домаћинства и женске одјеће, међу којима се налазе и вјенчанице, мараме, хаљине и постељина.

Писање честитке

Приликом писања честитке требате да пазите на:

- правилно повлачење уских косих, широких усправних и положених линија и обликовање лијепих слова;
- правилно повезивање слова у ријечи и реченици;
- коришћење различитих материјала за украшавање честитке;
- правилно писање адресе примаоца.

Пример писма ћирицом:

А а Б б В в Г г Д д Е е
Ж ж З з Ч ч Џ џ К к
Л л Љ љ М м Н н Њ њ О о
П п Р р С с Т т Ћ ћ У у
Ф ф Х х Ц ц Ч ч Џ џ Ш ш

На крају часа организује се изложба ученичких радова на разредном панону. Свака група излаже радове на свом панону. Наставник похваљује рад свих ученика.

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

Игра: „Плес са јајима“

Јаја се поставе на под, а ученици у паровима плешу око њих уз слушање *Васкршње пјесме* дјечијег хора *Вранчићи* пазећи да их не разбију. Ако нико не разбије јаје може се плесати и с повезом.

Елементарна игра „Шарено јаје“

Један ученик је трговац и продаје шарена јаја. Дјеца поредана у врсту чучну глумећи јаје и чекају да им *трговац* шапне које су боје. Један ученик је *купац* и долази у продавницу поздрављајући:

- Добар дан, трговац га дочекује
- Добар дан, изволите, шта желите?
- Желим да купим једно јаје.
- Какве боје?

Купац погађа једну боју, рецимо – црвено јаје. Ученик којем је *трговац* шапнуо да је његова боја црвена, устаје и трчи. *Купац* га јури и ако га ухвати онда мијењају улоге. Ако га не ухвати и „јаје“ успије да се врати на своје мјесто, добија другу боју. Уколико су замијенили улоге, трговац свој дјеци даје нове боје.

Штафетна игра: „Пренеси јаје“.

Ученици се подијеле у двије једнакобројне групе. Испред њих, на одређеној удаљености се поставе двије корпе. Сваки ученик у кашику постави тврдо кухано јаје и балансирајући преноси га до корпе. Ако јаје испадне из кашике оно се не ставља у корпу. Побјеђује она група која има више јаја у корпи.

Игра: „Чије јаје је најјаче?“ (Туцање ускршњим јајима)

1. круг:

Сваки ученик држи у руци тврдо кухано јаје. Лаганим ударцима удара у противничково јаје док не пукне. Онај чије јаје пукне даје то јаје побједнику.

2. круг:

Побједници из првог круга настављају игру у пару и све тако док коначно не добију једног побједника.

Најјаче јаје остаје изложено у учионици.

Литература:

1. Вилотијевић, М. и Вилотијевић, Н. (2008). *Иновације у настави*. Врање: Учитељски факултет.
2. Јовановић, М. (2016). *Утицај интегративне наставе на постигнућа ученика у настави природе и друштва у дијаспори* (докторска дисертација). Врање: Педагошки факултет Универзитета у Нишу.
3. Lekić, Đ. (ur.) (1991). *Metodika razredne nastave*. Beograd: Nova prosveta.
4. Мандић, Б. (2016). *Музичка култура за други и трећи разред основне школе*. Источно Ново Сарајево: ЈП „Завод за уџбенике и наставна средства“ а.д.
5. *Методика наставе ликовне културе II део*(2017.): Јагодина: Педагошки факултет.
6. *Иновације у настави – часопис за савремену наставу*: Београд : Учитељски факултет.
7. ЦД: *Дјечији хор „Вранчићи“ 1998. год.*

ТЕМА: СРПСКИ ЈЕЗИК

Подтема: Српска књижевност и писци од националног значаја

Српски језик 2. разред

Модел наставе:	Традиционална настава
СРПСКИ ЈЕЗИК	Књижевност Текст „Први дан у школи“, Бранко Ћопић
Облици рада:	фронтални, рад у групи, раду пару и индивидуални
Наставне методе:	метода усменог излагања, метода наставног разговора, метода рада на тексту, метода писаних радова, метода илустрације и демонстрације
Наставна средства и помагала:	видео записи, фотографије из живота Бранка Ћопића, инсерт из филма „Хајдучка времена“, Читанка за други разред основне школе са језичком културом и граматиком српског језика, картице за формирање група, наставни листићи, кутија, лаптоп, укрштеница, рјешења укрштенице на пану
Очекивани исходи Ученик може да:	<ul style="list-style-type: none"> – разумије и тумачи прочитани текст; – тражи објашњење ријечи којима не зна значење; – усмено изражава емоције након прочитаног текста; – искаже критички став о ликовима из текста и њиховим поступцима – препозна значај књижевних дјела Бранка Ћопића за српску књижевност.
ТОК РАДА	
Уводни дио часа: Радећи у паровима, ученици рјешавају укрштеницу одговарајући на питања. Њихов задатак је да раде заједно, договарају се око одговора који ће уписати у укрштеницу на свом наставном листићу. Када сви ученици заврше, наставник на зид учионице постави пано на којем се налази рјешење укрштенице. Ученици заједнички провјеравају тачност рјешења.	

Питања:

1. На великом одмору излазимо у ...
2. За писање потребна нам је ...
3. Ученици у мени носе књиге, ја сам ...
4. На ликовном користимо ...
5. Школска креда ми је друг, ја сам...

1.								
	2.							
			3.					
			4.					
5.								

Рјешење укрштенице:

1.	Д	В	О	Р	И	Ш	Т	Е
	2.	О	Л	О	В	К	А	
			3.	Т	О	Р	Б	А
			4.	Б	Л	О	К	
5.	Т	А	Б	Л	А			

Након што ученици ријеше укрштеницу, водимо разговор о школи некад и сад. На претходном часу су добили задатак да разговарају са одраслима о њиховој школи.

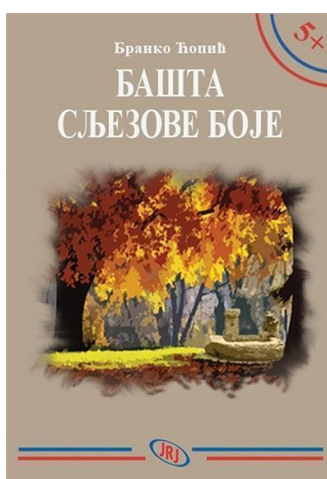
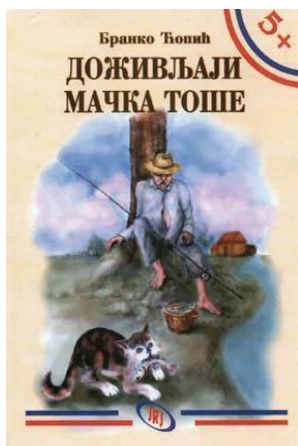
Најављујући садржај рада, наставник пише на табли наслов, а ученици у своје свеске.

„Први дан у школи“, Бранко Ћопић

Саопштавање биографских података о писцу Бранку Ћопићу

Нека од дјела Бранка Ћопића

Најава читања приче „Први дан у школи” и упознавање ученика са непознатим ријечима из текста.

бекнути – рећи, испустити ријеч, проговорити

клецање ногу – када нам се чини да нам се ноге тресу (од страха)

буљити – гледати у нешто или некога

умилно – мило, њежно

заселак – издвојени дио села

пророчанство – предсказање, када неко зна унапријед шта ће се догодити

Изражајно (интерпретативно) читање

И Чика Бранко је некада био ђак првак и овако је описао свој први дан у школи.

Читање приче "Први дан у школи", Бранко Ћопић

ПРВИ ДАН У ШКОЛИ

Рече мени учитељица: – Устани, мали!

Мени ноге клецају и ја буљим у њу, а цио разред ми се окреће.

– Како се зовеш?

– Бранко!

– А презиме?

Чудим се ја шта то она мене пита, шта је то презиме.

– Како се презиваш? – пита она гласније, мисли, ваљда, да сам глув.

Ја ћутим, ни да бекнем.

– Па како те зову? – рече учитељица сад некако умилно.

– Баја! – кажем ја.

– А како још?

– Кад се на мене наљуте, зову ме Бјелов.

– Чији си?

– Мамин! – одвалим ја на смијех цијелог разреда.

– Чији си још?

– Дједов! – опет ћу ја, а један дјечак устаде и рече:

– Молим, учитељице, он се зове Ћопић!

– Значи зовеш се Ћопић?! – упита учитељица и чека да ја потврдим.

– Јок! – кажем ја. – Не зовем се ја Ћопић, наша кућа се зове кућа Ћопића, и цио заселак.

– Иди бестрага! – на то ће учитељица. – Како си бистар сваки разред ћеш двије године учити. Ајд' сједи дрво на дрво!

То је био први разговор и мој први дан у школи. Али учитељичино пророчанство, на моју срећу, није се баш испунило.

Бранко Ћопић

Разговор о непосредном доживљају текста

Водити са ученицима кратак разговор ради изражавања првих утисака, запажања и доживљаја о тексту.

1. Да ли вам се свиђа ова прича? Зашто?
2. Који дио приче вам се највише допада? Зашто?
3. Каква осјећања буди ова прича у вама?
4. Шта вас је изненадило у овом тексту?

Након кратког разговора о дјелу показати ученицима слике школе и родне куће Бранка Ћопића у Хашанима.

ШКОЛА У ХАШАНИМА

РОДНА КУЋА БРАНКА ЋОПИЋА

Тихо, истраживачко и усмјерено читање

Ученици у себи читају текст, ради бољег разумијевања, проналажења непознатих ријечи и припреме за самосталну анализу текста.

Формирање група за самосталан рад

Након самосталног читања, подијелити ученике у групе и истакнути циљеве. Формирамо четири групе на начин да ученици из кутије извлаче картице различитих боја на којима пише назив групе. Формирају групу са онима који имају исту боју и име картице.

Називи група:

I ГРУПА – Школа

II ГРУПА – Учитељица

III ГРУПА – Бранко

IV ГРУПА – Ученици

Прије почетка рада група, заједно поновити како се ради у групи (радимо заједно, усаглашавамо се око одговора, уважавамо мишљење других...).

Анализа текста

Ученицима подијелити наставне листиће, дати упутства и нагласити колико имају времена за рад. Након што ученици усагласе одговоре, записују их у своје свеске.

Током рада наставник обилази групе, даје додатна објашњења уколико је то потребно.

Питања и задаци:

1. Мјесто радње: _____
2. Вријеме радње: _____
3. Главни лик: _____
4. Споредни ликови су: _____
5. О коме и о чему говори овај текст?
6. Шта је учитељица питала Бранка и да ли је он знао прави одговор?
7. Да ли се остварило учитељичино пророчанство да ће дјечак Бранко сваки разред двије године учити?

Када ученици заврше са радом, представници група извјештавају о раду своје групе и након анализе и усаглашавања одговора наставник их записује на табли. Рад свих ученика похвалимо заједничким аплаузом.

ПЛАН ТАБЛЕ:

(одговори и рјешења)

„Први дан у школи“

Бранко Ћопић

1. Мјесто радње: школа.
2. Вријеме радње: септембар, јесен, први дан у школи.
3. Главни лик: Бранко Ћопић.
4. Споредни ликови су: учитељица и ученици.
5. Овај текст говори о Бранку Ћопићу и његовом првом дану у школи.
6. Учитељица је питала Бранка како се презива, а он није знао прави одговор.
7. Учитељичино пророчанство да ће дјечак Бранко сваки разред двије године учити, није се остварило.

Завршни дио часа:

Инсерт из дјечијег филма *Хајдучка времена*, Бранко Ћопић и први дан у школи.

<https://www.youtube.com/watch?v=IKslukpYYx4>

Након гледања исјечка из филма са ученицима поновити значај дјела Бранка Ћопића.
Написати на табли наслов:

ХВАЛА ТИ ЧИКА БРАНКО...

Ученици самостално наводе зашто су му они данас захвални.

Домаћи задатак:

Истражити зашто је Бранко Ћопић знаменити српски писац? (одговоре написати у свеске) Илустрација дјела.

Литература:

1. Лекић, Ђ. (1993). *Методика разредне наставе*. Београд: Нова просвета
2. Мацура, С., Певуља, Д., Кубурић Мацура, М. и Вуковић, М. (2018). *Читанка за други разред основне школе са језичком културом и граматиком српског језика*. Источно Ново Сарајево: ЈП „Завод за уџбенике и наставна средства“ а.д.
3. Бранко Ћопић – фотографије великог писца
<https://www.youtube.com/watch?v=3pkHnos39Jg>
4. Инсерт из дјечијег филма ”*Хајдучка времена*”, Бранко Ћопић и први дан у школи.
<https://www.youtube.com/watch?v=IKslukpYYx4>

Српски језик, ликовна култура 2. разред

Наставне теме:	
Лектира Амбијент – сценски простор	
Наставни садржаји:	
„Јежева кућица“ Бранко Ћопић Идејна рјешења за израду маски Мотив – ликови из „Јежеве кућице“ Б. Ћопића	
Облици рада:	Фронтални, рад у групи, раду пару и индивидуални
Наставне методе:	Метода усменог излагања, метода наставног разговора, метода рада на тексту, метода писаних радова, метода илустрације и демонстрације.
Наставна средства и помагала:	Рачунар, видео бим, презентација у PowerPoint-у, табеле за евидентирање тачних одговора, наставни листићи, CD, платно, маказе, фломастери, дрвене бојице, темпера боје и љепило
Очекивани исходи	
Ученик може да:	
<ul style="list-style-type: none"> • разумије и тумачи прочитани текст; • пронађе објашњење ријечи којима не зна значење; • разликује главне и споредне ликове и њихове особине; • одреди ток, мјесто и вријеме радње; • издвоји уже цјелине и даје им наслове; • препозна основно осјећање и основну тему дјела; • искаже критички став о ликовима из текста и њиховим поступцима; • упозна значај књижевних дјела Бранка Ћопића за српску књижевност; • препозна маску одређене животиње; • се ликовно изрази користећи материјале истог или различитог поријекла; • на креативан начин прикаже израду маске; • процијени свој и радове других ученика; 	
ТОК РАДА	
СРПСКИ ЈЕЗИК	

Ученици добијају наставни листић на којем се налази укрштеница. Њихов задатак је да ријеше укрштеницу индивидуално.

Шумска животиња која има бодље
 Једно годишње доба
 Храна дивље свиње
 Плашљива шумска животиња
 Ноћна птица
 Младунче срне
 Опасне шумске звијери
 Станиште шумских животиња
 Мали вук
 Лукава животиња
 Врсте животиња које могу да лете
 Храна племените дивљачи

Када ријеше укрштеницу, наставник на зид учионице лијепи пано. Неколико ученика излази и нуди тачна рјешења, док остали ученици заједнички провјеравају тачност рјешења укрштенице. Рјешење укрштенице је назив лектире коју ће радити на данашњем часу.

Шумска животиња која има бодље
 Једно годишње доба
 Храна дивље свиње
 Плашљива шумска животиња
 Ноћна птица
 Младунче срне
 Опасне звијери
 Станиште шумских животиња
 Мали вук
 Лукава животиња
 Шумске животиње које лете
 Храна племените дивљачи

Укратко подсјећање на рад са претходног часа, рад на књижевном тексту „Јежева кућица“.

Користи се видео анимираног филма „Јежева кућица“.

<https://www.youtube.com/watch?v=pmBy9vHIGss>

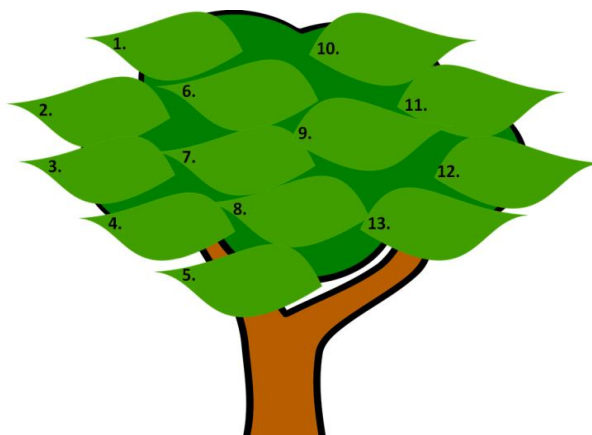
Затим ученике дијелим у групе тако што ће извучити листиће са именом групе (Јежурко Јежић, лисица, медвјед, вук, дивља свиња). Ученици бирају вођу групе и заједнички одговарају на питања, а затим одговоре записују на наставним листићима. Када заврше своје радове, од њих ћемо на паноу направити једну нову књигу. Док ученици раде наставник тихо пушта музику, обилази ученике и по потреби даје додатна упутства.

ГРУПА „ЈЕЖУРКО ЈЕЖИЋ“

Назив дјела: _____ Име писца: _____

Сљедеће дијелове текста „Јежеве кућице“ поредај редом како су се дешавале:

Код лијине куће	Вук
Славни ловац	Три галамције
Ноћ	Пред јежевом кућицом
Потјера	Јежев одговор
Лијино писмо	Медо
Растанак	Крај
Дивља свиња	

3. Напиши најмање пет особина које има Јежурко Јежић.

ГРУПА „ЛИСИЦА“

Допуни у празна поља податке који се траже:

Како изгледа јежева кућица у басни? Опиши је!

Која од следећих поука највише одговара овој басни? Заокружи тачан одговор.

- а) Пријатељи се у невољи познају
- б) Моја кућица, моја слободица!
- в) Ко другоме јаму копа, сам у њу упада

3. Заокружи слово испред тачног одговора.

Ово дјело је:

- а) басна у стиху
- б) басна у прози
- в) бајка

ГРУПА „МЕДО“

Следеће особине допиши ликовима из басне „Јежева кућица“: радознала, поводљив, вриједан, зао, разметљив, опрезан, мудра, лаковјеран, није цијенио своју кућу, вјеран, тврдоглав, сумњичав, мудар, радознао, скроман, неповјерљива, опрезан. Ако нека особина вриједи за више ликовима можете је дописати свакој од њих.

2. Шта се догодило са вуком и медом на крају басне?

---

3. Шта за тебе значи твој дом? _____

ГРУПА „ВУК“

Одговорите на следећа питања према наведеном правилу. Бацате коцкицу (за „не љути се човјече“ и одговарате на онај број питања који добијете на горњој страни коцкице. Ако се понавља одређени број, бацате док не добијете други број.

Зашто јеж своју кућицу назива дивном палатом?

Опиши изглед јежеве кућице.

Објасни јежеве ријечи „Увијек ћу вјеран остати теби, низашто ја те мијењао не би“.

Јеж каже да је његова кућица колијевка мека јер је _____.

Како објашњаваш јежеве ријечи „У теби живим без бриге, страха и бранићу те до задњег даха!“ _____.

Поука ове басне је: Треба вољети _____.

2. Лисица и дивља свиња на крају басне су:

- а) отишли да сложно живе
- б) завршили наопачке
- в) градили себи куће

ГРУПА „ДИВЉА СВИЊА“

У празна поља изрежи и налијепи сличице које се налазе испод табеле. Сличице приказују редослијед догађаја у басни „Јежева кућица“.

СЛАВНИ ЛОВАЦ	ЛИЈИНО ПИСМО	КОД ЛИЈИНЕ КУЋЕ	НОЋ	РАСТАНАК
ПОТЈЕРА	ВУК	МЕДО	ДИВЉА СВИЊА	ПРЕД ЈЕЖЕВОМ КУЋОМ
ТРИ ГАЛАМЦИЈЕ	ЈЕЖЕВ ОДГОВОР	КРАЈ		

У прилогу припремити илустрације за љепљење.

ИЗВЈЕШТАВАЊЕ ГРУПА:

Представници група презентују своје радове, остали чланови група их допуњавају. Након презентације представници група стављају своје радове на мјесто предвиђено за сваки рад. То је свезак од десет листова који чине једну цјелину. Ученици ће га моћи допуњавати и наредних часова кроз разне активности из ликовне културе.

Активност завршавамо слушањем и извођењем покрета уз пјесмицу „Боц, боц иглицама“ <https://www.youtube.com/watch?v=xR5RAWLHmEU>

ЛИКОВНА КУЛТУРА

1. корак:

Приказати неке примјере маски путем презентације. Да би маске биле што вјерније направљене, важно је напоменути разлику између изгледа главе животиња које се спомињу у басни. Обратити пажњу на боју длаке и крзна, на дужину њушке и изглед ушију. За израду маске животиња, биће вам потребан папир, платно или картон, водене

боје или темпере, канап или ластиш, маказе и љепило.

2. корак:

Ученици остају да раде у истим групама. (ЈЕЖУРКО ЈЕЖИЋ, ЛИСИЦА, ВУК, МЕДО И ДИВЉА СВИЊА). Од припремљеног материјала, размјењујући идеје и материјал за рад, ученици самостално започињу израду маске.

Учитељ их обилази, даје савјете, помаже у прављењу отвора за уста и очи. Када већина ученика заврши маску, бирају се најбоље маске ликова из басне. Ученици са маскама лисице и јежа читају по улогама дио текста под називом „Код лијине куће.“

3. корак:

Из сваке групе бирају се најуспјешније маске. Те маске ће ученици ставити у свезак који су направили на часу српског језика.

Литература:

Вилотијевић, М. и Вилотијевић, Н. (2008). *Иновације у настави*. Врање: Учитељски факултет.

Јовановић, М. (2016). *Утицај интегративне наставе на постигнућа ученика у настави природе и друштва у дијаспори* (докторска дисертација). Врање: Педагошки факултет Универзитета у Нишу.

Сузић, Н. И др. *Интерактивно учење*. Бањалука, Министарство просвјете РС

Бранко Ћопић Сликовница „Јежева кућица“

Иновације у настави – часопис за савремену наставу: Београд : Учитељски факултет

Методика наставе ликовне културе II део (2017.): Јагодина: Педагошки факултет

ТЕМА: ДОБРОЧИНСТВО И ЗАВЈЕШТАЊЕ

Подтема: Ктиторство и задужбинарство

Географија 9. разред

Наставна јединица:		
Регије Србије Регије Републике Српске и БиХ		
Тип часа: Понављање		
Кључне ријечи: Добročинство, завјештање, ктиторство, задужбинарство, манастири, Немањићи, национални идентитет.		
Циљеви часа	Образовни	Усвајање знања о најзначајним задужбинама Немањића и српским манастирима и њиховој распрострањености на Балкану
	Функционални	Развијање способности повезивања знања из географије са знањима из сродних наставних предмета (историје, вјеронауке, ликовне културе, музичке културе...) Развијање комуникације кроз самосталну обраду садржаја
	Васпитни	Развијање патриотизма и љубави према домовини и жеље за њеним упознавањем Развијање осјећања припадности и привржености сопственој нацији и култури, те очувању и његовању националног и културног идентитета
Исходи часа		Ученик може да: <ul style="list-style-type: none"> • мапира најпознатије српске средњовјековне задужбине - средњовјековне српске манастире у Србији, БиХ, Црној Гори и Хрватској • упоређује карактеристике манастира у БиХ и земаља у окружењу • анализира специфичност положаја православних манастира

Облици наставног рада	Индивидуални, фронтални, рад у пару
Наставне методе	Метод разговора, метода усменог излагања, метода илустрације и демонстрације
Наставна средства	Географска карта Балканског полуострва, географска карта БиХ, географска карта Србије и Црне Горе, атлас, уџбеник географије за 9. разред, плакат Задужбине Немањића, бим-пројектор, лаптоп, пројекционо платно, наставни листићи и нијеме карте
Корелација	историја, српски језик, музичка култура и ликовна култура
Литература	<p>Уџбеник географије за 9. разред, група аутора Милка Грмуша, Драган Уљаревић, Драган Јововић и Александар Рајић; Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Ново Сарајево, 2016.</p> <p>Република Српска -Туристички потенцијали, група аутора, др Рајко Гњато, мр Горан Трбић, др Драшко Маринковић, мр Обрен Гњато, мр Милимир Лојовић; Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2005.</p> <p>Интернет: http://www.spskimanastiri.com/ http://spc.rs/sr</p>

Структура наставног часа

Етапа часа	Облик рада	Метод рада
Први дио часа	Фронтални, индивидуални	Метод разговора
Други дио часа	Рад у пару	Метод разговора
Трећи дио часа	Рад у пару и индивидуални	Метод усменог излагања, метод илустрације и демонстрације

Ток часа

Активности ученика	Активности наставника
Први дио часа	

<p>Активно учествују у разговору са наставником</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Наставник формира парове по принципу једна клупа један пар. • Тражи од ученика да му објасне значење ријечи - добротворство, завјештање, ктиторство и задужбине. • У разговору са ученицима наставник прави увод користећи плакат на коме су приказане задужбине Немањића. На основу раније стечених знања из историје и вјеронауке ученици наводе најзначајније задужбине Немањића на територији Србије, српске манастире на простору данашње Хрватске, Црне Горе и БиХ и Републике Српске. • Наставник истиче циљ часа и мотивише ученике за рад. За сваки пар су припремљени наставни листићи са задатком.
<p>Други дио часа</p>	
<p>Рад у пару</p> <p>Ученици у паровима раде и истражују користећи уџбеник и интернет те на основу тога израђују мапу ума и на нијемој карти означавају задужбине и манастире, те се припремају за излагање пред одјелењем.</p>	<p>Наставник прати рад ученика, усмјерава и по потреби даје додатна упутства</p>
<p>Завршни дио часа</p>	
<p>Један од парова, који су имали исти задатак излажу, а остали парови, који су имали исти задатак по потреби допуњују њихово излагање.</p> <p>Затим слиједи квиз у којем парови наизмјенично одговарају на питања.</p>	<p>Наставник прати излагање ученика, а на завршетку излагања врши провјеру степена усвојености знања помоћу кратког квиза припремљеног у Power Pointu.</p> <p>Након квиза наставник даје упутства за домаћи задатак</p>
<p>Умјесто записа на табли служе мапе ума које су ученици урадили.</p>	
<p>Домаћи задатак</p>	<p>Ученицима за домаћи задатак дати да по слободном избору изаберу неку задужбину (установу, грађевину, мост, манастир...) да истраже и напишу укратко најважније о тој</p>

	задужбини.
<p>Прилози уз припрему (шеме, радни листићи)</p> <p><u>Наставни листићи са задацима за рад у паровима:</u></p> <p>1. и 9. пар, задатак: Направити мапу ума о српским манастирима на територији Србије</p> <p>2. и 10. пар, задатак: На нијемој карти Србије учртати најзначајније српске средњовјековне манастире</p> <p>3. и 11. пар, задатак: Направити мапу ума о српским манастирима на територији Републике Српске и БиХ</p> <p>4. и 12. пар, задатак: На нијемој карти Републике Српске и БиХ учртати најзначајније српске средњовјековне манастире</p> <p>5. и 13. пар, задатак: Направити мапу ума о српским манастирима на територији Црне Горе</p> <p>6. и 14. пар, задатак: На нијемој карти Црне Горе учртати најзначајније српске средњовјековне манастире</p> <p>7. и 15. пар, задатак: Направити мапу ума о српским манастирима на територији Хрватске</p> <p>8. и 16. пар, задатак: На нијемој карти Хрватске учртати најзначајније српске средњовјековне манастире</p>	

Подтема: Завјештање језика

Музичка култура, српски језик и ликовна култура 5. разред

Модел наставе:	Интегрисана настава
Наставне теме:	Извођење музике: пјевање, свирање, покрет и увођење у основе музичке писмености. Пјевање пјесме: „Пјесма о Светом Сави - Растко“ Војислав Илић
	Култура изражавања Причање на основу сјећања
	Боја, маса, површина и волумен

	Говорна и писмена вјежба
Наставне методе:	Метода разговора, демонстрације, метода играња улога, метода писмених радова, метода рада на тексту
Облици рада:	Фронтални, рад у групи, рад у пару и индивидуални
Наставна средства и помагала:	CD, уџбеник, рачунар, видео бим, презентација у Power Point-у, свеске, наставни листићи, Музичка култура за 5, разред, припремљени листови за писање писмене вјежбе, туш, држало, перце, наливперо, картон, шибице, чачкалице, дугмићи, сјеменке, љепило, колаж папир и глинамол
<p>Очекивани исходи</p> <p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> – упозна музичко благо свог народа; – доживи пјесму и научи је пјевати по нотама и слуху; – слуша и пјева пјесме домаћих композитора; – ученик може да прецизно изражава своје мисли и користи се аргументима; – преприча садржај у складу са програмским захтјевима; – пише састав уредно и читко уважавајући основну структуру (увод, главни дио, завршни дио); – препозна боју, површину, масу, волумен и простор; – самостално представи карактеристичне облике у простору; – наведе највеће српске задужбинаре и њихове задужбине на просторима српских земаља. 	
ТОК РАДА	
<p>1. корак:</p> <p>О Светом Сави много тога знамо. Знамо да је његово свјетовно име Растко Немањић и да је био најмлађи син Стефана Немање, оснивача лозе Немањића и његове жене Ане. Са 17 година је напустио очев двор и отишао у манастир на Свету Гору. Тамо се замонашио и добио име Сава. Свети Сава је први српски архиепископ, залагао се за самосталност српске цркве. Био је први српски писац. Оснивао је многобројне манастире и при манастирима школе и болнице. О Светом Сави постоје многобројне пјесме и приче, како у народној, тако и ауторској књижевности.</p>	

Свети Сава

(око 1175 – 1236)

У вријеме Светог Саве, музика је настајала и изводила се првенствено у цркви, а Свети Сава је први унио елементе народне музике у црквено појање.

Данас ћемо научити да пјевамо свечану пјесму која је посвећена Светом Сави „Ко удара тако позно“ или „Пјесма о Светом Сави - Растко“ коју је написао српски пјесник Војислав Илић. У пјесми је описао преломни тренутак када је Свети Сава у 17. години живота, са руским калуђерима, напустио двор свог оца и кришом отишао на Свету Гору. Музички аутор ове пјесме је непознат.

2. корак:

Војислав Илић

(1862 – 1894)

„Пјесма о Светом Сави – Растко“
или
„Ко удара тако позно“

Ученици слушају пјесму коју прати и спот са сликама манастира и задужбина породице Немањић.

<https://www.youtube.com/watch?v=AqrW5kBWgvo>

Након слушања пјесме слиједи краћа психолошка пауза и краћи разговор о пјесми.

Ученици још једном читају пјесму (удбеник Музичке култура стр. 94) након чега треба објаснити све ријечи из пјесме које су дјечи непознате.

Мање познате ријечи:

позно – касно;
тавно – мрачно;
клонути – малаксати, изгубити снагу;
крепка - чврста, снажна, здрава;
порфира - пурпурна тканина којом се огрћу владари;
настојник - чувар
влас- коса

3. корак:

Анализирајући нотни запис уочавамо да је пјесма написана у четворочетвртинском такту, да пјесму пјевамо умјереним темпом (*модерато*) и да се сваки други стих у строфи током пјевања понавља (*референ*).

Пошто је пјесма дуга, веома често се на јавним наступима изводи краћа верзија пјесме.

Репродуковањем прве строфе уз ритмичку пратњу, тапшањем длана о длан, ученици се укључују у мелодијско усвајање пјесме у цјелини. Слајдове са стиховима пјесме прате фотографије манастира задужбина Светог Саве и његове породице.

У свакодневном говору под задужбином се обично сматра здање или установа изграђена добровољним прилогом једне или више утицајних особа. Свака задужбина има своју посебну намјену и циљеве што је одређено вољом задужбинара.

**Ко удара тако позно, у дубини ноћног мира,
На капији затвореној, светогорског манастира?**

**„Већ је прошло тавно вече, и нема се поноћ хвата
Седи оци калуђери, отвор' те ми тешка врата.**

Светлости ми душа хоће, а одмара слабе ноге,
Клонуло је моје тело, уморне су моје ноге.

Ал' је крепка воља моја, што ме понас вама води,
Да посветим живот роду, отаџбини и слободи.

Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру,
И сад ево светлост тражим, у скромноме манастиру.

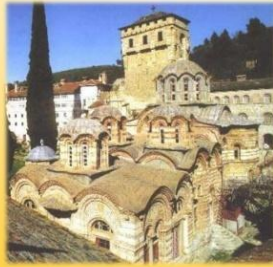
Отвор'те ми часни оци, манастирска тешка врата,
и примите царског сина, к'о најмлађег свога брата“

За руку га старац узе, пољуби му чело бледо,
а кроз сузе прошапута: Примамо те мило чедо.“

Векови су прохујали, од чудесне оне ноћи,
векови су прохујали и многи ће јоште проћи.

Ал' то дете јоште живи, јер његова живи слава,
Јер то дете беше Растко, син Немањин Свети Сава!

Пјесма се увјежбава пјевајући групно, само дјевојчице, само дјечаци и соло по избору ученика.

Мелодијска обрада пјесме завршава се заједничким хорским пјевањем пјесме уз музичку подлогу. <https://www.youtube.com/watch?v=c8xoZKZUIC4>

4. корак:

Слиједи понављање тонских трајања нота и пауза. Ученици добијају наставни листић са ритмичком допуњаљком у трочетвртинском и четворочетвртинском такту у којој је неколико тактова остало непопуњено. Ученици треба да допуне изостављене тактове нотама и паузама водећи рачуна о трајању такта.

Пауза (5 минута)

5. корак:

Из „Пјесме о Светом Сави“ могли смо да закључимо о којем догађају наше историје пјесма говори.

- Које личности су свједочиле том догађају? Да ли је пјесник свједочио овом догађају?
- Гдје се одвијала радња?
- Ко је лично доживио тренутак описан у пјесми?
- Покушајте да замислите принца Растка који бјежи из свог двора у намјери да се

замонаши. Која осјећања се у њему смјењују? Објасните их!

- Још једна особа је имала јака осјећања у овом тренутку. Објасни!
- Разговарајући о овом догађају утврдили смо да је он за неке ликове из пјесме представљао и снажан доживљај.

Прочитајте текст пјесме у себи и црвеном бојом подвуците стихове који се односе на говор принца Растка, плавом бојом стихове који се односе на говор старог игумана и жутом бојом стихове које говори писац као посматрач догађаја.

Након самосталног рада ученици читају текст по улогама (Растко, игуман и писац).

6. корак

Ученике подијелити у 6 група: ЉУБАВ, ВЈЕРА, НАДА, ПРАШТАЊЕ, МОЛИТВА и СВЈЕТЛОСТ.

Ученицима подијелити наставне листиће са задацима:

1. група (ЉУБАВ):

- Пронађи и препиши епитете из пјесме који описују вријеме радње.
(*ноћни мир, тавно вече, чудесна ноћ, нема поноћ, ноћ црна*)
- Усмено и својим ријечима испричај догађај који се збио у пјесми као да си ти у улози пјесника.

2. група (ВЈЕРА):

- Пронађи и препиши епитете које је принц Растко рекао о себи и својим осјећањима.
(*слабе ноге, уморне ноге, крепка воља, царски син, најмлађи брат*)
- Усмено и својим ријечима испричај доживљај који се збио у пјесми као да си ти у улози принца Растка.

3. група (НАДА):

- Пронађи и препиши епитете који се односе на изглед манастира.
(*затворена капија, светогорски манастир, тешка врата, скромни манастир, манастирска*

тешка врата, свети храм)

- Усмено и својим ријечима испричај доживљај који се збио у пјесми као да си ти у улози настојника тј. старог монаха.

4. група (ПРАШТАЊЕ):

- Пронађи у пјесми и напиши које су биле жеље и циљеви принца Растка када је дошао пред капију манастира.

(да му отворе врата да се одмори, да посвети живот роду отаџбини и слободи, тражи свјетлост у скромноме манастиру, да га приме као најмлађег брата)

- Усмено и својим ријечима испричај доживљај који се збио у пјесми као да си ти у улози принца Растка.

5. група (МОЛИТВА):

- Пронађи и препиши епитете из пјесме који описују принца Растка како га је видео стари монах.

(безазелено босо дете, високо бледо чело, помршене густе власи, узвишено чело, божанствена мудрост)

- Усмено и својим ријечима испричај доживљај који се збио у пјесми као да си ти у улози настојника тј. старог монаха.

6. група (СВЈЕТЛОСТ):

- Пронађи и препиши стихове којима пјесник дочарава звукове у тишини ноћи када се збио овај догађај.

*(Ко удара тако позно у дубини ноћног мира,
Зашикрипаше тешка врата, и на њима сова прну
и с ' крештењем разви крила и склони се у ноћ црну)*

- Усмено и својим ријечима испричај догађај који се збио у пјесми као да си ти у улози писца.

Рад ученика у групама

7. корак:

Презентација урађених задатака.

(причање догађаја, доживљаја из различитих улога)

ПАУЗА (15 минута)

8. корак:

Ученицима најавити да ће сада самостално написати састав на тему:

Причање на основу сјећања

Ова писмена вјежба ће бити посебна из још једног разлога зато што ћете је писати на посебно припремљеним папирима, тушем, држалом, перцем или наливпером.

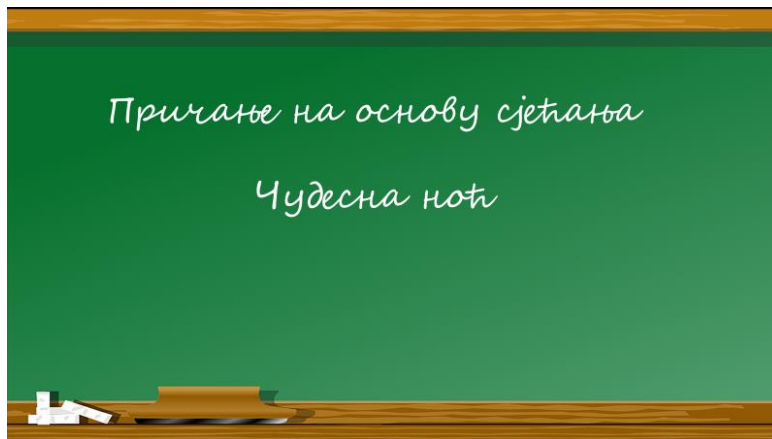
Листови папира изгледају као да потичу из неког давног времена (припремљени су тако да су премазани мјешавином кафе и чаја, осушени, а затим искрзани пламеном свијеће, тако да

одају утисак старости.

Ученици ће лијепим рукописом исписати странице сјећања на догађај описан у пјесми.

Ученици се могу слободно определијелити да пишу доживљај из улоге принца Растка, старог игумана или напишу догађај из угла пјесника. Наслов текста ће бити „Чудесна ноћ“.

Самосталан рад ученика.

9. корак:

Читање најуспјешнијих ученичких радова. Од најљепше исписаних страница направимо дио тематске изложбе под називом **ДОБРОЧИНСТВО И ЗАВЈЕШТАЊЕ**.

ПАУЗА (5 минута)

10. корак:

Током свог живота принц Растко, Свети Сава, сав новац који је добијао од браће и родитеља даривао је за изградњу манастира, цркава, конака за монахе, винограда око манастира гдје су монаси радили и читавих градова гдје су живјели људи, мирјани. На свом путовању у Јерусалим, осим што је зидао цркве и конаке за монахе који се нађу у путу, сазидао је и манастир на брду Сион, и купио кућу у којој се одржала Тајна вечера Исуса Христа са апостолима. Платио ју је сувим златом и сребром.

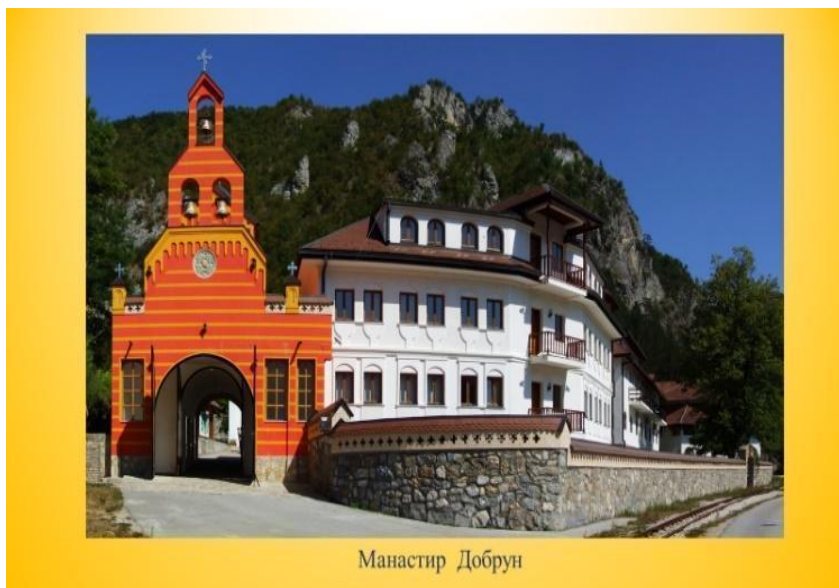
Особа која из својих средстава сазида цркву, манастир или неку другу задужбину зове се **КТИТОР**. У владарској лози Немањића је било доста ктитора који су подизали своје задужбине.

КТИТОР - особа која из својих средстава сазида цркву, манастир или неку другу задужбину.
У владарској лози Немањића је било доста ктитора који су подизали своје задужбине

ЗАДУЖБИНА - у свакодневном говору под задужином се обично сматра здање или установа изграђена добровољним прилогом једне или више утицајних особа. Свака задужбина има своју посебну намјену и циљеве што је одређено вољом задужбинара.

Познато је да је и у прошлости БиХ било владарских породица које су били ктитори. Један од најстаријих манастира је манастир Добрун код Вишеграда из 1343. године. Подигао га је

жупан Прибил са синовима Стефаном и Петром. Манастир је имао више од 700 монаха.

Након 15. и 16. вијека нису се више градили такви манастири. У то вријеме Босна је била под турском влашћу, а градњу манастира није могао преузети народ на себе јер нису имали новаца. Народ је градио мање цркве, цркве брвнаре, а ктиторство би се подијелило међу онима који су могли да помогну мало више од осталих.

Тако је и данас, неко дарује новац за црквена врата, неко за прозоре, звоник, осликавање цркве, неко за иконостас, а неко бесплатно ради на изградњи цркве. Донатором се сматра сваки човјек који је од срца даровао и приложио за цркву.

Данас ћемо научити како можемо и ми постати ктитори, добротинитељи и како да допринесемо чувању наше вјере и хришћанства.

11. корак:

Подјела ученика у 5. група.

Напомена: Ученици су раније добили задатак који материјал да припреме и донесу на наставу.

Једној групи ученика је сугерисано да излију гипсане плоче код куће и да их донесу у школу.

I група:

Ученици ће правити манастирска врата.

(потребни материјал: картон, шибице, чачкалице, дугмићи сјеменке, љепило ...)

Ученици ће изрезати облик манастирских врата, а затим ће лијепљењем различитих материјала организовати композицију.

1. група
МОНАСТИРСКА ВРАТА
Потребни материјал : картон, шибице, чачкалице, дугмићи, сјеменке, љепило ...
Ученици ће изрезати облик манастирских врата, а затим ће лијепљењем материјала организовати композицију.

Врата православних манастира

II група:

Ученици ће прави звоник.

(потребан материјал: глиномол, чачкалице, темпера боје)

Ученици ће од глиномола обликовати црквена звона, украсити их орнаментима и обојити.

2. група
ЗВОНИК
Потребни материјал : глиномол, чачкалице, темпера боје ...
Од глиномола обликуј црквено звоно, украси га орнаментима и обоји.

III група:

Ученици ће правити фреске.

(потребан материјала: гипсане плоче и темпера боје)

Ученици ће сликати иконе светаца по сопственом избору.

IV група:

Ученици ће правити иконостас.

(потребни материјал: картон, боје, љепило, маказе, скалпел, глитери и сл.)

Ученици ће на картону нацртати, а затим изрезати облик иконостаса који има троје врата која се могу отварати, а затим ће га исцртати ликовима светаца и украсити орнаментима.

V група:

Ученици ће правити модел цркве или манастира.

(потребан материјал: картонске кутије различитих облика и величина, бијели папир за замотавање, темпере, маказе љепило ...)

Чланови групе ће правити једну цркву или манастир лијепљењем кутија, а затим ће осликавати фасаду, прозоре кров итд.

5. група

ЦРКВА или МАНАСТИР

Потребни материјал : картон ске кутије различитих облика и величина, бијели папир за замотавање, темпера, маказе , љепило.

Чланови група ће правити једну цркву или манастир љепљењем кутија, а затим ће осликати фасаду, прозоре, кров итд.

12. корак:

Самосталан рад у групама.

13. корак:

Естетска анализа и процјена

Допуњавање тематске изложве ДОБРОЧИНСТВО и ЗАВЈЕШТАЊЕ ликовним радовима ученика.

Литература:

Др Биљана Љ.Мандић, мр Младен Матовић: Музичка култура за 5. разред основне школеЗавод за уџбенике и наставна средства Источно Сарајево

Група аутора: Свети Сава принц и просвјетитељ Цетиње - Београд Издавачка кућа Светигора

<https://www.youtube.com/watch?v=AqrW5kBWgvo>

<https://www.youtube.com/watch?v=c8xoZKZUIC4>

ТЕМА: СРБИ КРОЗ ИСТОРИЈУ И СРПСКИ ГЕОПРОСТОР

Подтема: Туристичка географија

Природа и друштво, ликовна култура, српски језик, музичка култура 4. разред

Модел наставе:	Интегрисана настава
Наставне теме и садржаји:	<p>Дјелатности људи условљене природним богатствима, временским приликама и потребама Трговина, угоститељство и туризам</p> <p>Преобликовање материјала или предмета њиховим спајањем Израда сувенира</p> <p>Правопис Велико слово у писању географских појмова</p> <p>Слушање музике Народне додолске пјесме</p>
Облици рада:	Фронтални, рад у групи, рад у пару и индивидуални
Наставне методе:	Метода наставног разговора, метода писаних радова, метода усменог излагања, метода илустрације, метода демонстрације, метода практичних радова.
Наставна средства и помагала:	Уџбеник Природа и друштво за четврти разред; географска карта Републике Српске, наставни листићи са задацима, презентација, брошуре туристичких дестинација, хамер, љепило, маказе, свеска, оловка, црвена бојица, глинамол, темпере, пластелин, фломастери, примјери сувенира, Музичка култура за 4. и 5. разред основне школе, кајданка, текст додолске пјесме, наставни листић - квиз.
Очекивани исходи Ученик може да:	<ul style="list-style-type: none"> – разликује унутрашњу и међународну трговину; – уочава везу угоститељства и туризма;

- разликује бањски и планински туризам;
- наведе туристичке дестинације Републике Српске;
- користи материјал, комбинује га и преобликује;
- ликовно се изрази користећи различите материјале;
- креативно представи и изради сувенир једне од туристичких понуда Републике Српске;
- исправно употребљава велико слово у писању вишечланих географских појмова и културно - историјских споменика из Републике Српске;
- изводи научене народне пјесме;
- прошири знања о народним пјесмама;
- изводи обредну народну пјесму из свог крај - додолске пјесме и игре.

ТОК РАДА

ПРИРОДА И ДРУШТВО

1. корак

На клупама у учионици (прије уласка ученика) је одложене туристичке брошуре.

Уласком у учионицу ученици запажају на својим клупама нови материјал са живописним сликама. Ученицима објаснити да погледају и прелистају брошуре и повести разговор о њиховом садржају. Ученичку заинтересованост за слике и садржаје настављамо игром асоцијација (уз ППТ презентацију). Игром асоцијација и отварањем поља, почевши од првог, долазимо до рјешења сваке колене, а затим и до коначног рјешења.

РАФТИНГ НА РИЈЕЦИ ВРБАС	РУДНИК ЉУБИЈА	ПОПОВО ПОЉЕ	БАЊА ДВОРОВИ
СЛАПОВИ У КРУПИ НА ВРБАСУ	НАЦИОНАЛНИ ПАРК КОЗАРА	ЛЕОТАР	МАЈЕВИЦА
ТВРЂАВА КАСТЕЛ	САНА	ТРЕБИШЊИЦА	САВА И ДРИНА
БАЊА ЛУКА	ПРИЈЕДОР	ТРЕБИЊЕ	БИЈЕЉИНА

Рјешењем колона и коначним рјешењем најављујемо данашњи рад:

„Утврђивање и проширивање знања о туристичким дестинацијама Републике Српске“.

2. корак

Активност наставити разговором о трговини, врсти трговине, туризму, природним богатствима и туристичким дестинацијама.

Трговина: дјелатност која обухвата размјену тј. куповину и продају робе (унутрашња и међународна).

Све што потиче из природе називамо природним богатствима (бројне равнице са плодним земљиштем, шуме, пашњаци, ријеке и језера, планине, рудно благо, минералне воде и природне љепоте).

Туризам је грана привреде која се бави организовањем путовања ради одмора, разоноде, лијечења, рекреативности. Мјеста са развијеним туризмом називају се туристичке дестинације.

Природна богатства и туристичке дестинације у Републици Српској (презентација)

- Бања „Врућица“ код Теслића;
- Бања „Слатина“ и „Лакташи“ у Лакташима;

- Бања „Губер“ код Сребренице;
- Бања „Дворови“ код Бијељине.

Бање подразумијевају мјеста која служе да би се људи лијечили помоћу љековитих вода које извиру на том подручју. Многи људи долазе у бање ради рекреације, одмора али првенствено због лијечења – бањски туризам.

Ниске планине: Козара, Мајевица, Мотајица, Озрен, Требовац.

Средње високе планине: Мањача, Чемерница, Јавор, Романија, Јахорина.

Високе планине: Маглић, Волујак, Лелија, Зеленгора.

Планине имају густу шуму, здраву планинску климу и чист ваздух, те се на њима развија планински туризам. Током љета људи одлазе у планине које им служе као „ваздушне бање“ тј. љечилишта за плућа, крвоток, општу физичку способност.

Скијалишта привлаче велики број туриста. Наша најпознатија “зимска љепотица“ је планина Јахорина.

Национални парк „Козара“ код Приједора.

Национални парк „Сутјеска“ код Фоче.

Сачувана и заштићена природна богатства са много извора здраве, питке воде и разноврсним биљним и животињским свијетом. Културно - историјски споменици Козара и Тјентиште свједоче о ратним страдањима на нашим просторима током Другог свјетског рата.

Пограничне ријеке Сава и Дрина.

Остале значајне ријеке: Врбас, Босна, Требишњица, Сана, Укрина, Уна, Техотина. Ријечни туризам - рафтинг на ријекама Дрини и Врбасу.

Занимљивост

Дајак – врста чамца која се користи на ријечи Врбас на подручју града Бања Лука. Чамца се раније користио првенствено у трговачке сврхе, гдје се путем Врбаса превозила роба са обале на обалу, али и узводно и низводно. Облик чамца је прилагођен ријечи Врбас, њеној брзини, стјеновитим обалама и дубини. Дужине је од шест до девет метара, а ширина зависи од намјене. Овај чамца је некада представљао статусни симбол власника и посједовале су га само имућније, богатије породице.

Врбаски чамца - дајак је дубоко укоријењен у културно наслеђе Бања Луке.

Угоститељство је повезано са туризмом јер пружа услуге туристима као што су рад хотела, ресторана, посластичарница. Да би туристи долазили у посјету туристичким дестинацијама неопходне су трговине и угоститељски објекти са својим услугама.

3. корак

Подјела ученика у пет хетерогених група, просторни размјештај и давање упутстава за рад. Сваки ученик испред себе треба да има географску карту Републике Српске. Ученици ће добити наставни лист са задацима. Одговор на задатке ученици проналазе у уџбенику, брошури, на географској карти и уз помоћ наставника.

Након урађених писмених одговара ученици ће из добијене брошуре са почетка часа изрезати фотографије туристичких дестинација које одговарају њиховим задацима (нпр: бање, ријеке, планине...). Изрезане фотографије лијепе на свој лист, а затим и на велики разредни пано.

Припремити пано са називом „Туристичке дестинације Републике Српске“.

1. група – Бање Републике Српске - бањски туризам

Задатак:

- Навести најмање четири бање у Републици Српској!
- Објаснити чему служе бање и који им је главни природни ресурс!
- Шта подразумемијева бањски туризам?

2. група - Планине Републике Српске – планински туризам

Задатак:

- Навести ниске, средње и високе планине у Републици Српској!
- Објаснити изглед и значај шума за човјека!
- Навести активности које људи спроводе на планинама током љета и зиме!

3. група – Национални паркови Републике Српске

Задатак:

- Која су два најпознатија Национална парка у Републици Српској?
- Какав је биљни и животињски свијет на овим просторима?
- О чему свједоче споменици?

4. група – Ријеке Републике Српске

Задатак:

- Написати значајне ријеке у Републици Српској (пограничне посебно нагласити)!
- Навести активности на ријекама!

5. група – Угоститељство

Задатак:

- Како је угоститељство повезано са туризмом?
- Написати угоститељске објекте и објаснити њихову улогу у туризму!

4. корак

Самостални рад група. Скреће се пажња ученицима на договарање, уважавање одговора свих ученика, тимски рад. Наставник обилази сваку групу, даје савјете, помаже у рјешавању задатака и начину доласка до одговора, проширује ученичке одговоре новим, занимљивим подацима.

5. корак

Извјештавање група и приказ слика на слајдовима. Представник групе излази пред географску карту, проналази и показује дестинација на карти.

Извјештај група прати презентација.

6. корак

Сазнајмо заједно више (уџбеник)

- Република Српска користи основну новчаницу под именом конвертибилна марка. Скраћено је пишемо КМ (великим штампаним словима).
- Трговати је скоро немогуће без новца. Некада су људи размјењивали своја добра, производе који су им били вишкови. Затим се размјена претворила у трговину, плаћањем и препродајом робе трговци су почели да зарађају и да им вишак буде претворен у новац.
- Реклама - рекламирати се може на свим јавним мјестима (тв, интернет, плакат, летак). Рекламирају се разна мјеста, производи и услуге. Путем реклама људи се најбрже интересују за туристичке дестинације и желе да их посјете.

7. корак

Кроз читање тачних и нетачних тврдњи провјерити усвојеност знања код ученика. На тачну тврдњу ученици помоћу двије бојице показују слово Т, а за нетачну тврдњу обрнуто.

- Трговина се одвија само унутар једне државе.
- У бање одлазимо ради лијечења, разоноде, одмора.
- На планине идемо само кад је зима – ради скијања.
- Дајак чамац је карактеристичан за ријеку Саву.
- НП „Козара“ се налази на територији града Приједора.
- За добар туристички садржај једног мјеста неопходни су угоститељски објекти и трговине.
- Туристима није важна добра услуга у хотелима и ресторанима, него туристичка дестинација једног мјеста.

Сваку тачну и нетачну тврдњу потребно је образложити.

8. корак: Домаћи задатак за ученике: Направити туристичку рекламу свог мјеста.

ЛИКОВНА КУЛТУРА

Разговор о сувенирима

Показати ученицима примјере сувенира.

Разговарати са њима гдје су видјели сувенире; како изгледају; шта је представљено на сувенирима; да ли знају чему служе; да ли су некада добили сувенир?

Главни дио часа:

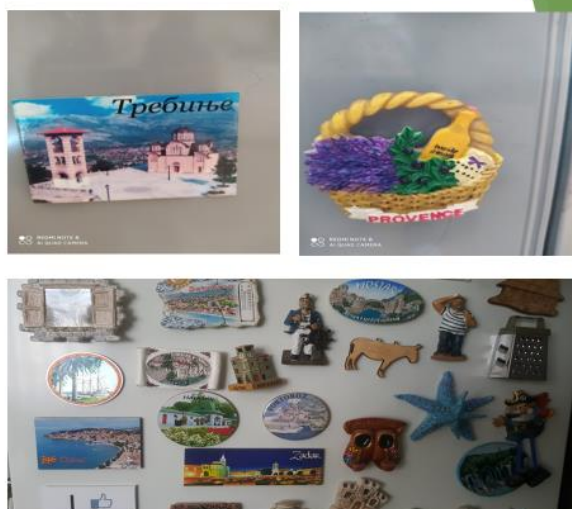
СУВЕНИРИ могу бити од дрвета, пластике, гипса, метала. Боје и слике на сувенирима су обично јаке и живописне. Сувенири могу да стоје на нашим полицама, да висе на зиду, да буду причвршћени и помоћу магнета или магнетне траке. У свим туристичким мјестима постоје трговине у којима се продају разни сувенири. На сувенирима су приказани садржаји који представљају то мјесто.

Најавити ученицима да ће на часу ликовне културе израђивати сувенире на којима ћемо приказати једну туристичку дестинацију наше Републике Српске, али ће се прво упознати са врстама сувенира.

Показати ученицима сувенире које је наставник припремио за час. Свака група добија по примјер сувенира, посматра његов облик, материјал, закључује начин израде. Приједлог је да сувенири буду од: стакла, пластике, дрвета, керамике, метала.

Приказ фотографија (презентација)

Сувенири – магнети

Сувенири од дрвета

Ученици и даље сједе у групама као што су били на часу природе и друштва и утврђујемо да су једна група бање, друга група планине, трећа културно – историјски споменици, четврта ријеке, а пета група угоститељство. Свака група израђује сувенире за своју туристичку дестинацију.

Припремити глинамол као основни материјал за рад. Уколико је неко од ђака донио пластелин може да ради и са овим материјалом. На клупе ставити лист новинског папира да се не би глинамол залијепио и осушио на дрвеној површини.

Слиједите упутства за рад:

- Осмислити изглед сувенира;
- Припремити један комад глиномала;
- Обликовати га у жељени облик (круг, квадрат, потковица, корпа, дашчица, тањир,

шоља, чаша, пепељара, дајак-чамац);

- У зависности да ли ученици желе да сувенир стоји на полици, фрижидеру или да виси ради сљедеће кораке: прави постоље од глинамола; прави једну рупицу помоћу чачкалице за шпагу или ставља магнет помоћу љепила;
- Сачекати да се мало осуши израђени облик, а онда помоћу танке четкице и темпера наликати један туристички мотив (бање, ријеку, НП Козару, Кастел, Јахорину, дајак или исписати једну од најчешћих порука на сувенирима „Поздрав из...“

Самостални рад ученика у групама

Помагати ученицима, сугерисати и усмјеравати их у раду.

Изложба сувенира у учионици, естетска процјена радова. Изложба у холу школе.

Изложба сувенира у учионици, естетска процјена радова. Изложба у холу школе.

СРПСКИ ЈЕЗИК

1. корак

На овом часу ученици сједе у пару.

Најавити да и даље настављамо причати о туризму. Питати ученике: Да ли знају ко је туристички водич? Чиме се он бави? Да ли су некада имали прилике да виде тј. чују туристичког водича? Да ли знају чему служи брошура?

Након ученичких одговора објаснити улогу туристичког водича, брошуре, туристичке организације у промоцији туристичког мјеста.

2. корак

Поновити правила писања и употребе великог слова у географским називима:

- географски називи насеља пишу се великим почетним словом – у вишечланим називима градова и села свака ријечи се пише великим словом;
- називи ријека, језера и мора, планина, брда и равница пишу се великим почетним словом (прва ријеч и уколико постоји властито име као остале ријечи у самом називу);
- називи културно – историјских споменика и вјерских објеката пишу се великим почетним словом (прва ријеч и уколико постоји властито име као остале ријечи у самом називу).

3. корак

Ученицима подијелити наставне листиће и образложити задатак. У реченицама на датом листићу погрешно су написани географски појмови, а ученици ће, радећи у пару, прочитати садржај листића, уочити намјерно начињене грешке и договорити се шта би требали исправити.

1. пар

Природна богатства републике српске су њене познате планине: зеленгора са орловачким језером, маглић, трескавица и познати зимски центри јахорина и козара.

2. пар

У сјеверном и сјевероисточном дијелу протежу се плодне равнице семберија, лијевче поље, ивањско поље, а на самом југу у херцеговини доживјећете незаборавни поглед на непрегледно попово поље, планину леотар и град требиње који се пружа од манастира грачаница.

3. пар

Сјеверозападни дио републике српске краси нови град на обалама ријека уне и сане, приједор са националним парком козара, мркоњић град са језером балкана.

4. пар

У крајишкој љепотици бањалуци шетаћете тврђавом кастел, обалама ријеке врбас, посјетити храм христа спаситеља и манастир крупа на врбасу.

5. пар

Источни дио се поноси вишеградом који туристима нуди шетњу старим мостом на ријечи дрини, андрићградом и посјету српском манастиру добрун.

2. корак

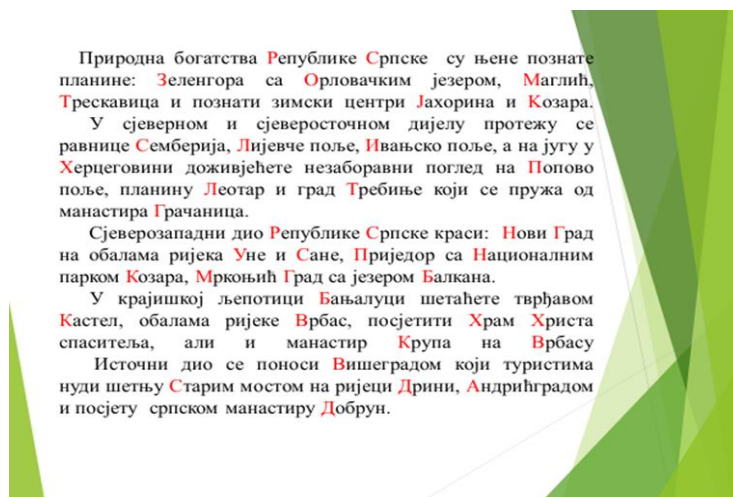
Након читања и краћег договарања парови који имају исти садржај усмено износе своја запажања о уоченим грешкама и извјештавају како би требало правилно написати.

3. корак

Ученицима се предочи слајд са обједињеним текстом у коме су намјерно написане грешке (презентација). Задатак за ученике је да уоче све грешке у тексту, воде рачуна о примјени правила писања великог слова и у своје свеске тачно препишу текст. Вријеме за преписивање ће бити ограничено на 20 минута. Ученици приступају раду.

4. корак

Након истека предвиђеног времена ученицима приказати слајд на којем је текст правилно написан, а велико слово истакнуто црвеном бојом (презентација).

Ученици тада врше замјену свесака са другом у клупи и приступају заједничком провјеравању. Тачно примјењено велико слово се заокружи црвеном бојицом (О), док се нетачан запис прецрта у облику икса (Х). Овим знаком се прецртају и друге грешке које је ученик чинио током преписивања.

По завршетку провјере сваки ученик преброји црвене „кружиће“ (бодове) од којих одузме

и друге евентуално настале грешке. Број запишу испод преписаног текста и врше замјену свесака.

6. корак

На табли написати бодовну скалу.

Ученици проналазе своју бодовну вриједност и уочавају коју оцјену су добили.

$$0 - 11 = 1$$

$$12 - 19 = 2$$

$$20 - 28 = 3$$

$$29 - 35 = 4$$

$$36 - 40 = 5$$

Објаснити грешке које су се најчешће појављивале у раду.

Констатовати гдје и како употребљавати велико слово у писању географских појмова и о чему треба водити рачуна током писања. Похвалити ученике за рад.

7. корак

Домаћи задатак: Преписати тачно све реченице у којима су направили грешке.

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Час почети слушањем и пјевањем народних пјесама (научених на претходним часовима):

Лазара мајка учила, Ситна је киша падала, У Ивана господара

Закључити да су ове пјесме настале у народу – народне пјесме, аутор је непознат.

Срби имају много обичаја који су интересантни туристима (повезати садржаје са претходних часова).

Обичаји су скуп старих правила понашања људи који кроз обреде, пјесме, фестивале, приче желе да пренесу снажну поруку. Један од обичаја у српском народу испјеван је кроз народне додолске пјесме. У кајданке написати наслов „Народне додолске пјесме“.

Додолске пјесме су народне обредне пјесме и њихово извођење имало је за циљ да призове кишу. Зову се народне јер долазе управо из народа и народних вјеровања. Оне нису везане за неки датум, већ се изводе приликом великих љетних суша. Најчешће су се пјевале између Ђурђевдана и Петровдана и то четвртом. Извођењем додолских пјесама вјеровало се да се дозива киша.

Дјевојке које изводе додолске пјесме звале су се „додоле“.

Додолске пјесме су се најчешће изводиле у нашим равничарским предјелима – Лијевче

пољу и Семберији, али и у Херцеговини тј. у оним дијеловима земље у којима је киша била јако потребна током љета. Људи су вјеровали ако изведу овај обред кроз пјесму да дозивају кишу. Равнице су током љета жељне кише јер је потребно да сазрије жито и сви усјеви на пољу. Херцеговини је потребна киша да напуни херцеговачке бунаре са водом којом се касније врши наводњавање Поповог поља. Бунари током љета знају да пресуше.

Слушати извођење додолске пјесме „Ој додоле, мили боже“

У удбенику Музичке културе за 4. и 5. разред не налази се пјесма „Ој додоле, мили боже“. Потребно је копирати садржај текста који ће ученици залијепити у своје кајданке.

ОЈ ДОДОЛЕ,МИЛИ БОЖЕ

Ој, додоле, мили боже
Ој додо, додоле! /2x
Наша дода Бога моли
Ој, додо, додоле! /2x
Ситна киша да зароси
Ој, додо, додоле! /2x
Наша поља да потопи
Ој, додо, додоле! /2x
И да роди бел“ пшеница
Ој додо, додоле! /2x
И кукуруз са два класа
Ој, додо, додоле! /2x
Што молила, умолила
Ој додо, додоле! /2x
Ситна киша заросила
Ој додо, додоле! /2x
Наша поља потопила
Ој додо, додоле! /2x

Пјевати пјесму по слуху. Више пута отпјевати (хорски, групно, соло извођење), а затим у мањим групама пјевајући изводити покрете који призивају кишу. Са ученицима формирати један круг, држати се за руке и пјевају пјесму корачати у десну страну. Док се изводи пјесма и лагано корача наизмјенично увис се подижу и спуштају руке. Постепено сјединити мелодију и покрете, да буду складни и ритмички повезани.

Завршни дио часа:

Поновити научено путем квиза. Ученицима подијелити листиће са питањима.

1. Народне пјесме:

- а) имају свог аутора
- б) настале су у народу
- в) више се не пјевају

2. Додолске пјесме:

- а) призивају сунце
- б) тјерају кишу
- в) призивају кишу

3. Изводе се:

- а) сриједом
- б) четвртком
- в) петком

4. Најчешће се изводи у:

- а) равничарским крајевима
- б) брежуљкастим предјелима
- в) високим планинама

5. Данас сте научили народну обредну пјесму:

- а) „Лазара мајка учила“
- б) „Ој додоле, мили боже“
- в) „У ливади под јасеном“

6. Ова обредна пјесма се:

- а) само пјева
- б) пјева и игра
- в) само игра

Након одређеног времена приказати слајд са тачним одговорима. Ученици врше самооцјењивање.

Литература:

1. Бањац М. Вилотијевић Н. (2009). *Методика наставе природе и друштва-практикум- стр, 59*. Бања Лука: НОБИН-НЕИ.
2. Илић, В. (2006). *Приручник за учитеље за наставу музичке културе у четвртом разреду основне школе*. Београд: Креативни центар.
3. Мандић Љ.Б, Матовић М. (2019). *Музичка култура за 4. и 5. разред основне школе*. Источно Ново Сарајево: ЈП Завод за уџбенике и наставна средства а.д.
4. *Наставни план и програм васпитно-образовног рада у четвртом разреду основне школе*. Министарство просвјете и културе Републике Српске, Бања Лука, 2019.
5. Пашалић С., Радивојевић Д., Станојловић С.(2019). *Природа и друштво за 4.разред основе школе*. Источно Ново Сарајево: ЈП Завод за уџбенике и наставна средства.
6. Пешикан, Митар, Јерковић, Јован., Пижурица Мато.(2009). *Правопис Српског језика – школско издање*. Нови Сад: Матица српска-Београд
7. Дајак <https://sr.wikipedia.org> > Дајак
8. Бања Врућица <https://youtu.be/MZ0u-uxwhGI>
9. Јахорина https://youtu.be/VVkVgQptQ_o

10. Сувенири <https://www.magnetnafolija.com/suveniri/>
11. Совице од глине https://youtu.be/LtbMdp_eM3M
12. Додолске пјесме <http://politikin-zabavnik.co.rs/pz/tekstovi/srecni>
13. Народна пјесма „Ој додоле, мили боже“ https://youtu.be/_9dHVa8FNyk
14. Текст пјесме „Ој додоле, мили боже“ <https://tekstpesme.com> > tekstovi > vrelo > oј-dodole-mili-boze

Подтема: Туристичка географија

Географија 9. разред

Наставна тема:	Наставна јединица:	
Регије Републике Српске	Требињско - фочанска регија	
<p>Кључне ријечи:</p> <p>Национални парк Сутјеска, Перућица, Скакавац, стећци, катуни, Тјентиште, рафтинг, Фоча, Ледењача, манастири Тврдош, Завала, Дужи, Херцеговачка Грачаница, Требиње, Јован Дучић.</p>		
Тип часа: утврђивање		
Циљеви часа	Образовни	Утврђивање и проширивање знања о Требињско - фочанској регији.
	Функционални	<ul style="list-style-type: none"> - Оспособљавање ученика за примјену стечених знања. - Развој интересовања за кориштење шире литературе. - Подстицање и развијање виших интелектуалних процеса (повезивање, поређење, самостално закључивање). - Развијање комуникацијских вјештина и вјештина рада у тиму. - Оспособљавање ученика за самостално прикупљање географских информација уз кориштење различитих извора.

	Васпитни	Развијање патриотизма и хуманизма.
исходи часа		<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - покаже границе НП Сутјеска, објасне зашто је ово подручје проглашено за национални парк, - објасни значај очувања прашуме Перућице, - наведе значај стећака као културно-историјске баштине, - наведе различите спортске активности као могућности туристичког развоја ове регије, - објасни значај културно-умјетничких и музичких манифестација за развој регије, - наброји манастире у овој регији, објасне њихов значај у очувању српског националног идентитета, - објасни природно-географске одлике Требиња и њихов утицај на развој туризма, - наведе разлоге повећања броја туристичких посјета Требињу, - уочи значај очувања националне кухиње , - објасни значај Јована Дучића за Требиње и српски народ у цјелини.
Облици наставног рада		Индивидуални, фронтални, групни
Наставне методе		Монолошко-дијалoшка, метод демонстрације
Наставна средства		Физичко - географска карта БиХ, нијеме карте регије, презентације у PowerPoint-у, пројектор
Корелација		Српски језик, Историја, Музичка култура и Ликовна култура
Литература		Туристичка организација Републике Српске turizamrs.org

Структура наставног часа

Етапа часа	Облик рада	Метод рада
Први дио часа	Фронтални, индивидуални	Монолошко-дијалoшка метода
Други дио часа	Фронтални, индивидуални, групни	Монолошко-дијалoшка метода, метода демонстрације

Трећи дио часа	Фронтални, индивидуални, групни	Монолошко-дијалошка метода, метода демонстрације
----------------	---------------------------------------	---

Ток часа

Активности ученика	Активности наставника
Први дио часа	
Ученици заузимају мјеста у групама, слушају упутства наставника о току часа и активностима које се од њих очекују, постављају питања у случају нејасноћа и прегледају већ раније припремљене презентације.	Наставник помаже ученицима да сниме презентације на лаптоп, у току часа даје упутства о активностима ученика, истиче циљ часа.
Други дио часа	
<p>Представници група излажу презентације. Свака група је добила одређену дестинацију Требињско - фочанске регије.</p> <p>1. група- НП Сутјеска</p> <ul style="list-style-type: none"> - слајд НП Сутјеска - основни подаци-површина, границе, - прашума Перућица - површина, значај, водопад Скакавац, - слајд - језера Зеленгоре - основни подаци, - слајд – стећци - датирање и значај, - слајд – катуни - сточарска насеља. <p>2. група-НП Сутјеска</p> <ul style="list-style-type: none"> - слајд - Меморијални комплекс Тјентиште-споменик и спомен соба - подаци о бици на Сутјесци, - слајдови - авантура у НП Сутјеска - бициклизам - најзначајније бицикличке стазе, - планинарење - планинарски путеви, - кањонинг - нови адреналински спорт, - ауто-мото рели, - слајд - музички фестивал ОК фест. <p>3. група – Фоча - рафтинг Дрином и Таром</p> <ul style="list-style-type: none"> - слајд – Фоча - историјско - географски развој, - слајд - Музеј Старе Херцеговине, - слајд - пјешчане пирамиде - начин 	Наставник прати, усмјерава и координира радом ученика.

<p>постанка,</p> <ul style="list-style-type: none"> - слајд - рафтинг Дрином и Таром - утисци туриста, - слајд - пећина Ледењача - положај и значај. <p>4. група - манастири требињске регије</p> <ul style="list-style-type: none"> - слајд - манастир Тврдош - историјски осврт, значај, - слајд - манастир Светог Петра и Павла- историјски осврт, значај - слајд - манастир Завала - историјски осврт, значај, - слајд - манастир Дужи - историјски осврт и значај, - слајд - Мркоњићи, храм на темељима куће Светог Василија Острошког-живот Светог Василија Острошког, - слајд - Херцеговачка Грачаница - Јован Дучић, један од најпознатијих српских пјесника. <p>5. група - Требиње</p> <ul style="list-style-type: none"> - слајд – Требиње - основни природно - географски подаци, - слајд - Стари град - историјски осврт, - слајд - Музеј Херцеговине- најзначајнији експонати, - слајд – платани - симбол Требиња, - слајд - Перовића мост - основни подаци, стећак испод ког је сахрањен требињски жупан Грд, - слајд - гастрономска понуда Требиња - слајд -”Требиње - град културе”- Дучићево завјештање. <p>Ученици имају задатак да посебним знацима у нијему карту унесу туристичку понуду сваке дестинације.</p> <p>Након завршеног излагања свих група, ученици добијају нови задатак - осмислити петодневни туристички аранжман који ће обухватити различите дестинације Требињско - фочанске регије које би они најрадије посјетили.</p>	
<p>Завршни дио часа - ученици излажу и образлажу аранжман за који су се одлучили. Наставник прати излагање ученика, поставља питања.</p>	

Прилози уз припрему (шеме, радни листићи)	Нијеме карте
---	--------------

Подтема: Историјско-географски развој

Географија 9. разред

Наставна тема:		Наставна јединица:
Историјско - географски развој и географски положај БиХ		Настанак и географски положај Републике Српске
Кључне ријечи: СФРЈ, Република Српска, Устав, конститутивни народ, Дејтонски споразум, географски положај, основни подаци, обиљежја, границе Републике Српске		
Тип часа: обрада		
Циљеви часа	Образовни	<ul style="list-style-type: none"> - усвајање знања о настанку и географском положају Републике Српске
	Функционални	<ul style="list-style-type: none"> - оспособљавање ученика за примјену стечених знања, - развој интересовања за кориштење шире литературе, - подстицање и развијање виших интелектуалних процеса (повезивање, поређење, самостално закључивање), - развијање комуникацијских вјештина и вјештина рада у тиму, - оспособљавање ученика за вршњачку едукацију.
	Васпитни	<ul style="list-style-type: none"> - развијање патриотизма и хуманизма.
Исходи часа		<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - објасни узроке распада СФРЈ; - наведе значајне датуме у настанку Републике Српске; - објасни процес настанка Републике Српске; - објасни узроке избијања грађанског рата у БиХ;

	<ul style="list-style-type: none"> - уочи значај потписивања Дејтонског мировног споразума; - дефинише Устав и објасни значај његових одредби; - објасни позитивне и негативне одлике географског положаја; - наведе и покаже на карти границе; - наведе основне податке о Републици Српској; - објасни обиљежја Републике Српске.
Облици наставног рада	Индивидуални, фронтални, групни
Наставне методе	Монолошко – дијалoшка метода, метода демонстрације и метода рада на тексту.
Наставна средства	Физичко - географска карта БиХ, нијеме карте, наставни листићи са задацима за групе, презентације у Power Point-у, пројектор.
Корелација	Српски језик, Историја, Музичка култура и Ликовна култура
Литература	Уџбеник географије за 9. разред, група аутора Милка Грмуша, Драган Уљаревић, Драган Јововић и Александар Рајић, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Ново Сарајево, 2016. године Интернет

Структура наставног часа

Етапа часа	Облик рада	Метод рада
Први дио часа	Фронтални, индивидуални	Монолошко – дијалoшка метода и метода демонстрације.
Други дио часа	Фронтални, индивидуални, групни	Монолошко – дијалoшка метода, метода демонстрације и метода рада на тексту.
Трећи дио часа	Фронтални, индивидуални, групни	Монолошко – дијалoшка метода и метода демонстрације.

Ток часа

Активности ученика	Активности наставника
Први дио часа	

<p>Ученици сједају подијељени у шест хетерогених група.</p> <ul style="list-style-type: none"> - слушају упутства наставника о току часа и активностима које се од њих очекују, - постављају питања у случају нејасноћа, - слушају химну Републике Српске и одговарају на питања. 	<ul style="list-style-type: none"> - Наставник даје упутства ученицима о току часа, а затим пушта химну Републике Српске. - Истиче циљ часа и пише наслов на таблу.
<p>Други дио часа</p>	
<p>- Ученици читају дио наставне јединице из уџбеника који се односи на њихов задатак.</p> <p>Првих пет минута читају индивидуално, а слjedeћих пет минута у оквиру групе. Сваки ученик треба да објасни задатак који су добили. Остали ученици слушају, допуњавају и коментаришу излагање.</p> <p>Ученици формирају нове групе, зависно од броја који су добили. Сви ученици који су добили број 1 формирају једну групу, број 2 другу итд.</p> <p>Ученик који је имао задатак - Настанак Републике Српске објашњава осталим члановима групе свој задатак.</p> <p>Остали ученици пажљиво слушају, постављају питања.</p> <p>Ученици одговарају на наставникова питања, али на тај начин да ученик који је имао први задатак нема право да даје одговор.</p> <p>Ученици записују тезе у свеску.</p> <p>Ученик који је имао задатак - Грађански рат у БиХ, Дејтонски споразум, Устав Републике Српске излаже свој задатак осталим ученицима у групи.</p> <p>Поступак се понавља док сви ученици не изложе свој задатак осталим члановима групе.</p> <p>Границе Републике Српске ученици означавају у нијеме карте.</p>	<p>Наставник дијели наставне листиће са задацима за групе.</p> <p><i>Прва група</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Настанак Републике Српске <p><i>Друга група</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Грађански рат у БиХ, Дејтонски споразум, - Устав Републике Српске <p><i>Трећа група</i></p> <p>-Математички и природно - географски положај Републике Српске.</p> <p><i>Четврта група</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Саобраћајно - географски и политичко - географски положај Републике Српске <p><i>Пета група</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Основни подаци о Републици Српској и њени симболи <p><i>Шеста група</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Границе Републике Српске <p>Када ученици заврше прву активност, наставник дијели бројеве 1, 2, 3, 4... (зависно од броја ученика у групи) за сваку групу.</p> <p>Након обашњења ученика који је имао први задатак, наставник поставља питања, записује одговоре на таблу.</p> <p>Разговор прати презентација, за свако питање слика на слајду - Карта СФРЈ, Скупштина српског народа...</p> <p>Након излагања другог ученика, наставник поставља питања и записује одговор на табли.</p> <p>Поступак се понавља док сви ученици не изложе свој задатак.</p> <p>Сваки разговор прати презентација.</p>
<p>Завршни дио часа</p>	

<p>Ученици прате спот са пјесмом “Завјет” у извођењу Кристине Ивановић. Разговарају о емоцијама које пјесма изазива, хаљини коју носи интерпретаторка (змијањски вез), обичајима који су представљени у споту.</p>	<p>Наставник је за крај презентације припремио спот пјесме Завјет у интерпретацији Кристине Ивановић.</p>
<p>Изглед табле</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Настанак и географски положај Републике Српске ➤ 1991. године - почетак распада СФРЈ на чијој територији је настало шест нових држава; ➤ 24. октобар 1991. године - формирање Скупштине српског народа у БиХ; ➤ 9. јануар 1992. године - проглашење Републике Српске - Дан Републике; ➤ 28. фебруар 1992. године - Устав Републике Српске; ➤ Република Српска је настала као израз воље српског народа да путем својих органа власти заштити своје интересе у БиХ; ➤ 1992-1995. године - грађански рат у БиХ; ➤ 21. новембар 1995. године - Дејтонски мировни споразум; ➤ Република Српска - равноправан ентитет у оквиру БиХ; ➤ Географски положај: <ul style="list-style-type: none"> Математички положај - између 42° и 45° с.г.ш. и 16° и 19° и.г.д.- средишњи дио сјеверног умјереног појаса; Природно-географски положај - балканска, панонска, динарска и дјелимично јадранска земља; Саобраћајно - географски положај - повољан али недовољно искориштен; ➤ Ауто-путеви - 9. јануар, Бања Лука - Градишка; ➤ Коридор 5Ц; ➤ Политичко-географски положај - неповољан; ➤ Основни подаци о Републици Српској: <ul style="list-style-type: none"> 25053 km², 1326991 ст. 53 ст. на km²; ➤ Источно Сарајево - главни град, Бања Лука – административни центар; ➤ Законодавна власт - Народна скупштина Републике Српске, Вијеће народа ➤ Извршна власт - Влада Републике Српске; ➤ Судска власт - Уставни суд Републике Српске и остали судови; ➤ Обиљежја - застава, амблем, химна Моја Република; ➤ Границе - са Хрватском, Србијом, Црном Гором и ФБиХ; ➤ Дистрикт Брчко 	
<p>Домаћи задатак</p>	<p>Истражити и записати у свеске - Локални и општи избори у Републици Српској – организација.</p>

ТЕМА: ЖИВОТ РОДА МОГА

Подтема: Српске хероине и хероји

Српски језик 6. разред

Модел наставе:	Интегрисана настава
Назив наставне теме и садржај:	Књижевност - <i>Прва бразда</i> , Милован Глишић
Наставни предмети:	Српски језик, Историја
НАСТАВНЕ МЕТОДЕ:	Метода разговора, демонстрације, метода рада на тексту, метода писаних радова
ОБЛИЦИ РАДА:	Фронтални и индивидуални, групни облик рада
НАСТАВНА СРЕДСТВА:	ИКТ, читанка
ПОТРЕБАН МАТЕРИЈАЛ:	свеске, читанка, текст
ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ: Ученик може да: <ul style="list-style-type: none"> - разумије, доживи и тумачи књижевно дјело; - учествује у разговору о утисцима које је текст оставио на њега; - препознаје у ком историјском периоду се дешава радња приповијетке; - самостално анализира и проналази поуку.	

ТОК ЧАСА

- Мотивациони разговор прије читања приповијетке о значају породице.
- Да би се што више приближила атмосфера мјеста и значај тематике, могу се на почетку приказати фотографије села Велике Врбнице, док ученици слушају приповијетку путем аудио књиге (<https://youtu.be/Q9gwH6gDHPA>).
- Ученици излажу своје утиске након читања.
- Прије анализе дјела ученици се упознају са појединошћима о животу писца и ликова.
- Тумачење непознатих ријечи дато је од стране аутора Читанке, док је наставник дужан да да само додатна тумачења.
- У току овог првог часа ученици ће се упознати са дјелом кроз уобичајну анализу.
- Тема приповијетке: Мионина истрајност и одлучност да сама подигне своју дјецу и сачува своје огњиште.

Композиција:

Увод – Миона, самохрана мајка подиже троје дјеце сама и прихвата се тешких ратарских послова. Мужевлева родбина јој помаже, а Миона је поносна, способна, паметна и одговорна према својој дјечи. Свјесна је својих обавеза и рјешена да их школује.

Заплет – Дјеца расту добра, срећна и здрава. Миони замјерају што је послала дјецу у школу, али она сматра да је то једини начин да им обезбједи бољи и лакши живот.

Врхунац – Јеленко је задивљен њеном снагом, одговорношћу, трудом: „Муж – жена“.

Перипетија – Мајка је пресрећна што чује да је њено дијете одрасло и да има домаћина у кући. Срећна је што више неће ни од кога морати да тражи помоћ, што је њено дјете довољно одговорно.

Расплет – Док Огњан оре своју прву бразду, показујући тиме да цијени мајчин труд, Миона га посматра пуна љубави и среће. Захвална је и Богу и људима што су јој помогли да подигне своју дјецу (радосно кличе, грли и љуби сина, теку јој сузе радоснице).

Облици приповиједања: наративна, дескрипција, дијалог и монолог.

Језик и стил: Народни језик обојен оптимизмом, а стил је књижевноумјетнички.

Ликови: Миона и њена дјеца (Огњан, Душанка, Сенадин).

Идеја: Безгранична је љубав мајке и жртвовање за срећан живот. Највећа срећа мајке су њена дјеца. Мајке се труде да дјечи обезбједи сигуран, срећан и бољи живот.

У завршном дијелу указаћемо поново на наслов приповијете „Прва бразда“ као симбол Мионине побједе.

Подтема: Знаменити Срби

Познавања друштва, српски језик и музичка култура 5. разред

Модел наставе:	Интегрисана настава
ПОЗНАВАЊЕ ДРУШТВА	Прошлост „Први свјетски рат“
СРПСКИ ЈЕЗИК	Култура изражавања „Описивање особе или лика“
МУЗИЧКА КУЛТУРА	Слушање музике „Пјесме са Змијања“, Владо Милошевић
Наставне методе:	дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивнa, метода писаних радова
Облици рада:	фронтални, групни, раду пару и индивидуални
Наставна средства и помагала:	Уџбеник Познавање друштва за пети разред, презентација у Power Point-у, рачунар, пројектор, ученички лаптопи или наставни листићи, документарни филм, снимљене композиције, папир за писање, боје, маказе, љепило, ЦД.
Очекивани исходи: Ученик може да: <ul style="list-style-type: none"> ➤ наведе и објасни узроке и повод почетка Првог свјетског рата; ➤ именује значајне Србе који су обиљежили историју и књижевност српског народа; ➤ наведе основне податке о знаменитим Србима из времена Првог свјетског рата ; ➤ опише борбу и жртву српског народа за национално, социјално, културно и економско ослобођење; ➤ самостално прикупља одређену грађу; ➤ пише правилно, уредно и читко; ➤ препозна и разликује композиције различитог доживљаја; ➤ слушно препозна и разликује изражајна средства у музици (врста пјевачких гласова и	

извођачких састава);

- упозна народне пјесме обрађене за хор;
- прошири знање о српским композиторима;
- ликовно изрази свој доживљај слушане композиције

ТОК РАДА

ПОЗНАВАЊЕ ДРУШТВА И СРПСКИ ЈЕЗИК (90 минута)

Ученици слушају пјесму „Тамо далеко“ https://www.youtube.com/watch?v=njTmtSXtS_I

Са ученицима започети разговор: Чули смо композицију која осликава једно вријеме историје српског народа. То је Први свјетски рат. Велике силе, Аустро-Угарска и Њемачка, имале су много циљева и тежњи: подјела свијета, проширивање својих територија, богаћење и поробљавање других народа. Српски народ је имао само један циљ, одбранити отаџбину од непријатеља и живјети у слободи.

Против непријатеља се ваљало борити, неко оружјем, неко пјесмом о слободи, неко ријечју и пером, попут наших великих српских књижевника.

Ученици гледају документарни филм „Сарајевски атентат“ (трајање: 8 минута).

<https://www.youtube.com/watch?v=jhVKNXqdhcE>

Разговор о догађајима прати мултимедијална презентација са фотографијама.

Повод почетка рата

Гаврило Принцип (1894 – 1918)
члан Младе Босне

Франц Фердинанд
аустроугарски пријестолонаследик

Гаврило Принцип који је извршио атентат, био је ухваћен и осуђен на 20 година затвора.

Србија је била окривљена да је помагала организовање напада на аустроугарског пријестолонаследника Франца Фердинанда.

Влада Србије је прогласила мобилизацију и позвала народ на одбрану отаџбине.

Мобилизација – позив за одбрану отаџбине

Ученик рецитије одломак:

Стихови Стевана Владислава Каћанског

Одломак
„Хеј трубачу с бујне Дрине“

„ Хеј трубачу с бујне Дрине
Де загроби збор!
Нек одјекну Шар планине,
Ловћен, Дурмитор.
И нек Дрина јекне Сави,
Сава Дунаву,
Дунав бујни Тиси, Драви:
У бој! У славу!
Нек се бојни јечи оре
Кроз све горе, Чак на море,
Где витешка срца бију,
Ој на море, на Адрију.“

Стеван Владислав Каћански (1828- 1890)

Ове стихове је написао пјесник Стеван Владислав Каћански, око 40 година прије почетка Првог свјетског рата.

Станислав Бинички (1872 - 1942)

Српски композитор
“Марш на Дрину”

У част побједи српске над аустроугарском војском у биткама на Церу и Колубари 1914. године српски композитор Станислав Бинички је компоновао композицију „Марш на Дрину“. Ова пјесма је постала симол храбрости Срба у Првом свјетском рату.

Ученици слушају композицију „Марш на Дрину“ која је актуелна више од 100 година и свако њено ново слушање побуђује изузетно јака осјећања и емоције

<https://www.youtube.com/watch?v=7R8wdJkJ4SA>

Бранко Ћопић (1915 - 1984)

Бранко Ћопић је рекао: „ Ја не знам да ли има нека пјесма која ме може тако узбудити као она мелодија „Марш на Дрину“, јер све ми се чини да чујем топот оне српске коњице која напредује према Дрини, да чујем онај звук када се ваде сабље.“

И заиста не постоји пјесма која више одише побједничким духом и боље одражава тадашњу моралну снагу малог сељачког народа који је нашавши се у ратном вртлогу, остварио велике побједи над надмоћнијом аустроугарском војском.

Петар Кочић (1887 - 1916)

Велики српски књижевник, Петар Кочић, свој живот и стварање подредио је борби против аустроугарске окупације. Он се борио за слободу српског народа ријечју, новинским чланцима, приповијеткама и пјесмама. Због тога су га често затварали у самицу. Жељан слободе и дубоко забринут за судбину свог народа, Петар Кочић је написао:

„О безгранична, о бескрајна слободо, дођи већ једном и походи земљу моју јер све је без Тебе ништа, ништа је с Тобом све.“

Бранити домовину, народ је чврсто стајао уз своју војску.

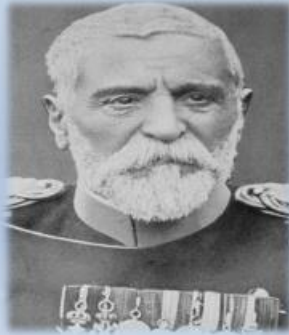
Храбри команданти српске војске

Живојин
Мишић

Степа
 Степановић

Радомир
Путник

Миливоје Брка
Стојановић

Поред храбрих српских војсковођа истакле су се и бројне српске хероине, попут Милунке Савић, жене војника са највише одликовања у историји ратовања.

Милунка Савић
(1890 – 1973)

Милунка Савић била је српска хероина Балканских ратова и Првог свјетског рата, жена са највише одликовања у историји ратовања. Рањавана је у борбама девет пута.

(Ако ученици искажу потребу, могу направити кратку паузу)

Данас смо поменули доста имена истакнутих српских бораца за слободу, војника, књижевника, композитора.

Пошто сте прије неколико дана добили задатак да истражите знамените Србе који су обиљежили вријеме Првог свјетског рата, данас ћемо удружити свој истраживачки рад и направити једну књигу (брошуру) о њима. (Књига ће се звати нпр. „Знаменити Срби, борци за слободу“, или сл. О томе ће се договорити ученици.)

Ученици су подијељени у групе према задацима које су добили раније, а који су гласили:

Задаци за групни рад:

1. група

Истражи у енциклопедијама, књигама, на интернету и прикупи податке, занимљивости, фотографије и сл. о српском композитору Станиславу Биничком.

2. група

Истражи у енциклопедијама, књигама, на интернету и прикупи податке, занимљивости, фотографије и сл. о пјеснику Стевану Владиславу Каћанском.

3. група

Истражи у енциклопедијама, књигама, на интернету и прикупи податке, занимљивости, фотографије и сл. о књижевнику Петру Кочићу.

4. група

Истражи у енциклопедијама, књигама, на интернету и прикупи податке, занимљивости, фотографије и сл. о припаднику организације „Млада Босна“ Гаврилу Принципу.

5. група

Истражи у енциклопедијама, књигама, на интернету и прикупи податке, занимљивости, фотографије и сл. о генералу Живојину Мишићу.

6. група

Истражи у енциклопедијама, књигама, на интернету и прикупи податке, занимљивости, фотографије и сл. о војводи Радомиру Путнику.

7. група

Истражи у енциклопедијама, књигама, на интернету и прикупи податке, занимљивости, фотографије и сл. о војводи Степи Степановићу.

8. група

Истражи у енциклопедијама, књигама, на интернету и прикупи податке, занимљивости, фотографије и сл. о команданту Миливоју Брки Стојановићу.

9. група

Истражи у енциклопедијама, књигама, на интернету и прикупи податке, занимљивости, фотографије и сл. о Милунки Савић.

Самосталан рад ученика:

Групе ће садржај свог истраживачког рада писати, цртати, лијепити и украшавати на папиру А4 формата.

Извјештавање група

Извјештавање група прате слајдови, фотографије знаменитих Срба о којима ученици говоре.

Сав урађени материјал скупљамо у корице и увежемо у књигу биографија чији је аутор цијело одјељење.

- Организовати квиз „ Колико сам научио“.
- Квиз са питањима је могуће послати ученицима преко Mithware, ученичких лаптопа (*Доситеј* 1:1) или квиз питања могу бити одштампана на листићима па ће ученик заокруживати један од понуђених одговора.
- Ако ученици раде на папиру, провјера тачности урађеног се може организовати у пару замјеном листића ученика и заједничком анализом одговора.

Питања за квиз (провјеру) су:

1. Срби су се против аустроугарског непријатеља борили:
  - а) демонстрацијама;
  - б) оружјем, пјесмама о слободи, новинским чланцима;
  - в) нису се борили, јер је непријатељ био снажнији.
2. Велики борци за слободу су били и књижевници:
  - а) Петар Кочић, Алекса Шантић, Иво Андрић;
  - б) Степа Степановић и Радомир Путник;
  - в) Змај Јова Јовановић и Љубивоје Ршумовић.
3. Атентат на Франца Фердинанда је извршио:
  - а) Петар Кочић;
  - б) Милунка Савић;
  - в) Гаврило Принцип.
4. Станислав Бинички је компоновао композицију:
  - а) „Ово је Србија“;
  - б) „Марш на Дрину“;
  - в) „Боже правде“;
5. Пјесма „Марш на Дрину“ је:
  - а) симбол храбрости Срба за вријеме атентата;
  - б) симбол храбрости Срба за вријеме Првог српског устанка;
  - в) симбол храбрости Срба за вријеме Првог свјетског рата.
6. Ријечи „...слободо... све је без Тебе ништа, ништа је са Тобом све“ је написао:
  - а) Иво Андрић;
  - б) Петар Кочић;
  - в) Бранко Ћопић.
7. На почетку Првог свјетског рата српска војска побиједила је:
  - а) у Сарајеву;
  - б) у Београду;
  - ц) на Церу и Колубари.
8. Српски команданти у Првом свјетском рату су били:

- а) Степа Степановић, Петар Кочић и Радомир Путник;
- б) Радомир Путник, Миливој Брка Стојановић и Живојим Мишић;
- в) Степа Путник и Миливој Мишић.

9. Жена војник са највише одликовања у историји ратовања, била је:

- а) Десанка Максимовић;
- б) Светлана Велмар;
- в) Милунка Савић.

10. Први свјетски рат се завршио:

- а) 1918. године;
- б) 1915. године;
- в) 1914. године.

Након анализе урађеног квиза, ученицима препоручити да погледају домаћи филм „Марш на Дрину“ <https://vimeo.com/232188594>

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Људски глас је најљепши музички инструмент који има свако од нас.

Шта је то вокална музика? (Музика која се изводи само пјевањем)

Како се може изводити? (солистички и групно)

Када у извођењу ове музике учествује више пјевача онда они заједно чине ХОР.

Какве хорове имамо? (дјечије, мушке, женске и мјешовите)

Народне пјесме и игре инспирисале су многе домаће композиторе у стварању музичких дјела.

Са ученицима разговарати о народним пјесмама и композиторима о којима су учили у четвртом разреду. (Стеван Стојановић Мокрањац - Друга руковети)

Поновити шта су то РУКОВЕТИ.

РУКОВЕТ - сноп жита који жетелац захвати једном руком, а затим одсијече српом

- у музици више народних пјесама повезаних у једну цјелину

На овом часу ћемо се упознати са дјелом познатог српског композитора који је живио и радио у Бањој Луци, Владом Милошевићем. Слушаћемо његову композицију „Пјесме са Змијања“.

Владо Милошевић:
„ПЈЕСМЕ СА ЗМИЈАЊА“

Главни дио часа:

Владо Милошевић (1901- 1990) српски академик, композитор, етномузиколог, хоровађа и педагог из Бање Луке. Прве музичке основе добио је у свом родном граду. Завршио је студије историје и географије у Београду, а потом и музике у Загребу. Предавао је у Учитељској и Музичкој школи у Бањој Луци, која данас и носи његово име.

Један је од најзначајнијих композитора који је дјеловао на територији данашње БиХ. У његову част, у Бањој Луци се од 2000. године одржава традиционална културна манифестација ДАНИ ВЛАДЕ МИЛОШЕВИЋА. Истакнуто мјесто у његовом стваралаштву заузимају композиције за хор, настале на традиционалној основи народних пјесама из Милошевићеве родне Босанске Крајине.

Обилазио је села Босанске Крајине и биљежио све врсте народног пјевања.

За изузетне доприносе у свим областима свог рада, Владо Милошевић је добио више државних награда, а био је и члан Академије наука и умјетности БиХ. На ширем простору некадашње Босанске Крајине, Владо Милошевић је својим дјеловањем обиљежио двадесети вијек.

Владо Милошевић
(1901– 1990)

Академик, композитор, етномузиколог, хоровођа и педагог из Бања Луке.
Као **мелограф** обишао је готово свако село Басанске Крајине и
забиљежио све врсте народног пјевања.

ЈУ Музичка школа
“Владо Милошевић”

“Дани Владе Милошевића”
Традиционална музичка
манifestација у Бањој Луци

Пјесме са Змијања представљају руковет које су компоноване 1940. године и сачињене су од неколико народних пјесама различитог садржаја и брзине извођења. Напјеви који су коришћени припадају старијој сеоској традицији Змијања. Заједно слушамо снимљени материјал композиције „Пјесме са Змијања“ (музичка збирка за пети разред основне школе) <https://www.youtube.com/watch?v=8L3tA3joMYo>

Ученици пажљиво слушају након чега слиједи разговор о непосредном доживљају слушане композиције. Селективно слушање музике: након глобалног слушања композиције, ученицима подијелити наставне листиће са задацима за самосталан рад. Ученици рјешавају задатке током селективног слушања композиције.

Садржај наставног листића:

1. У слушаној композицији има ____ пјесама.
2. У једној пјесми се појављује соло глас?
ДА НЕ
3. Који хор изводи ову композицију:

а) дјечији б) женски в) мушки г) мјешовити

Након селективног слушања заједно са ученицима анализирати могућа рјешења и прочитати називе пјесама:

Пјесме са Змијања

- Укопала нана Милована
- Запјевај, сиви соколе
- Ево браће
- Ој, расти боље моје зелени боре
- Посадићу борић до борића
- Висока јела до неба
- Титрале се ђевојке

Ученици могу уз треће слушање музике и да ликовно представе најинтересантнију пјесму.

Пјевање познате народне пјесме из краја у којем ученици живе.

Литература:

1. Познавање друштва за пети разред, Стево Пашалић, Слободан Станојловић, Мира Шобот, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2018. године
2. Музичка култура за 4. и 5. разред основне школе, Др Биљана Љ. Мандић, Мр Младен Матовић, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2018. године

Музичка култура 6. разред

Наставна тема и садржај:		Владо Милошевић „Пјесме са Змијања“
Тип часа		Обрада
Циљеви часа	Образовни	Повезивање садржаја из неколико наставних предмета (музичка култура, српски језик, ликовна култура, историја, географија и информатика) у циљу стицања потпунијег знања о животу и раду нашег композитора Владе Милошевића. Та знања ће омогућити ученику да процијени тачност података, односно да стекне потпунију слику кориштењем различитих извора информисања.
	Функционални	Стицање способности за истраживачки рад, за практично презентовање садржаја који се обрађује кориштењем ИКТ и логичног мишљења и самосталног закључивања.
	Васпитни	Развијање пажње, интересовања и знатижеље код ученика, развијање љубави и поштовања према традицији, историји и културној баштини свога народа
Исходи часа		Ученик може да: <ul style="list-style-type: none"> - опише живот и рад композитора и етномузиколога Владе Милошевића, - процени значај његовог рада у очувању наше музичке традиције.
Облици наставног рада		Фронтални, индивидуални и рад у пару.
Наставне методе		Метода разговора, текстуална метода, метода демонстрације.
Наставна средства		клавир, мултимедија, ППТ презентација, наставни листићи
Корелација		Остварена је корелација између предмета: Историја, Српски језик, Ликовна култура, Географија и

Структура наставног часа

Етапа часа	Облик рада	Метод рада	Трајање
Први дио часа	Фронтални	Монолошки, дијалошки, слушање музике	10 минута
Други дио часа	Фронтални	Монолошки, дијалошки	20 минута
Трећи дио часа	Фронтални, рад у пару, индивидуални	Монолошки, дијалошки, рад на тексту	15 минута

Ток часа

Активности ученика	Активности наставника
<ul style="list-style-type: none"> - активно учествују у раду приликом обраде наставне теме, - износе мишљење, закључују, одговарају на питања, - ученици прате упутства наставника и пјевају кратки напјев. 	<ul style="list-style-type: none"> - обрада наставне теме уз кориштење ППТ презентације и слушање хорске композиције „Пјесме са Змијања“, - разговор са ученицима и записивање најбитнијих података о композитору и композицији, демонстрација народног пјевања и умјетничког пјевања.
<ul style="list-style-type: none"> - Ученици у свеску цртају Венов дијаграм, у којем ће упоређивати двије одабране пјесме из композиције „Пјесме са Змијања“ („Укопала нана Милована“ и „Ево браће“) и њихове три различите карактеристике и заједничке три повезнице, - ученици треба да искажу свој став о народном и умјетничком 	<ul style="list-style-type: none"> - наставник даје ученицима упутство и асоцијацију на који начин ће учавати сличности и разлике између одабраних пјесама, - наставник бира неколико радова, прегледа и заједнички дискутује о раду Владе Милошевића и родног краја који му је био животна инспирација.

пјевању.

Садржаји рада

1.1. Уводни дио часа

Ученике уводимо у активност аудио-визуелним средствима (музика и слајдови), а слушаће пјесму *Питају ме одакле си брате, са Мањаче планине познате* која ће их асоцирати на музичку традицију Мањаче.

РОДНА КУЋА ПЕТРА КОЧИЋА НА ЗМИЈАЊУ

ЗМИЈАЊСКИ ВЕЗ

ТРАДИЦИОНАЛНА БОРБА БИКОВА НА МАЊАЧИ

То ће бити почетна мотивација која има за циљ да пробуди емоције и интересовање ученика о нашем културном наслеђу и тако нас уведе у лик и дјело нашег најпознатијег композитора и етномузиколога Владе Милошевића.

1.2. Главни дио часа

Ученици су се још у разредној настави упознали са радом Владе Милошевића. Владо Милошевић (Бања Лука 1901-1990) био је југословенски српски академик, композитор,

етномузиколог, диригент и музичку педагог. Основно образовање стекао је у Бањој Луци гдје је и добио прво музичко образовање. Музику је студирао у Загребу гдје је и предавао у учитељској школи. Оснивач је музичке школе у Бањој Луци која данас носи његово име. Радио је у Музеју Босанске крајине, дириговао хором СПД „Јединство“. Као композитор, Владо Милошевић је почео са хармонизацијама и обрадама за хор. Његово најпознатије хорско дјело су „Пјесме са Змијања“ што је хорска сублимација његовог односа према народној пјесми и стваралачом приступу фолклору. Компонувао је соло пјесме, камерна и оркестарска дјела и оперу „Јазавац пред судом“. Као мелограф обишао је готово свако село Босанске Крајине и забиљежио све врсте народног пјевања. Прикупио је више од двије хиљаде народних пјесама. Био је члан Академије наука и умјетности БиХ. На ширем простору некадашње Босанске крајине, Владо Милошевић је својим дјеловањем обиљежио 20. вијек. Слушање композиције „Пјесме са Змијања“, садрже 7 народних пјесама; „Укопала нана Милована“, „Запјевај сиви соколе“, „Ево браће“, „Ој, расти боље мој зелени боре“, „Посадићу борић до борића“, „Титрале се ђевојке“ и „Висока јела до неба“ (Извор: CD СПД „Јединство“). Потом разговор о композицији, свакој пјесми појединачно, демонстрација наставника народног и хорског извођења пјесме, упућивање ученика на сличности и разлике та два стила пјевања. Нотни запис народне пјесме „Ево браће“, демонстрација наставника затим групно музицирање тј. пјевање читавог разреда.

Владо Милошевић

Кућа Владе Милошевића

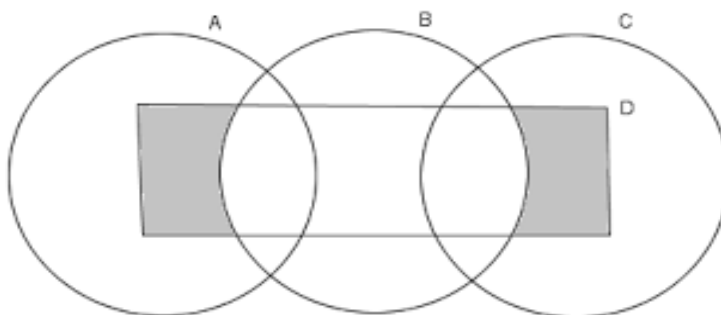
Музичка школа „Владо Милошевић“ Бања Лука

СПД „Јединство“

1.3.Завршни дио часа

Ученике дијелимо у групе. Ученици у свеску цртају Венов дијаграм, у којем ће упоређивати двије одабране пјесме из композиције „Пјесме са Змијања“ („Укопала нана Милована“ и „Ево браће“) и њихове три различите карактеристике и заједничке три повезнице. Наставник бира неколико радова и групно читају и дискутују о горе поменутиим композицијама. Они ће на крају часа изнијети своје мишљење о томе шта су научили и да заједно отпјевамо дио пјесме „Ево браће“.

Венов дијаграм

Домаћи задатак

Да ученици истраже народне инструменте који су се свирали на Мањачи и Змијању .

ПЈЕСМЕ СА ЗМИЈАЊА

Владо Милошевић

Andante lugubre

ЖЕНСКИ ХОР

Соло

pp Ој

pp У - ко - па - ла

Tutti

Tutti У - ко - па

на - на Ми - ло - ва - на

о о о о о о ој

-ла на - на Ми - ло - ва - - на

на

на - на Ми - ло ва - на на ој ђе - вој - ко

pp *ppp*

на - на ој ђе - вој - ко.

МУШКИ ХОР

p на гра - ди - ни

p *mf* ви - ше ви - но гра - да

Ој ој *mf* ој

ви - ше ви - но - гра - да

ој ја - го - до

Ој

ЖЕНСКИ ХОР

1 С *f* По- ги — но би по- ги — но би ,

2 *f* По- ги — но би по- ги — но би ,

А

по- ги — но би је — дан за дру —

по- ги — но би је — дан за дру —

го — га , је — дан за дру — го — га.

го — га , је — дан за дру — го — га.

Moderato cantabile

МУШКИ ХОР

1 Т *p* Ој рас-ти рас-ти мој зе-ле-ни бо-ре Ој ра-сти

2 Ој рас-ти

Б

бо — ле ој — мој зе - ле - ни бо - ре ,

бо — ле

ој

f да се пе- њем те- би на вр'- о - ве.

f да се пе- њем те- би на вр'- о - ве.

мој зе - ле - ни бо - ре

ој да пре-гле-дам да пре-

ој

по

Бо-сни гра-до-ве

гле-дам

f да пре-гле-дам по Бо-сни гра-до-ве

да пре-гле-дам по Бо-сни гра-до-ве

tr ој све би

ој све би

mf по Бо-сни гра-до-ве

tr ој

гра-де за два, *mf* за два гра-да да-ла

све би гра-де за два *mf* гра-да да-ла

f све би гра де за два гра да да- ла ој

f све би гра де за два гра да да- ла ој

1 *f* Еј све би мом- ке за два мом-ка да — ла , ој све би

2 *f* за два мом-ка да — ла , ој све би

A

мом — ке ој — за два мом-ка да — ла ,

f мом — ке ој — за два мом-ка да — ла ,

за Јо-ва-на и за Ра-до-ва-на ој

за Јо-ва-на и за Ра-до-ва-на ој

за Јо-ва-на и за Ра-до-ва-на ој

Larghetto

Соло

МУШКИ ХОР

1 Т

2

Б

1) По са ди њу бо рић до бо ри ња,
2) Од Ош тре ља па до Ко лу ни ња,

Tutti

1) по са ди њу бо рић до бо ри ња.
2) од Ош тре ља па до Ко лу ни ња.

1) по са ди њу бо рић до бо ри ња.
2) од Ош тре ља па до Ко лу ни ња.

Andantino ♩ = 84-80

Соло 2 тенора

Tutti

f Ви - со - ка је - ла до не - ба, *f* ви - со - ка

ка

зс — ле — ној, ој ђе — вој — ко ,
 ба — шчи зе — ле — ној ђе — вој-ко ој
 — — — — — ђе — — — — — вој — — — — — ко.

Allegro moderato

f Е — во бра — ће, е — во бра — ће,

— во бра — — — — — ће
 е — во бра — ће, је — дан до дру — го — га.

се ђе-вој-ке,

се ђе-вој-ке, ди-на-ре вом ја-бу-ком,

ди-на-ре-вом, ди-на-ре вом ја-бу-ком.

piu mosso

mf Ти-тра-ле се ђе-вој-ке, ти-тра-ле се ди-на-ре

ти-тра-ле се ди-на-ре

Allegretto

C
Solo
За - пје - вај си - ви

A
о ја - го - до.

T

B
Solo
pp о ја - го - до

Detailed description: This system shows the first four staves of a musical score. The Soprano (C) part has a solo line with lyrics 'За - пје - вај си - ви'. The Alto (A) part has lyrics 'о ја - го - до.'. The Tenor (T) part is silent. The Bass (B) part has a solo line with lyrics 'о ја - го - до' and a dynamic marking of *pp*. The music is in 4/8 time and features various rhythmic patterns and dynamics.

со - ко - ле за - пје - вај ,

ој

f ко што си си - ноћ

Detailed description: This system continues the musical score. The Soprano part has lyrics 'со - ко - ле за - пје - вај ,'. The Alto part has lyrics 'ој'. The Bass part has lyrics 'ко што си си - ноћ' and a dynamic marking of *f*. The music continues with various rhythmic patterns and dynamics.

у мо - јој ба - шчи

ђе - вој - ко , у мо - јој

ој

пје - ва - о ој ђе - вој - ко ,

Detailed description: This system concludes the musical score. The Soprano part has lyrics 'у мо - јој ба - шчи'. The Alto part has lyrics 'ђе - вој - ко , у мо - јој'. The Bass part has lyrics 'пје - ва - о ој ђе - вој - ко ,'. The music continues with various rhythmic patterns and dynamics.

— вом ја — бу — ком, ти — тра — ле се. *f* Ко — ме пад —

— вом ја — бу — ком, ти — тра — ле се. *f* Ко — ме пад —

— не ја — бу — ка то — ме хо — ће, то — ме хо —

— не ја — бу — ка, то — ме хо — ће

— не ја — бу — ка то — ме хо — ће то — ме хо —

то — ме хо — ће

molto mosso

— ће ће — вој — ка, *f* старом па — де, старом па — де ја — бу — ка,

ће — вој — ка,

— ће ће — вој — ка *f* старом па — де, старом па — де ја — бу — ка

ће — вој — ка,

ста — ром па — де де ја — бу — ка
 ста ром па - де, ста — ром па — де ја — бу ка
 ста — ром па — де де ја — бу — ка
 ста-ром па - де, ста — ром па — де де ја — бу — ка

ста-рог не-ће
 ста-рог не-ће, ста-рог не-ће, ста-рог не-ће,
 ста-рог не-ће,
 ста-рог не-ће,
 ста-рог не — ће ста-рог не-ће,

Grave

ff ста-рог не-ће, ста-рог не — ће ђе — *fff* вој — ка.
 ста-рог не — ће ђе — вој — ка.
ff ста-рог не-ће, ста-рог не — ће ђе — *fff* вој — ка.
 ста-рог не — ће ђе — вој — ка.

ЕВО БРАЋЕ

Записао : В. Милошевић

Приредио : Н. Савић

♩ = 80

Е - во бра - ће, е - во бра - ће,
е - во бра - ће је - дан до дру - го - га.

The musical score for 'Ево браће' is written in 3/8 time. It consists of two staves. The first staff contains the first two lines of the melody with lyrics 'Е - во бра - ће, е - во бра - ће,'. The second staff contains the next two lines of the melody with lyrics 'е - во бра - ће је - дан до дру - го - га.'.

2. Погин'о би један за другога.
3. Ми у туђе добро не дирамо,
4. А без крви свога не пуштамо.

ЗАПЈЕВАЈ СИВИ СОКОЛЕ

Записао : В. Милошевић

Приредио : Н. Савић

♩ = 80

За — пје — вај си — ви
со — ко — ле, за — пје — вај.

The musical score for 'Запевај сиви соколе' is written in 2/4 time. It consists of two staves. The first staff contains the first two lines of the melody with lyrics 'За — пје — вај си — ви'. The second staff contains the next two lines of the melody with lyrics 'со — ко — ле, за — пје — вај.'.

2. К'о што си синоћ пјевао, дјевојко,
3. У мојој башчи зеленој, дјевојко,
4. Код моје руже румене, дјевојко.

УКОПАГА НАНА МИЛОВАНА

Записао : Б. Милошевић
Приредио : Н. Савић

♩ = 72

У- ко - па — ла на — на Ми- ло- ва — на,
на — на Ми- ло- ва — на, ој, ђе - вој — ко.

На градини више винограда:

„Миловане, је л' ти земља тешка?"

„Није мени света земља тешка,

већ ми тешка дјевојачка клетва."

Соло 1 Тенор

је - ла до не ба. *f* Ши - ро - ка ли - ста до зе -

је - ла до не ба.

Tutti

-мље ши - ро - ка ли - ста до зе - мље.

Ши - ро ка ли - ста до зе мље.

f

Vivo

С *p* Ти - тра - ле се ђе - вој - ке, ти - тра - ле се, ти - тра - ле

А

Т Ти - тра - ле се ђе - вој - ке, ти - тра - ле се, ти - тра - ле

Б

Српски језик, историја и ликовна култура 9. разред

Назив наставне теме и садржаја: Књижевност „Отаџбина“ Ђуре Јакшића

НАСТАВНЕ МЕТОДЕ: Дијалoшка метода, метода демонстрације, текст-метода

ОБЛИЦИ РАДА: Фронтални рад, индивидуални рад и рад у групама

НАСТАВНА СРЕДСТВА: Презентација, наставни листићи

ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ:

Ученик може да:

- процијени вриједности стваралаштва Ђуре Јакшића за српску књижевност и српско сликарство;
- опише страдање Срба кроз дугу историју свогапостојања;
- критички процијени естетску, етичку и сазнајну вриједност књижевног дјела.

ЛИТЕРАТУРА: Матица српска: „Речник српскога језика“, Нови Сад, 2007;

Александар Диклић: „Сто сенки над Београдом“, Београд, 2018;

Жељко Вујадиновић, Славица Купрешанин, Гордана Наградић: „Историја за 8. разред основне школе“, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Ново Сарајево, 2018;

Ученици ће имати прилику да са различитих аспеката схвате садржај пјесме „Отаџбина“ Ђуре Јакшића. За обраду овог наставног садржаја планирана су два часа.

На првом часу биће кориштена презентација која прати излагање три наставника: наставник српског језика ће представити живот нашег родољубивог пјесника, наставник историје ће упознати ученике са положајем српског народа непосредно прије тренутка настајања пјесме и у времену у којем је пјесма настала, наставник ликовне културе ће ученицима приближити ликовно стваралаштво Ђуре Јакшића. На другом часу, након детаљне ученичке интерпретације пјесме, уз упутства и објашњења наставника српског језика.

ПРВИ ЧАС

Структура 1. наставног часа

Етапа часа	Облик рада	Метода рада	Трајање
Уводни дио часа	Фронтални	Усмено излагање, дијалoшка метода	10 минута
Главни дио часа	Фронтални	Усмено излагање, ППТ презентација, метода демонстрације;	15 минута 15 минута

		Текст-метода и дијалогска метода	
Завршни дио часа	Фронтални, индивидуални, групни	Текст-метода и дијалогска	5 минута

Ток 1. часа

Активности наставника	Активности ученика
Уводни дио часа	
Уводна ријеч, упознавање ученика са наставним садржајем који ће се обрађивати на часу, као и са начином рада.	Пажљиво слушање уводне ријечи наставника српског језика уз активно учешће у одгонетању наставне јединице.
Главни дио часа	
Обрада наставног садржаја три предмета: српског језика, историје и ликовне културе, уз ППТ презентацију.	Пажљиво слушају излагања наставника и прате ППТ презентацију. Изnose своје мишљење, закључке и одговарају на питања.
Завршни дио часа	
Разврставање ученика у групе и подјела наставних листића по групама, уз објашњење шта су задаци које треба да ураде.	Прихватају задатке и питају ако им је нешто нејасно.
Садржаји рада 1. часа	

1.1. Уводни дио часа

- Да би ученике мотивисао да сами закључе која је то тема, односно, нови наставни садржај, наставник би могао питати ученике да ли знају шта је то „националиста“, а шта „шовиниста“.
- Појам „националиста“ означава оног који има развијену свијест о припадности својој нацији, оног којем је много стало до националног напретка, који тежи самосталном друштвеном (културном, цивилизацијском) развоју своје нације, родољуб, патриота. Појам „шовиниста“ упућује на оног који приписује вишу вриједност својој нацији, а потцјењује друге нације распирујући мржњу према њима и тежећи њиховом искоришћавању и поробљавању.

Затим, ученици би требало да размисле о значењу ријечи „отаџбина“ и „домовина“. Ријеч „отаџбина“ у граматичком смислу је твореница (изведеница) од ријечи „отац“ и упућује на

поријекло, на род, крв, претке. То је мјесто наших предака, наших очева. Ријеч „домовина“ у граматичком смислу је твореница (изведеница) од ријечи „дом“ и упућује на кућу, на мјесто живљења, на мјесто, земљу из које потичемо.

Ученици би требало да закључе да је ријеч „отаџбина“ семантички национално јача у односу на „домовину“.

Наставник ће их подјетити на нека књижевна дјела која носе назив „отаџбина“ или „домовина“. У претходним разредима учили су пјесму „Моја отаџбина“ Алексе Шантића и „Домовину“ Љубивоја Ршумовића. Присјетиће се различитих приступа (ова два пјесника) истом мотиву.

Најавити нову наставну јединицу и написати наслов на табли: „Отаџбина“ Ђуре Јакшића.

1. 2. Главни дио часа

- Ученике упознати са биографијом и стваралаштвом Ђуре Јакшића:

Наставник српског језика: Георгије Ђура Јакшић (1832–1878) је био изразити представник романтизма. (Присјетити се његове пјесме „Вече“, која је права романтичарска слика у стиховима). Био је: свестрани књижевник (пјесник, приповједач и драмски писац), сликар, учитељ, родољуб и боем. Рођен је у свештеничкој породици од оца Дионисија и мајке Христине у Српској Црњи (тадашњој јужној Угарској).

Ђура Јакшић је, због свог поријекла са простора тадашње јужне Угарске и због свог стваралачког духа, био несхваћен и неприхваћен у Србији. Схватили су га као „Швабу“ или као „молера“ јер је кречио собе и радио фасаде да би прехранио своју породицу.

Одмалена, Јакшић је показивао свој бунтовнички дух и пријеку нарав, па је касније, као зрео човјек, бивао често премјештан да ради други посао.

Једини сигуран посао био је у државној штампарији у којој је радио као коректор.

Наставник ликовне културе: Сликаство је учио код познатих сликара: Италијана Ђакома Марастонија у Пешти и најпознатијег српског сликара тога доба Константина Данила у Великом Бечкерку, данашњем Зрењанину. Његова велика сликарска заоставштина је иконостас у Српској Црњи. Позната слика му је „Девојка у плавом“ на којој је насликао крчмарицу Милу у коју је био заљубљен и којој је, такође, посветио пјесму. Познати портрети су му „Цар Душан“, „Марко Краљевић“, „Кнез Лазар“. Закључити да су теме његових дјела биле, углавном, родољубиве природе, које је са платна пренио и на папир.

Наставник историје: Србија је у то вријеме била сељачка држава јер је мање људи живјело у градовима у односу на села.

На изразито родољубље у стваралаштву Ђуре Јакшића утицало је више историјских догађаја.

Године, 1848. његово школовање прекида револуција у Мађарској позната као „Велика буна“, у којој су се Срби борили за своја права као национална мањина у тадашњој Угарској. (У тој буни је учествовао и Ђура Јакшић).

Године, 1875. избија босанско-херцеговачки устанак против Турске, а тада је ова пјесма написана, и у том контексту је треба тумачити: као позив Кнежевине Србије под вођством Милана Обреновића, који је водио националну политику, да иде у рат против Турске.

Важно је поменути ученицима и мартовске демонстрације 1941. године у србијанским градовима на којима се узвикивала позната парола: „Боље рат него пакт, боље роб него гроб“.

Наставник српског језика: У пјесми „Јевропи“ Ђура Јакшић је поручио: „Изгинућемо, ал' слободни/ јер Србин неће да буде роб./ Тамо далеко, на светом гробљу/ потражићемо живот или гроб!“

Истаћи његово велико пријатељство са српским, такође романтичарем, пјесником и љекарком, Јованом Јовановићем Змајем који га је често и лијечио. Међутим, посљедњи пут није успио. Након учешћа као извјештач у српско-турском рату 1876. године, умро је да прозове неуспјеле војне подухвате и да критикује слабост челних српских војника, на примјер у приповијетци „Рањеник“, у којој прозива генерала Ратка Алимпића.

Осим ове приповијетке, његову судбину определијелио је један догађај везан за поменутог генерала. Видјевши га у башти хотела Париз, Ђура Јакшић је платио кочијаша да му се приближи, ошине коња и узвикне: „Шта се устежеш као Алимпић на Дрини!“ Алимпићу је било јасно да је то Јакшићево дјело и послао је стражаре у цивилу да претуку пјесника усред Скадарлије. Када је послѣ овог догађаја Ђура Јакшић пао у постељу, ни Јова Ј. Змај га, уз све знање и сву бригу, није успио спасти. Тако је Ђура Јакшић у четрдесет шестој години, ионако болешљив од туберкулозе, скончао свој изузетни стваралачки таленат, који је на путу до вјечности, како је забиљежила тадашња штампа, испратило више од двадесет пет хиљада ожалошћених. (Диклић, Александар: „Сто сенки над Београдом“ : 212. стр.)

Остао је упамћен као бием који је волио скадарлијске кафане „Два јелена“ и „Три шешира“. Треба поменути и да се тадашња Скадарлија, у којој је Ђура Јакшић становао са супругом и дјецом, разликовала од данашње јер је била неугодна и прљава улица, изван градских бедема.

Ученицима рећи да је пјесма настала 1875. године поводом изласка првог броја часописа „Отаџбина“, који је покренуо Владан Ђорђевић. Испричати ученицима занимљивост која каже да је Ђура Јакшић заборавио Владанову молбу да напише пјесму, а онда, након неког времена, када Владан Ђорђевић нађе Јакшића у кафани и упита га зашто још није написао пјесму, пјесник, у недостатку папира, пише стихове одмах на столњаку, како каже једна прича.

- С обзиром на инверзију на којој се темеље стихови, а због којих ће ученицима значење стихова бити тешко разумљиво, наставник треба једном изражајно да прочита или изрецитује стихове, да ученици осјете неуобичајен ритам пјесме, а онда још једном да прочита објашњавајући значење сликовитих стихова у инверзији, казујући правилан редослијед ријечи да би ученицима било јасније значење тих ријечи. Ученицима треба дочарати слику Србије у виду камена који, пресонификован, градацијски расте у пирамиду и постаје бедем.

1.3. Завршни дио часа

Домаћи задатак: Ученике подијелити у пет група и подијелити им наставне листиће са задацима:

1. група: Форма пјесме (врсте стихова, полустихова, мјесто цезуре, рима, број строфа);
3. група: Садржај (главни мотив, композиција мањих мотива, пјесничке цјелине у односу на мотиве и у односу на пјесниково обраћање, врста лирске пјесме, порука);
4. група: Осјећања и ритам пјесме;
5. група: Стилска изражајна средства;
6. група: Сличности и разлике између Шантићеве пјесме „Моја отаџбина“ и Јакшићеве пјесме „Отаџбина“ (форма, мотиви, осјећања, поруке, ритам). *(Пошто су ученици радили пјесму „Моја отаџбина“ Алексе Шантића, једна група ученика ће се присјетити пјесме и написати неколико реченица о сличностима и разликама са „Отаџбином“ Ђуре Јакшића. Ученике треба подсјетити и на обрађену пјесму*

„Домовина“ Љубивоја Ришумовића која је оријентисана футуристички, док поменуте пјесме на будућност гледају полазећи од тешке прошлости и садашњости.)

Литература РН:

1. Дабић, Т., Рајовић, Р., Милошевић, О. (2019). Моја околина за први разред основне школе. Источно Ново Сарајево: ЈП „Завод за уџбенике и наставна средства“ а.д.
2. Дрљача, М.. (2018). Конструктивистичка настава ликовне културе. Лакташи: :Графомарк.
3. Ђаковић, П.(2002). Игра је озбиљна ствар. Бања Лука: „Арс Либри“, Београд
4. Наставни план и програм васпитно-образовног рада у првом разреду основне школе. (2019). Бања Лука: Министарство просвјете и културе РС.
5. Fritta, V. „Tommy“ – радионица, The International School for Holocaust Studies.
6. Вилотијевић, М. и Вилотијевић, Н. (2008). *Иновације у настави*. Врање: Учитељски факултет.
7. Јовановић, М. (2016). *Утицај интегративне наставе на постигнућа ученика у настави природе и друштва у дијаспори* (докторска дисертација). Врање: Педагошки факултет Универзитета у Нишу.
8. Lekić, Đ. (ur.) (1991). *Metodika razredne nastave*. Београд: Nova prosveta.
9. Мандић, Б. (2016). *Музичка култура за други и трећи разред основне школе*. Источно Ново Сарајево: ЈП „Завод за уџбенике и наставна средства“ а.д.
10. Поролично стабло. Бања Лука: Цврчак.
11. Спасојевић, П., Ђаковић, П. и Станојловић, С. (2018). *Природа и друштво за други разред основне школе*. Источно Ново Сарајево: ЈП „Завод за уџбенике и наставна средства“ а.д.
12. Спасојевић, П., Ђаковић, П. и Станојловић, С. (2018). *Радна свеска природа и друштво за други разред основне школе*. Источно Ново Сарајево: ЈП „Завод за уџбенике и наставна средства“ а.д.
13. <https://youtu.be/XCFq4jAysFg> Очитано: 20. априла 2020. године.
14. <https://youtu.be/КууnPt-v6hs> Очитано: 20. априла 2020. године.
15. Вантић-Гањић, М. (2008) *Историја, култура и традиција Рома*. Тузла: БОСПО.
16. Милатовић, В., Савић, Б. (2018). *Говорим и пишем српски језик за 4.разред основне школе*. Источно Ново Сарајево: ЈП "Завод за уџбенике и наставна средства" а.д.
17. Пашалић, С., Радивојевић, Д., Станојловић, С. (2019). *Природа и друштво за 4.разред основне школе*. Источно Ново Сарајево: ЈП "Завод за уџбенике и наставна средства" а.д.
18. Наставни план и програм васпитно-образовног рада у четвртном разреду основне школе. (2019). Министарство просвјете и културе Републике Српске, Бања Лука,
19. Софтић, А., Маглајлић, М., Срдановић, А., Марос, З., Самоковлија, С. (2005). *Обичаји муслимана, православних, римокатолика и јевреја у БиХ*. Сарајево: Међурелигијско вијеће у БиХ .
20. <https://www.youtube.com/watch?v=FFdBxXVfb8Q>
21. <https://www.youtube.com/watch?v=DYWg6JjPO5Q>
22. Документарни филм о Светом Сави : <https://www.youtube.com/watch?v=D1pUwfdFqSm>
23. Химна Светом Сави, ЦД уз Музичку културу за 4. и 5. разред
24. Војислав Илић „Ко удара тако позно“, ЦД уз Музичку културу за 4. и 5. разред
25. „Златно јагње“ Светлана Велмар Јанковић, Читанка за 5. разред
26. Познавање друштва за 5.разред
27. СВЕТИ САВА - Принц и просвјетитељ, група аутора
28. Светигора, Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

29. СРБИ - Историја у стрипу, Слободан Борјановић, Народна и универзитетска библиотека Републике Српске Бања Лука
30. Вилотијевић, М. и Вилотијевић, Н. (2008). Иновације у настави. Врање: Учитељски факултет.
31. Јовановић, М. (2016). Утицај интегративне наставе на постигнућа ученика у настави природе и друштва у дијаспори (докторска дисертација). Врање: Педагошки факултет Универзитета у Нишу.
32. Lekić, Đ. (ur.) (1991). Metodika razredne nastave. Beograd: Nova prosveta.
33. Мандић, Б. (2016). Музичка култура за други и трећи разред основне школе. Источно Ново Сарајево: ЈП „Завод за уџбенике и наставна средства“ а.д.
34. Методика наставе ликовне културе II део(2017.): Јагодина: Педагошки факултет.
35. Иновације у настави – часопис за савремену наставу: Београд : Учитељски факултет.
36. Мацура, С., Певуља, Д., Кубурић Мацура, М. и Вуковић, М. (2018). *Читанка за други разред основне школе са језичком културом и граматиком српског језика*. Источно Ново Сарајево: ЈП „Завод за уџбенике и наставна средства“ а.д.
37. Инсерт из дјечијег филма ”*Хајдучка времена*”, Бранко Ћопић и први дан у школи.
38. <https://www.youtube.com/watch?v=IKslukpYYx4>
39. Вилотијевић, М. и Вилотијевић, Н. (2008). Иновације у настави. Врање: Учитељски факултет.
40. Јовановић, М. (2016). Утицај интегративне наставе на постигнућа ученика у настави природе и друштва у дијаспори (докторска дисертација). Врање: Педагошки факултет Универзитета у Нишу.
41. Сузић, Н. И др. Интерактивно учење. Бањалука, Министарство просвјете РС
42. Бранко Ћопић Сликовница „*Јежева кућица*“
43. Иновације у настави – часопис за савремену наставу: Београд : Учитељски факултет
44. Методика наставе ликовне културе II део(2017.): Јагодина: Педагошки факултет
45. Др Биљана Љ.Мандић, мр Младен Матовић: Музичка култура за 5. разред основне школе Завод за уџбенике и наставна средства Источно Сарајево
46. Група аутора: Свети Сава принц и просвјетитељ Цетиње- Београд Издавачка кућа Светигора
47. <https://www.youtube.com/watch?v=AqrW5kBWgvo>
48. <https://www.youtube.com/watch?v=c8xoZKZUIC4>
49. Баџац М. Вилотијевић Н. (2009). Методика наставе природе и друштва- практикум- стр, 59. Бања Лука: НОБИН-НЕИ.
50. Илић, В. (2006). Приручник за учитеље за наставу музичке културе у четвртном разреду основне школе. Београд: Креативни центар.
51. Мандић Љ.Б., Матовић М. (2019). Музичка култура за 4. и 5. разред основне школе. Источно Ново Сарајево: ЈП Завод за уџбенике и наставна средства а.д.
52. Наставни план и програм васпитно-образовног рада у четвртном разреду основне школе. Министарство просвјете и културе Републике Српске, Бања Лука, 2019.
53. Пашалић С., Радивојевић Д., Станојловић С.(2019). Природа и друштво за 4.разред основе школе. Источно Ново Сарајево: ЈП Завод за уџбенике и наставна средства.
54. Пешикан, Митар, Јерковић, Јован., Пижурица Мато.(2009). Правопис Српског језика – школско издање. Нови Сад: Матица српска-Београд
55. Дајак <https://sr.wikipedia.org> > Дајак
56. Бања Врућица <https://youtu.be/MZ0u-uxwhGI>
57. Јахорина https://youtu.be/VVkvVgQptQ_o
58. Сувенири <https://www.magnetnafolija.com/suveniri/>
59. Совице од глине https://youtu.be/LtbMdp_eM3M
60. Додолске пјесме <http://politikin-zabavnik.co.rs/pz/tekstovi/srecni>

61. Народна пјесма „Ој додоле, мили боже“ https://youtu.be/_9dHVa8FNyk
62. Текст пјесме „Ој додоле, мили боже“ <https://tekstpesme.com › tekstovi › vrelo › oj-dodole-mili-boze>
63. Познавање друштва за пети разред, Стево Пашалић, Слободан Станојловић, Мира Шобот, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2018
64. Музичка култура за 4. и 5. разред основне школе, Др Биљана Љ. Мандић, Мр Младен 1. Пашалић, С., Радивојевић, Д., Станојловић, С. Природа и друштво за 4. разред
65. основне школе, ЈП "Завод за уџбенике и наставна средства" а.д. Источно Ново
66. Сарајево (2019).
67. Мандић Љ.Б., Матовић М., Музичка култура за 4. и 5. разред основне школе,
68. ЈП "Завод за уџбенике и наставна средства", а.д. Источно Ново Сарајево, 2018.
69. Наставни план и програм васпитно-образовног рада у четвртном разреду основне
70. школе, Министарство просвјете и културе Републике Српске, Бања Лука, (2019).
71. https://www.narodnaskupstinars.net/sites/default/files/upload/dokumenti/fotomonografija/cir/NSR_S_1991-2011.pdf
72. https://bs.wikipedia.org/wiki/Dejtonski_sporazum
73. <http://seesrpska.com/kako-je-nastala-himna-moja-republika-video/>
74. Матовић, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2018. године

СПИСАК ЛИТЕРАТУРЕ-ИСТОРИЈА

1. Проф. др Драгиша Д. Васић „Историја за 9. разред основне школе“ Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Ново Сарајево, 2018.
2. Буха, Миливоје Миха „Млада Босна, Сарајевски атентат, Аустиријарска владавина Босном и Херцеговином 1878 - 1918.“ Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2006.
3. Васиљ Поповић „Историја новог века II део (1815 -1940)“ Српска књижевна задруга Београд, 2016. 4. Петар Кочић „Јазавац пред судом“ Пчелица, Чачак 2016.
4. Проф. др Раде Михаљчић „Историја за 7. разред основне школе“ Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Ново Сарајево, 2018.
5. Милош Благојевић „Србија у доба Немањића“, Вајат, београд, 1989.
6. А. Веселиновић и Р. Љушић „Српске династије“ Службени гласник, Београд, 2008.
7. Милетић М. Милан „Извори-Роман о Немањи и Светом Сави“ Манастир Светог Архиђакона Михаила, Сланци, 2002.
8. Петар Кочић „Јазавац пред судом“ Пчелица, Чачак 2016.

ЛИТЕРАТУРА Српски језик:

1. Матица српска: „Речник српског језика“, Нови Сад, 2007;
2. Александар Диклић: „Сто сенки над Београдом“, Београд, 2018;
3. Јован Деретић „Огледи о српској књижевности“ Београд 2007;
4. Матица српска: „Правопис српског језика“, Нови Сад, 2014;
5. Блажо Миличић „Српски језик-настава српског језика“ Источно Сарајево, 2002;
6. Зона Мркаљ „Методички цветник“ Бања Лука, 2016;
7. Павле Илић „Српски језик и књижевност“ Нови Сад, 2006;
8. Стана Смиљковић, Миомир Милинковић: *Методика наставе српског језика*, Учитељски факултет Врање, 2008;
9. Милорад Телебак: *Практични језички приручник*, ЗУНС Источно Сарајево, 2004;
10. Павле Илић: *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, ЗМАЈ Нови Сад, 2006;

11. Милош Ковачевић: Стилистика и граматика стилских фигура, Кантакузин, Крагујевац, 2000.
12. Матица српска: „Речник српскога језика“, Нови Сад, 2007;
13. Александар Диклић: „Сто сенки над Београдом“, Београд, 2018;
14. Жељко Вујадиновић, Славица Купрешанин, Гордана Наградић: „Историја за 8. разред основне школе“, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Ново Сарајево, 2018.

ГЕОГРАФИЈА:

1. Уџбеник географије за 9. разред, група аутора Милка Грмуша, Драган Уљаревић, Драган Јововић и Александар Рајић; Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Ново Сарајево, 2016.
2. Драгоја Лукић, Рат и дјеца Козаре; Народна књига, Београд, 1979.
3. Мирковић, Јован (2014), Злочини над Србима у Независној Држави Хрватској – фотомонографија / Свет књиге, Београд. ISBN 978-86-7396-465-2.
4. Ненад Миодраг Антонијевић, Ратни злочини на Косову и Метохији 1941-1945. године, докторска дисертација, Београд, 2015.
5. Републички завод за статистику Србије
6. Линк за документарни филм "Бранко Тепић, дјечак са чувене фотографије Жоржа Скригина" у производњи РТРС, <https://www.youtube.com/watch?v=O2YfpEYwXR8> (трајање око 8 минута) или краћа верзија од пар минута на РТС, линк: <https://www.youtube.com/watch?v=dOocWbRwMTQ>
7. Интернет-Википедија-слободна енциклопедија
8. Ивана Жигон - Стојте галије царске и Тамо далеко - www.youtube.com
9. Плава гробница | историја за радознале istorijazasve.wordpress.com
10. Интернет: potkozarje.net
11. <http://www.visitprijedor.com/>
12. <http://www.prijedorgrad.org/>
13. Република Српска -Туристички потенцијали, група аутора, др Рајко Гњато, мр Горан Трбић, др Драшко Маринковић, мр Обрен Гњато, мр Милимир Лојовић; Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2005.
14. Интернет:
15. <http://www.srpskimanastiri.com/>
16. <http://spc.rs/sr>
17. Туристичка организација Републике Српске <http://turizamrs.org/>